

LEVEL
ONE

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
(510) 649-2500

CYRILL.

Časopis pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

Organ Obecné Jednoty Cyrillské.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XXXIV. ROČNÍK.

V PRAZE 1907.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský. — Nákladem vydavatele.

4E 1446
58
800

Digitized by the Internet Archive
in 2023 with funding from
Kahle/Austin Foundation

YRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

F. J. LEHNER.

Číslo 1. a 2.

1907. Ročník XXXIV.

JOSEF FÖRSTER.

Uplynulo právě 33 roků, kdy redaktor slavnostně zahájil reformu církevního zpěvu v zemích koruny České Palestrinovou osmihlasnou mší »Hodie Christus natus est«. Slavilo se 900leté jubileum založení Pražského biskupství za přítomnosti celého episkopátu a vynikajících mužů z Čech, Moravy a Slezska. Velebná skladba nejslavnějšího mistra uchvátila přítomné. Símě se ujalo a počalo klíčiti. Z Pražských ředitelů kůrů byl Josef Förster prvním, který k praporu ryzé hudby posvátné se přidružil a v kostele sv. Vojtěcha přesný zpěv počal pěstovati. Směrem tímto pokračoval v metropolitním chrámu Páně sv. Vítá na hradě Pražském, kde roku 1887 řízení choru bylo mu svěřeno a působil tu až do své smrti. Zemřel ve věku 74 let. Zesnulý se narodil dne 22. února 1833 v Osenicích, kde otec jeho býval učitelem a dostalo se mu od něho prvního vzdělání hudebního. V 18. letech vstoupil do varhanické školy Pražské. Absolvovav ji, stal se varhaníkem cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě. Později působil jako varhaník v Praze u sv. Vojtěcha a sv. Mikuláše. Roku 1862 byl ustanoven ředitelem kóru u sv. Trojice ve Spálené ulici, odkud za nedlouho přešel k sv. Vojtěchu. Roku 1867 stal se proforem elementárního zpěvu a hudební teorie na pražské konservatoři. Roku 1892 byl jmenován členem České Akademie. Byl nejen plodným skladatelem církevním a světským, ale též učitelem, spojujícím theoretické vědomosti s dlouholetou vychovatelskou praxí. Z péra jeho vyšly mnohé cenné práce odborné. Jako spisovatel získal si zvučného jména důkladnou, moderně založenou »Naukou o harmonii«. Jako umělec výkonný vynikal dokonalou hrou na varhany.

Budiž mu zachována čestná paměť!

Redaktor.

Hospodine, studnice dobroty, Kyrie fons bonitatis.

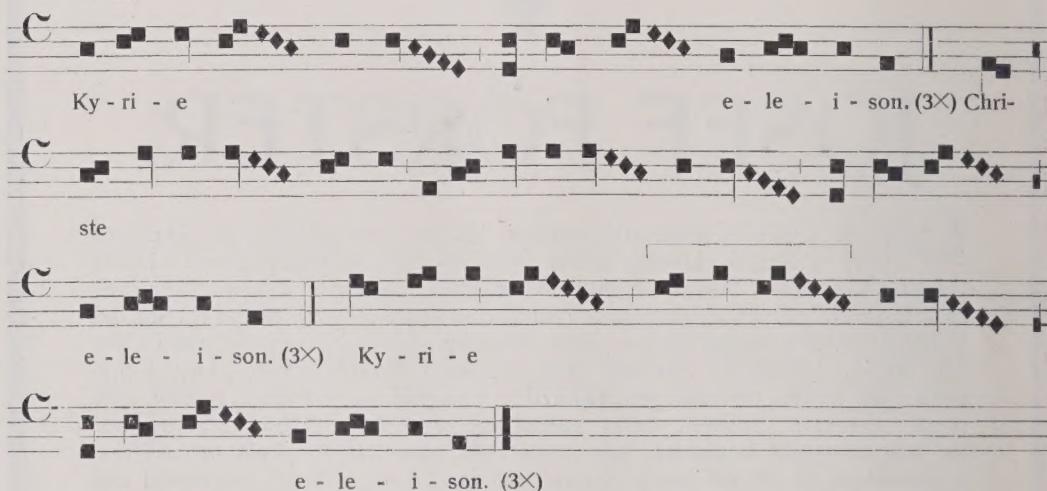
Studie k českým tropům. Podává prof. Dobroslav Orel.

Kyrie nazývá se »fons bonitatis«, »studnice dobroty« dle počátečních slov tropu, jenž vložen jest po slově prvého Kyrie. Svou melodií náleží mezi nejstarší chorální zpěvy církve katolické. Vložené tropy jsou původu pozdějšího.

Odlesk nejstarších rukopisů, vatikánské vydání *Kyriale*, obsahuje Kyrie, fons bonitatis, tonus III., str. 7.* a předpisuje je pro nejvyšší slavnosti, in festis solemnibus. V této studii jedná se o Kyrie, fons bonitatis = Kyrie, studnice dobroty v literatuře české.

Ke srovnání však nutno znáti cantus firmus, jak ho užívala celá církev bez vložení tropů. K tomu cíli volíme uvedené Kyrie z edice vatikánské, jež pořízeno jest na základě studia starých rukopisů vůbec. S ním na nepatrné odchylky rytmické shoduje se i Kyrie ze sbírky: »*Kyriale* od Dr. P. Wagnera«, čerpané pouze z rukopisů nerománských. Z této shody patrna jest jednota starých památek a proto pro základ dalších úvah našich stačí Kyrie prvně uvedené, jež zní:

T. III.

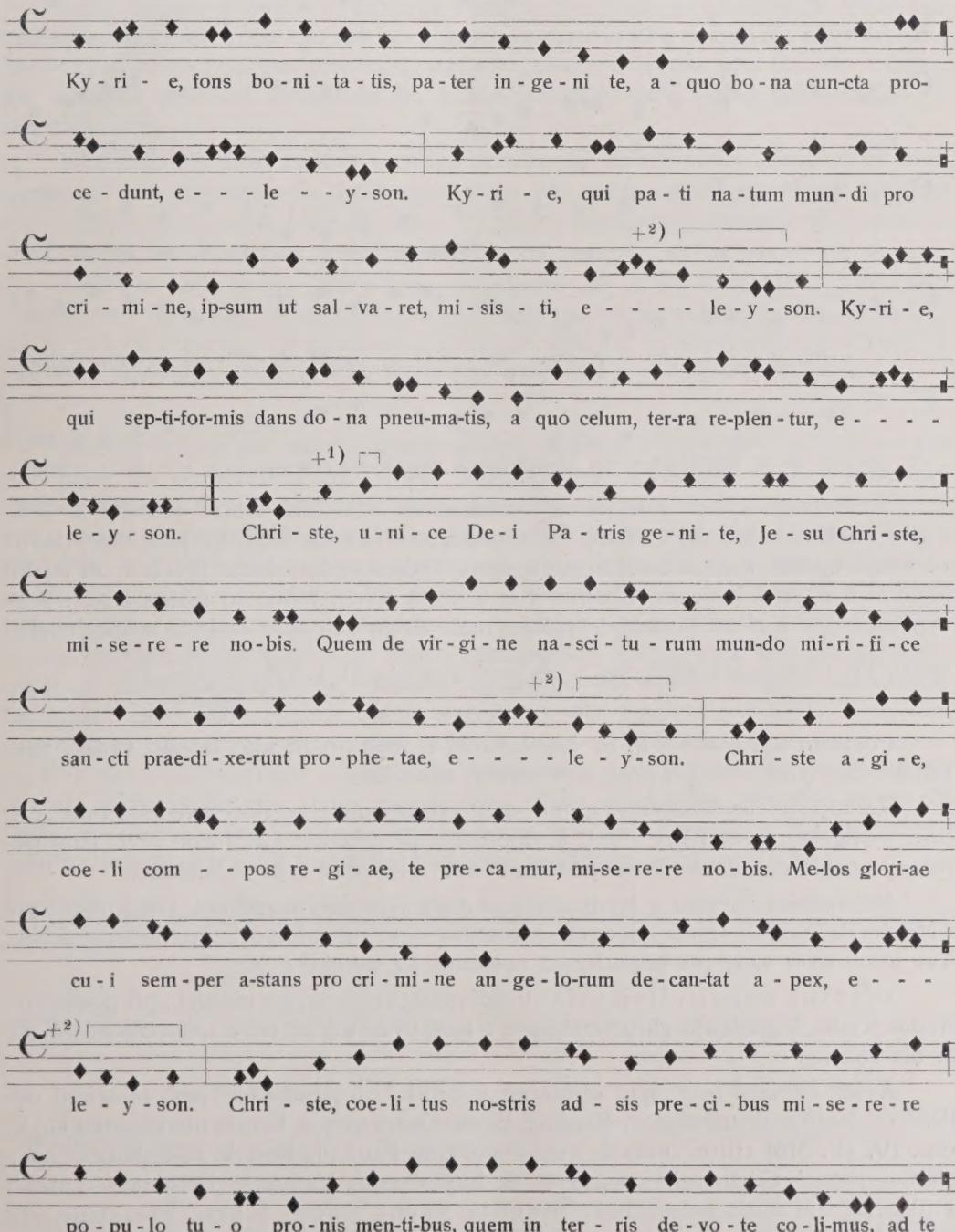
Skupina — se při 1. i 2. Kyrie vynechá a zpívá se až při 3. Kyrie.

Záhy bylo toto Kyrie..., Christe..., Kyrie... v celé církvi interpolováno, podloženo latinským textem, jenž vysvětloval tu onu slavnost církevního roku a oslavoval božskou Trojici.

My sledovat budeme pouze interpolace v Čechách se vyskytující.

Nejstarší zápis interpolace jest v rukopisu kapitulní knihovny »*Versus super offertoria*« z r. 1235. Než tropy jsou připsány jen ku poslednímu Kyrie (Spiritus alme..., qui baptisato..., ignis divine...); mimo to nelze naprostě tvrditi, že *Versus super offertoria* jsou původu českého. Nenalézá se v nich zmínka o našich světcích, ale s tropářem Arnoštovým z 1363 ve spojení jsou. *Modulemur...* jest totožné melodicky i textově ve »*Versus*« i »knihách Arnoštových« z 1363. Je možno, že obě knihy, majíc časovou differenci 130 let, měly pouze pramen společný, totiž zpěv církve katolické; Arnoštův tropář nemusel znáti »*Versus super offertoria*«, ale vyloučeno to není, poněvadž cantus firmus jest nápadně v obou týž bez variantův.

Poněvadž ve »V. s. off.« není celého tropu a původ »Versus« není zcela zjištěn, uvedu raději znění interpolace s nápěvem, jak je má Slavětínský kodex*) na str. 5, 6., který † prof. Emler klade do doby Vladislavské. Slavětínský kodex jest původu českého, poněvadž má officia ku patronům českým, i docela píšeň s českým textem.

Ky-ri - e, fons bo - ni - ta - tis, pa - ter in - ge - ni te, a - quo bo - na cun - cta pro - ce - dunt, e - - - le - - - y - son. Ky-ri - e, qui pa - ti na - tum mun - di pro - cri - mi - ne, ip - sum ut sal - va - ret, mi - sis - ti, e - - - - le - y - son. Ky-ri - e, qui sep - ti - for - mis dans do - na pneu - ma - tis, a quo celum, ter - ra re - plen - tur, e - - - - - le - y - son. Chri - ste, u - ni - ce De - i Pa - tris ge - ni - te, Je - su Chri - ste, mi - se - re - re no - bis. Quem de vir - gi - ne na - sci - tu - rum mun - do mi - ri - fi - ce san - cti prea - di - xe - runt pro - phe - tae, e - - - - le - y - son. Chri - ste a - gi - e, coe - li com - - pos re - gi - ae, te pre - ca - mur, mi - se - re - re no - bis. Me - los glori - ae cu - i sem - per a - stans pro cri - mi - ne an - ge - lo - rum de - can - tat a - pex, e - - - le - y - son. Chri - ste, coe - li - tus no - stris ad - sis pre - ci - bus mi - se - re - re po - pu - lo tu - o pro - nis men - ti - bus, quem in ter - ris de - vo - te co - li - mus, ad te

*) Tento vzácný unikát byl mi zapůjčen farářem a spisovatelem ve Slavětině, p. Fr. Štědrým.

Je - su pi - e cla - ma - mus, e - - - le - - y-son. Ky - ri - e, Spi - ri - tus
 al - me co - he - res Pa - tri na - to - que, u - ni - us u - si - e con - sis - ten - do
 flaus ab u - tro - que, e - - - le - y-son. Ky - ri - e, qui bap - ti - sa - to
 in Jor - da - nis un - da Chri - sto ef - ful - gens spe - ci - e co - lum - bi - na ap - pa - ru -
 i - sti, e - - - - le - y-son. Ky - ri - e, ig - nis di - vi - ne pe - cto - ra nostra
 suc - cen - de, ut di - gni pa - ri - ter pro - cla - ma - re pos - si - mus sem - per, e - - - le - y-son.

Slavětínský kodex intervalově shoduje se s tiskem edice vatikánské, tedy i s nejstaršími rukopisy, z nichž edice vatikánská čerpala. Úchylky jsou pranepatrné

Slavětínský kodex intervalově shoduje se s tiskem edice vatikánské, tedy i s nejstaršími rukopisy, z nichž edice vatikánská čerpala. Úchylky jsou pranepatrné ve vazbě ligatur. Kodex Slavětínský ligatury vydání vatikánského ruší a tvoří vlastní ligaturu *h a* před koncem: *eleison* v 1., 2., 3. *Kyrie*. Mimo to malou tercií »*g e*« vyplňuje »*g f e d e*«. Podobné výplňky malé tercie dějí se v českých tropech velmi často. Při Christe má edice vat.

Poslední Kyrie má v k. Sl. celou hudební frázi po tříkráte, kdežto vydání vatikánské části pod — po prvé a po druhé vynechává.

Ke zápisu slavětínskému nutno ještě poznamenati, že noty uvedené pod ⁽⁺²⁾ jsou v originálu vyneschány a jest je doplniti z předešlého. Části pod ⁽⁺¹⁾ jsou po-rušeny; papír vypadl, že tomu pomáhala silně nanesená čerň v iniciálcce.

Melismatika chorálu v Kyrie stává se tedy syllabickým zpěvem, kde jednotlivým slabikám latinských tropů odpovídá jednotlivá nota původního zpěvu neumatického. Tak tomu bylo vždy při tropech, jež nalézáme již ve století X.

»Versus super offertoria« uvádí pouze tropy ty, jež má Sl. k. při posledním trojím Kyrie. V graduálu chrudimském z r. 1530 vyskytuje se tytéž interpolace, jež má k. Slavětínský.

Avšak latinské texty tyto obsažené v českých památkách jsou poněkud odlišné od textů jinde užívaných. Kardinál Bona (Opera omnia, Rerum liturgicarum lib. II. cap. IV. str. 316) cituje »missale sub Pontificatu Pauli III., liber 3. Elucidatorii Ecclesiastici Jodoci Clictovaei, missale M. S. Bibliothecae Vaticanae Palatinae« a uvádí z nich též »in festis solemnibus« »devota verba super Kyrie eleison«. Ta postrádají mnohých vložek, jimiž honosí se k. Slavětínský. U Bony v 1. tropu schází »pater ingenite«; v 3. má Bona »das« a nikoliv »dans«; ve 4. schází

prosba: *Jesu Christe, misere nobis*; a naopak přidáno v k. Slavětínském: »*mundo*«; v 5. schází: »*te precamur, misere nobis*«. Též přehozena jsou slova: »*cui melos gloriae semper*«. I v 6. jest postup slov jiný: »*Christe, coelitus adsis nostris*« a vypuštěno jest: »*miserere populo tuo*«. V 7. jest »*coherens*«, kdežto v k. Sl. je »*coheres*«.

Tyto úchylky vedou k úsudku, že česká hudba byla sice církevní dle tehdejších náhledů, ale že šla svou vlastní cestou. Text byl někde rozšiřován dle soukromé libosti a protkáván krátkými prosbami, jež jsou výrazem dětinné úcty Čechův k Bohu. Jim nestačily obyčejně užívané tropy; k nim přidali projevy svých prosb: »te de-
precamur, etc.«

Dúsledně dle toho změnili i cantus firmus, do chorálního nápěvu vložili tolik opakujících se not též výše, kolik bylo třeba, aby každá slabika interpolace obdržela svou vlastní jednu notu. Latinské tropy v českých památkách obsahují tedy většinou delší nápěvy než kyriamina jiných národův.

Zajímavé je, že toto Kyrie bylo předepsáno dle k. Slavětínského zpívati v Čechách nejen na svátky všeobecně zavedené, jako na Zjevení páně (Epiphania Domini), Jana Křtitele, o Všech svatých, ale také na sv. Vojtěcha a Václava, patronův zemských, čímž je toto Kyrie pro naši historii dvojnásob důležité.

10

Cantus firmus, jsa velmi charakteristický, hodil se i umělým skladatelům jako tenor ku vícehlásému zpracování. Z cizích jsou to hlavně kodexy tridentské z konce XV. stol. (1487—1489), jež obsahují značný počet prokomponovaných »Kyrie, fons bonitatis«. Trojhlásé skladby jsou pod čísly 509, 649, 650, 855 (od Dufaye) 856, 857. — Č. 854 jest s »Faulxbourdonem« a při čísle 856 jest mimo to zvláštní tropus »Sacerdos summe« ku primici novosvěcencově. Zní: »Kyrie, Sacerdos summe, hunc novum respice sacerdotem solemnisantem, eleyson. Christe, hodie in altari cernite Jesum Christum. Nostri miserere tali specie, sicut vere die Parasceve peperdit pro nostris in cruce, eleyson. Kyrie, qui tibi novum elegisti sacerdotem, fac ipsum corpus dignissime tractare, eleyson.« (Tr. Kodices I. XXVII.) Toto »farcitur« fons bonitatis bylo velmi časté. Jest také v »Ordinarium Praemonstratense« ze XVI. stol. ve Wilheringu, v »graduale Salisburicense« a v Brüsselském kodexu 5557. I u nás těšilo se Kyrie, fons bonitatis, přízni skladatelův. Podařilo se mi objeviti ve Speciálníku Královéhradeckém, jenž má v iniciálce r. 1407, trojhlásou skladbu tohoto Kyrie, již podávám v přepisu moderním se starými klíci.

Contra-
tenor

Ky - ri - e, { fons bo - ni - ta
vir - - - - - gi - ni - ta - - - - -

Ky - ri - e, { fons bo - ni - ta - - tis,
vir - - - - - gi - ni - ta - - - - -

Tenor

Ky - ri - e, { fons bo - ni - ta - - - - -
vir - - - - - gi - ni - ta - - - - -

V orig. ♦ = ■ = = = Takt není udán žádný. Z ligatur pouze = a to ještě velice zřídka. Hlasy jsou: (116 b) Discantus, Contra-

tis, Pa - - ter in - ge - - - - ni - te,
 tis, a - - - ma - tor in - cli - te,
 Pa - - - - ter in - ge - - - - ni - te, a - quo
 a - - - - ma - tor in - cli - te, Pa - - -
 tis, Pa - - - ter in - ge - - - - ni - te,
 tis, a - - - - ma - tor in - cli - te,
 a - quo bo - - na cun - - cta pro - ce - - - - dunt,
 Pa - - - ter et cre - - a - tor Ma - ri - - - - ae, } e -
 bo - - na cun - - cta pro - ce - - - - dunt,
 ter et cre - - a - tor Ma - ri - - - - ae, }
 a - - quo bo - - na cun - - cta pro - ce - - - - dunt, } e -
 Pa - - - ter et cre - - a - tor Ma - ri - - - - ae, }
 ley - - son Chri - - ste u -
 e - - - - ley - - son Chri - - ste u -
 ley - - son Chri - - ste u -
 ni - ce { De - i Pa - - - - tris } ge - ni - te, quem
 de Ma - ri - - - a } quem de
 ni - - ce { De - i Pa - - - - tris } ge - ni - te, quem de
 de Ma - ri - - - a } quem de

tenor (l 17 a), Tenor (l 16 b). — Pozoruhodným jest v kontratenoru imituječí motiv g d d' ; v tenoru, (který jsem pro lepší přehled mimořádně dal až na 3. místo) jest nápadnou anticipace f' při eley-son a v celé shladbě tvrdost harmonická, modulace do toniny dorické a mixolydické.

de Vir - - gi - - - - ne na - sci - tu - - - - rum
 de ger - - mi - - - - ne na - sci - tu - - - - rum

Vir - - gi - - ne } na - sci - tu - - rum { mun-
 ger - - mi - - ne } na - sci - tu - - - - rum stir-

mun - do mi - - - - ri - - fi - ce san - cti
 stir - pis da - - - - vi - - di - cae de - si - - - de

do mi - - - - ri - - fi - ce san - cti
 pis da - - - - vi - - di - cae de - si

{ mun - - do mi - - - - ri - - fi - - ce san - cti
 stir - - pis da - - - - vi - - di - - cae de - - si

prae-di xe - - runt / proph - - - - tae, e - - - - ley
 ra - - ve - - runt / proph - - - - tae, e - - - - ley

prae-di - xe - runt } proph - - - - tae, e - - - - ley
 de - ra - ve - runt } proph - - - - tae, e - - - - ley

prae-di - xe - runt } proph - - - - tae, e - - - - ley
 de - ra - ve - runt } proph - - - - tae, e - - - - ley

Kyrie

- son. Ky - ri - e, i - gnis di - - vi - - - - ne pe-
 - son. Ky - ri - e, qui in car - na - - - - tus de

- son. Ky - ri - e, i - gnis di - - - - vi - - ne pe-
 - son. Ky - ri - e, qui in car - - - - na - - tus de

- son. Ky - ri - e, i - gnis di - - vi - - - - ne pe-
 - son. Ky - ri - e, qui in car - - - - na - - tus de

cto - ra no - stra suc - cen - - - - de, ut di - gni
 Ma - ri - ae ven - tre - na - - - - tus, sub no - stra

cto - ra no - stra suc - - - cen - - - de, ut di - gni
 Ma - ri - ae ven - tre - na - - - - tus, sub no - stra

cto - ra no - stra suc - - - cen - - - de, ut di - - gni
 Ma - ri - ae ven - tre - na - - - - tus, sub no - stra

pa - ri - ter pro - cla ma - - - re pos - si - - mus sem
 spe - ci - e cor - - - - pus e - le - gi - sti Ma - ri -

pa - ri - ter pro - cla - ma - re pos - - - - mus
 spe - ci - e cor - - - - pus e - le - gi - sti

pa - ri - ter pro - cla - ma - re pos - - - - si - mus
 spe - ci - e cor - - - - pus e - le - gi - sti

per, } e - - - - - ley - - - - son - - - - -
 ae, } e - - - - - ley - - - - son - - - - -

sem - - - - per, } e - - - - - ley - - - - son - - - - -
 Ma - ri - - ae, } e - - - - - ley - - - - son - - - - -

sem - - - - per, } e - - - - - ley - - - - son - - - - -
 Ma - - - ri - - ae, } e - - - - - ley - - - - son - - - - -

Cantus firmus jest v discantu. Motiv pro »Kyrie«, »Christe« a »eleison« jest ponechán ze starého chorálu, ale vnitřní struktura nápěvu jest volně změněna. Odchylky textové od kodexu Slavětínského dovede si nalézti čtenář sám. V originálu jest černá mensurální notace.

V Čechách byl záhy text tohoto tropu přeložen do češtiny od utrakvistův a položen původní melodii. Jireček v hymnologii jmenuje původcem bratra Lukáše (dle Blahoslava) a uvádí, že text český jest vytiskl již roku 1501, pak častěji, jako v Kanc. Habrovanských r. 1559, v K. Olomouckém, r. 1561 v K. Šamotulském, v K. úpravy Táborského, podobojí druhé úpravy, ve Zpěvníku Polonově, Závorkově z r. 1606, v Kanc. bratrských r. 1615 a 1659 a 38 Cith. V Kancionálu z r. 1561 a z r. 1594 (starších a kněží jednoty bratrské) jest nápěv i text týž. V prvném jsou na str. 25 noty kosočtvercové ♦ jako v kodexu Slavětínském na osnově 5-, případně 4linkové

v klíci C a F. V druhém jest na str. 34. nota čtvercová ■ a jen při znamení oddechu nota longa □.

Byla to dle kancionálů českobratrských píseň pro dobu vánoční, poněvadž v Kanc. Šamotulském z r. 1561 jest zařazena mezi písně »O narození Syna Božího, pravého Boha a Člověka, Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista z čisté Panny Marie«.

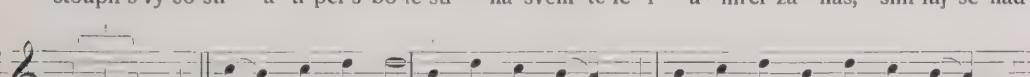
V přepisu zní Kyrie takto:

*1)

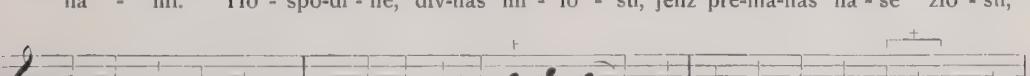
Hospo-di-ne, stud-ni-ce do-bro-ty, ot - če ne - ro - ze - ný, od te - be vše do - bré po - chá - zí,
Hospo-di-ne, Bo - že všemo-houcí, kterýž's nám z své mo - ci dal Sy - na jed - no - ro - ze - ně - ho,
Hospo-di-ne, jenž's zemi i ne - be stvo - řil sám od se - be, mi - lo - stif žá - dá - me od te - be,

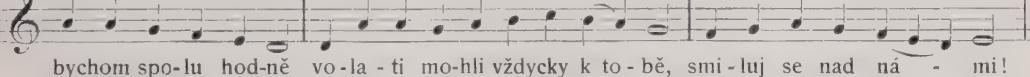
smi - lu - j se nad ná - mi! Kri - - ste je - di - ný, z Bo - ha Ot - ce ro - ze - ný, te - be z Panny
smi - lu - j se nad ná - mi! Kri - - ste nám mi - lí, Pan - ny Sy - nu je - di - ný, zdávna žá - da -
smi - lu - j se nad ná - mi! Kri - - ste, ne - be - ské svě - tlo, ta - ké i zemské, ty jsi pro nás

na - ro - ze - ně - ho, svě - tu potřeb - né - ho pro - ro - ko - va - li jsou pro - ro - ci, smi - lu - j se nad
ný od krá - lů cných, od pro - ro - ků věrných, a - by stoupil a nás vy - kou - pil, smi - lu - j se nad
stoupil s vý - so - stí a tr - pěl's bo - le - stí na svém tě - le i u - mřel za nás, smi - lu - j se nad

ná - mi. Ho - spo - di - ne, o - hni ne - be - ský, srd - ce na - še k so - bě za - zži,
ná - mi. Ho - spo - di - ne, u - tě - ši - te - li, Pa - ne mi - lí, Du - še sva - tý,
ná - mi. Ho - spo - di - ne, div - nás mi - lo - sti, jenž pře - má - há - š na - še zlo - sti,

bychom spo - lu hod - ně vo - la - ti mo - hli vždycky k to - bě, smi - lu - j se nad ná - mi!
ty dá - vás své da - ry všem věrným, jež te - be žá - da - jí, smi - lu - j se nad ná - mi!
myt má - me na - dě - ji, že od - pu - stíš nám pro - vi - ně - ní, smi - lu - j se nad ná - mi!

Noty + označené (h) jsou ve vydání vatikánském i ve vydání Dr. P. Wagnera (Kyriale, Graz 1904) všude znamenány jako »a«. Konec úryvků se značkou + též schází ve vydání vatikánském a Wagnerově a jest jen vhodným obalem spodní tercie *g-e*, jíž fráse končí, jako v k. Slavětínském.

Noty uvedené pod značkou † scházejí v edici vatikánské; v kancionálech bratrských jsou pouhým opakováním předcházející noty »c«, čehož vyžaduje český text, obsahující o slabiku více, než text latinský. Též nota »f« pod značkou *2) jest v českých tropech přidána; v ligatuře chorálu římského jest pouze »e d«, nikoliv »ef d«.

Latinský rukopis Slavětínský a české kancionály bratrské mají tytéž odchylky od chorálu římského.

Neméně zajímavou a důležitou jest pro dějiny českých tropů, že tradici kancionálů bratrských a rkp. Slavětínského rovná se Kyrie pro mši »Rorate« na čtvrtěk.

*1) = ■; = □ v kanc. z r. 1594.

Rorátník Královéhradecký má ve čtvrtičních zpěvích (z r. 1586 fol. 146^a—151^a) Kyrie takto v moderním přepisě:

jenž tak svět miloval, žes Sy-na pro něj dal, a - by spasil, kdož by v něho dou-fal,
Hospodine, nechtěls nás shladi-ti, a - le chtěls spasi-ti, pro-tož rá - čil nám Sy-na po-sla - ti,
kdy - by tvé mi-lo-sti ne-by-lo s vý-so - sti, by - li bychom v pe-keł-né pro-pa-sti,

o rač s námi hříš - ný - mi bý - ti. Kri-ste, mi - ly Spa-si - te - li a náš pa-ne je - di - ný,
Pa-ne Kriste, jenž cesta, pravda, ži-vot a náš smírce,
Pa-ne Je - ži - ši Kri-ste, Sy-nu Bo-ha nej-vyš - ši - ho,

Je-zu Kriste, smiluj se nad ná - mi, jenž se Duchem svatým v panně vtělil, z panny se na - ro - dil,
tě pro-sí-me, smiluj se nad ná - mi, nemůž než skr - ze tě k Ot-ci jí - ti, a - ni spa-sen bý - ti
rač bý - ti mi-lo-stiv li - du své - mu, při-jals tě - lo člo - vě - ka bí-dné - ho, zma - řiv se sa - mé - ho,

a - by na - sich hřichův mrzkost shla-dil, v den soud - ný rač nám mi - lo - stiv bý - ti.
žá - dný, kdož - by ne - chtěl v tě vě - ři - ti, a - by spa - sil v tě dou - fa - jí - cí - ho,

Ó Duše svatý, jenž to div - ně zří-dil, a - by Kristus v panně se vtě-lil, z panny se na - ro - dil,
řeks, že chceš zbudi - ti, je - hož ma - jí všichni sly - še - ti, jím se spra - vo - va - ti,
rá - čils po - vě - dě - ti, že v Kristu ma - jí všichni li - dé po - že - hná - ni bý - ti,

tak a - by nás za - tra - ce - ní zba - vil, u - těš nás a o - čisť na - še srd - ce!
ne - chtí - ti na vě - ky za - hy - nou - ti, smi - lu - j se a rač bý - ti s ná - mi!
kdož bu - dou v světle je - ho cho - di - ti, smi - lu - j se a rač s ná - mi bý - ti!

Podobně zaznamenává i v iniciálkách nádherný kancionál Královéhradecký, který jest mezi rokem 1585 a 1604 zhotoven společnou prací Matěje Litoměřického, skladatele Jiří Rychnovského a malíře Matouše Radouše, obou z Chrudimě.

Syllabičnost jest proti rukopisům bratrským provedena absolutně. Charakteristické obaly ke konci »Kyrie« a »Christe« (*fed e*) jsou tytéž jako v kodexu Slavětínském a v kancionálech utrakvistických. Podobně zaznívá všude »h« a nikoliv »a«, jako v chorálu římském. Rorátní »Christe«, ač samo jest interpolací chorálního melismatického motivu, má opětnou interpolaci v trojdobém tempu, jež v našem přepisu má podložený text ležatým písmem. Mimo to každé z trojího Kyrie, Christe, Kyrie má, abych tak řekl podtropus, jenž jest ucelenou písni. Toninou shoduje se s chorálem, přebírá jeho motivy a je samostatně spracovává. Jest tedy k chorálu se družící písěň interpolace tropu, jej vykládajíc a na něj nápěvem i smyslem textu navazujíc. Tak na př. k druhé sloce prvého Kyrie jest připojena písěň: »Snažme se k tomu« v III. modu na nápěv, jenž se zpíval i na světský text: »Již mi pan Zdeněk z Konopiště jede« (Rkp. univ. VIC 20 a O. Hostinského 36 nápěvů světských písni českého lidu z XVI. stol.).

Tato dvojnásobná interpolace Kyrie, fons bonitatis« jest specificky českým zjevem, proto pro naši literaturu dvojnásob důležitým.

Kyrie fons bonitatis zmizelo ku podivu v pozdějších zpěvnících. Jest jenom litovati, že se neudrželo. Jiné tropy měly lepší osud. Kyrie incidentale (Hospodine, všech věcí Pane) udrželo se péčí Steyerovou až na naše doby a není o nic svéráznější, než K. fons bonitatis. Teprve vydání vatikánské je uvádí, ovšem v původním znění bez tropův. Též bylo šfastnější Kyrie, magna e Deus potentiae = Hospodine vše mo houcí, jež též obsahuje Kacionál Svatojánský jako prvé, Hospodine, všech věcí Pane.

Byla by si přáti, aby K. fons bonitatis opět bylo zařazeno do našich zpěvníků a doufám, že slibný počátek učiní nový pražský zpěvník. Netajím se, že bylo přímo mým úmyslem ukázati v této studii na jeho cenu melodickou a zvláště historickou. Má původ svůj v původní tradici chorálu řehořského a může se pochlubit neustálým svým používáním v nejstarších dobách církve v Čechách. Snad se mu tedy pro tuto důležitost dostane místečka i v novém historicko-kritickém zpěvníku arcidiecéze pražské!

Co počít s novým chorálem?

Časová úvaha. Napsal P. E. Paukner.

Na všech stranách slyšíš nyní tuto otázkou. Jak ta dlouhá melismata zpívat? Vždyť to nemá konce — kde jen nabrat dechu? A k tomu ještě také nový notopis! A co máme dělat se zásobou chorálních knih dřívějších? — ani žid to nekoupí. Teď je to všecko nohama vzhůru, všecko jináč! Incipit lamentatio . . . Nedá se upřít, že Pius X. svým »Motu proprio« i ostatními dekrety způsobil důkladný rozruch, na kterém však, jak se zdá, nyní největší účast berou právě ti, kteří o chorál vůbec starali se asi tolík, jako vrabci o ruskou revoluci. Než i lidé dobré, ba nejlepší vůle vážně kroutí hlavou a krčí rameny. Dr. Haberl, koryfej šíku medicejského, podrobil se sice určitému rozkazu Říma, ale prohlašuje, že přináší »sacrificium intellectus« — z úst takového muže zajisté výrok na pováženou. I pisateli těchto rádků, který sice mužům jako Haberl není hoden ani rozvázati řeménků u obuvi jejich, avšak sám také dlouhou řadu let »ex offo« jako ředitel kúru chorálem důkladně a rád se zabýval, je ta modulace z tóniny medicejské do vatikánské tuze náhlá; a kdyby možno a dovoleno bylo, rozběhl by se první tu chvíli do Říma poprosit pěkně sv. Otce za tak dlouhé shovění, jak jen možná, zejména u nás v Čechách. Jsouť nejenom poměry hudební v našich chrámech jak z programů, tu a tam v novinách uveřejňovaných, vysvítá, velmi neutěšené, a zejména láska a zájem pro chorál na sporé výjimky velmi ochladlá, ale zvláště patronátní komissaři každým grošem spoří, jako kdyby měl vypuknouti hladomor. »Cože? Vždyť jsme teprve nedávno koupili chorálů celou haldu, ještě nejsou ani upotřebeny a již zase něco nového, docela jiného. Ne, na to nemáme peněz. A tak je tomu v 90 případech ze sta: Ceterum autem censeo — »již nedáme ani krejcaru«. Pak je ovšem těžko zpívat chorál. Než bylo by mi z duše líto, kdyby někdo z toho co jsem dosud napsal, jen stín podezření čerpati chtěl, jako by bylo mým úmyslem ztěžovati cestu vydáním vatikánským. Naopak, účelem tohoto pojednání je, ukázati, že jedna z nejzávažnějších námitek proti novým liturgickým knihám vatikánským není naprosto tak hrozná, jak se líčí. »Jen kdyby těch dlouhých melismat a jubilac nebylo«, stýská kde kdo a naříká, že to nelze vyzpívat. Měl jsem často dlouhé a tuhé

rozpravy ústně i pérem s nejpřednějšími zastanci tradicionelního chorálu, domácími i cizími (P. Albán, P. Molitor Raf., P. Bernard Velíšek, P. Blessing v Maria Laach, † Boekeler v Cákách, Weber v Mohuči a j. v.); dvakráté konal jsem cestu do Porýnska nejen na zotavenou, nýbrž zejména s tím cílem, abych se tam poučil o náhledech vynikajících mužů, co soudí o Medicei a co o chorálu tradicionelním (a to ještě v době, kdy vládla Medicea, blahé a požehnané paměti Lvem XIII. tak vřele doporučená); sám klonil jsem se nejen z poslušnosti ku Sv. Stolici, ale zejména z důvodu praktických u nás v Čechách k Medicei, ač o sobě se stanoviska ryzího umění vydání benediktinů solesmeských vždycky (jak P. Alban dosvědčí může) jsem výše cenil nad vydání Pustetovo, tož nyní přes to přese všecko neváhám vyznati, že právě bohatá melismata chorálu původního se mi zvláště zamlovala již z důvodu historického; *jsouť právě ona živým, převýmluvným svědkem horoucího náboženského nadšení prvních dob křesťanských*. Jak se to perlilo, hrnulo, proudilo z těch srdcí čistou, svatou láskou ke Kristu zanícených! Připomíná-li Mitterer (Fliegende Bl. f. Kath. Kirchenmusik 1906 č. 10, str. 120) předpis Ceremoniale episcoporum, že hudba posvátná má být »devota, distincta et intelligibilis« (zbožná, přesná a srozumitelná), důraz klada proloženým tiskem na slovo *intelligibilis* (srozumitelná) a ze souvislosti příkládaje vlastnost tuto spíše Medicei než melodiím tradicionelním: pak dlužno upozorniti na to, že v hudbě rozeznávati jest vedle mluvy rozumu také *mluvu srdce*, které často slova nestací. »Píseň beze slov« má — troufáme — v jistém smyslu a rozsahu i v církvi a její hudbě své místo. Další námitka: »Ale bohatá melismata jsou jen pro hudební labužníky, nikoli pro lid; pro tento je taková melodie zcela jistě non intelligibilis, »nesrozumitelná«. Není pravda; právě v tomto melodickém jáoutu beze slabik je cosi zvláště přirozeného, lidového. Na př.: *Commune SS.* (Schwann 36.):

The musical notation is in common time (indicated by a 'C') and consists of two staves. The top staff starts with a treble clef and a 'G' sharp sign, indicating G major. The bottom staff starts with a bass clef and a 'G' sharp sign. The lyrics 'Jux-ta es Do - - - - - mi - nus' are written below the notes. The music features eighth-note patterns and some sixteenth-note figures.

To že se lidu nebude líbiti, když to jen trochu slušně přednesete? Aj, znás-li příteli Svatohorské »Zdrávas«? Jak se každý poutníček Svatohorský naň těšív! Ba množí si zvláště zaplatí, jen aby mu na rozloučenou na Sv. Hoře zapěli předojemné »Zdrávas«. Pisatel zpíval je jako svatohorský vokalista déle než 4 roky. Co krejčářků a cukroví zaň stržil zejména od pražských paniček! Ovšem tentokráté ani ve snách mi nenapadlo, že po 30 letech budu se moci odvolávati na Svatohorské »Zdrávas« jakožto příklad přebohatého melismatu chorálního, lidu tak zamilovaného. Uvádíme zde ukázky především z »krátkého« Zdrávasu:

The musical notation is in common time (indicated by a 'C') and consists of two staves. The top staff starts with a treble clef and a 'G' sharp sign, indicating G major. The bottom staff starts with a bass clef and a 'G' sharp sign. The lyrics 'Zdrávas Ma - - - - - ri - a' are written below the notes. The music features eighth-note patterns and some sixteenth-note figures. Below the top staff, the text 'Střední část:' is written, followed by the beginning of the melody for the middle section.

Než na Sv. Hoře zpívají o zvláštních příležitostech také »dlouhé« nebo velké »Zdrávas, jak následuje:

I tento velký »Zdrávas« (ve Svatohorské praxi masculinum i neutrum) líbil se lidem velice. A což ten průvod nebožtíka dědečka k tomu nebo nebožtíka Mělnického Valenty! Ovšem, než jsme se tomuto velkému »Zdrávasu« naučili na paměť, to jsme ovšem ulovili často zcela jiný »honorář«, než nám pražské paničky dávaly — až nám uši brněly. Byli jsme také pěkná kvítka často pohromadě, jen čtyři počtem, ale šibalství v nás bylo za deset. Ubohý dědeček si jistě s námi zde jen s tím velkým »Zdrávasem« vysloužil očistec. Ale za to když jsme pak všichni čtyři dvouhlasně u oltáře spustili! Pamatuj si zcela dobře, že často slyšeli jsme hlasité štkání až k oltáři. Jsou to také nejlepší vzpomínky z mého života, jak jsem zpíval Svatohorské »Zdrávas«. Dal bych za to nevím co, kdybych si ho mohl ještě jednou (ovšem jako 8 letý hoch, jako tenkráte) u oltáře Svatohorské Matičky zazpívat. Snad mi za to zachránila život, když jsem po noviciátě v klášteře Křížovnickém ležel na smrt nemocen tyfem. Tenkrát prý se na Sv. Hoře nejvíc za mne modlili. Můj drahý Bože, kam jsem to až zabloudil! Nešfastné péro! Ale to mi jistě každý rád dosvědčí, že bohatá melismata Svatohorského »Zdrávasu« mají v sobě zvláštní lahodu a kouzlo.

Pro úplnost uvádíme zde ještě třetí chvalozpěv Svatohorský, který se tamtéž zpívá den co den ráno při »Výstavu« (milostné sošky mariánské, než se dává líbat). Je to zpěv zvaný »Vesel se«, a jest tuším ještě delší než samo dlouhé »Zdrávas«. Měl jedinou chybu, že jsme museli k vůli němu časně vstávat. »Rád věřím«, namítně někdo, »že se to líbí; ale to jsou zpěvy české«. Milý brachu, slyšel's již někdy velikonoční antifonu »Haec dies«? Uvádíme ji zde podle dřívějšího vydání medicjského:

Jak je to dlouhatánské! Jako ředitel kůru křížovnického dal jsem ji hektografovat a celým kůrem, ovšem přesně nacvičenou, zpívat. A ejhle, hluboký dojem

její neztratil se ani po bouřlivém, velkolepém orchestrálním Wittovu »Te Deum« z c-moll, ani po lahodném melodickém »Regina coeli« Pembaurovu. Byla to perla slavnosti »Vzkříšení«.

Komu tyto ukázky ještě nestačí na vyvrácení námitky, že bohatá melismata chorálu tradicionálního jsou tomuto závadou pro její rozšíření, ten bude muset spáliti také celého Palestrinu, Orlanda di Lasso, Wagnera, Perosiho, ba všecky mistry, kteří kdy co kloudného napsali. Co tedy počít? Jen chutě začít podle ráděného návodu cvičit a opět cvičit a uvidíš, půjde-li to čili nic.

»Wenn ich könnte, was ich wollte,
sprach so Mancher schon und grollte;
vergass doch — trotzig dann
das zu wollen, was er kann.

Ano — tak to je. Punktum. Tedy nebručet — raději zpívat.

Obecná Jednota Cyrillská.

Sjezd přátel hudby církevní v Poděbradech dne 10.—12. září 1906.

Píše Bohumil Kašpar.

(Dokončení.)

Ve středu ráno bylo slouženo pontifikální requiem za zesnulé Cyrillisty, které celebroval místní vys. důst. p. probošt za četné assistence. Při něm přesně dle předpisů církevních provedeno chorální requiem a libera včera nacvičené, všemi účastníky.

Komu nelíbil by se, koho neuchvátil by chorál římský tak provedený!

Ovšem, my sami doma tak jej provésti nemůžeme. Radostný pohled i poslechnutí! Kolik hlasů, kolik znalců a pěstitelů! Setnina ze samých osvědčených důstojníků!

Řídil kol. Winter (ty jeho temné, jiskrné oči i zpěvu neznalé by elektrisovaly), k varhanám zasedl kol. Zelinka, a — kdo to mezi řadou kněží pěvců, tvořících sbor I., tak skromně s ordinariem v ruce stojí a tak horlivě péče? Inu, sám předseda diecésní Jednoty! Nedivte se, že pak za takovým vůdcem každý s radostí spěchá a jeden druhého předstih-nouti se snaží. To byl opravdu zpěvem modelný chorál, a takový lehce protivníka pře-svědčí. — Po mši sv. kollegové Winter a

Zelinka vyměnili si místa a tento řídil včera nacvičené části své slavnostní mše op. 16.

V povnesené náladě odebrali se účastníci do dvorany Obč. záložny, kde kol. V. Říhovský promluvil zajímavě o dirigování, o sborech chlapeckých a o dobrovolném i placeném sboru chrámovém. Mluvil z vlastní zkušenosti a proto i přesvědčivě. Uznává přednosti hlasů chlapeckých, ale myslí, že vyloučení žen z kůrů bylo by velikou pochroumou hudby posvátné u nás. Důvody jeho potkaly se s častým souhlasem posluchačů. Před placeným dává přednost sboru dobrovolnému, ovšem zase s odůvodněním z víceleté své prakse.

Důst. p. farář Pfoff ukázal se býti nejen nadšeným ctitelem, ale i znalcem staročeských rorátů a vroucím jich propagátorem. K přednášce své připojil hned praktické cvičení. Dlužno zde uvésti s důrazem uvedené a hájené, i správné stanovisko dp. přednášejícího, že pokus zaváděti místo rorátů kusé výtržky z nich (hudebně i textově nedokonalé) jest zavržení hodný.

Poučnou byla též přednáška varhanáře p. Mölzera »O nových směrech ve stavbě varhan«. Jen by se doporučelo, aby p. přednášející užíval správné terminologie (ta spousta germanismů) a přednášku svou předem propracoval.

Jinak lze mluviti v dílně, jinak před shromážděním, většinou znalců.

Pak šli jsme ku prohlídce zajímavostmi bohatého musea poděbradského, kdež ochotným a nad jiné povolaným průvodcem a ciceronem byl nám o museum velezasloužilý místní lékárník p. Hellrich. Po přátelském obědě přednášel místní kaplan dp. Antonín Drašner o starých památkách literátů poděbradských.

Adorační pobožností o 3. hod. odpol., při

níž provedeno »Andělský chleb« (z Oltáře), litanie k B. Srdci P., Kociánovo Pange lingua a Holainovo »Te Deum« zdařilé exercicie zakončeny.

Ku konci referátu svého jménem mnoha účastníků musím přednásti přání, aby pořady exercicí sestavovala vždy komisie (asi tří) znalců, aby byly to vždy skladby vzorné, v duchu opravdu církevním, které budou provozovány jako vzor. Místní činitelé vázání jsou často mnohými ohledy a také jednotlivce nemůže míti tolík přehledu. Více oči více vidí! Není to namířeno na určitou adresu, jest to zkušenosť z několika posledních let a jen z lásky věci psaná. Úsudek ne jednotlivce, ale řady odborníků, který budoucím exerciciím byl by jen ku prospěchu!

VÝROČNÍ ZPRÁVY ZA ROK 1906.

Čechy.

Diecése Litoměřická.

Dobrovlice. Od 1. ledna 1906 do konce října 1906, kdy jsem zde působil, provedeny mše: Schöpf past., Říhovský past., Cainer past., Tregler scti Venceslai, Průcha Angelica, Horák V., Skuherský d-moll, Horník G-dur, Horák IV., Stehle Salve Reg., Fibich, Říhovský Loretta, Skuherský C-dur (8 hl.), Sychra X., Sychra VI., Hruška scti Laurentii, Drahorád. Vložky: Skuherský, Říhovský, Cainer (šestihlasé à cap.), Ant. Foerster, Palestrina, Škroup, Witt, Méhul, Sychra, Kašpar, Stecker, Picka, Führer, Mettenleiter, Drahovský, Drahorád a Smolík. — Pange lingua: Horník Es-dur, Traumiller, Talich, Skuherský, Hausman, Zelinka, Říhovský,

Santner (5 hl.) a chorální. Asperges chorální, Vidi aquam od J. Foerstera. Introit a Communio chorálně při každé zpívané mši sv. Responsoria Nešverova à cap. Requiem od Drahovského, Říhovského a Etta. Pašije moje, Te Deum Křížkovského. Zpívané litanie Lehnerovy. S vděčností musím vzpomenouti píle a ochoty chrámového sboru i blahovůle duchovní správy a s lítostí nových krásných varhan. Že směr reformní i nadále zde pěstován bude, svědčí dosavadní minulost mého nástupce. Zbývá zmíiniti se i o zpěvu lidovém, který zde byl opravdu dokonalý. Písně (až na 2 výjimky velmi oblíbených písní) cenné, lid rád zpíval a hojně do kostela chodil.

Boh. Kašpar, ředitel kúru.

Arcidiecése Pražská.

Slaný. Od 1. listopadu do konce roku 1906 provedeny mše: Vymetal, Skuherský, d-moll a C-dur, Sychra X., Horák V., Říhovský Loretta, Rampis, Horník Es, Horák past. a Říhovský past. — Vložky: Vymetal,

Witt, Palestrina, Méhul, Horák, Říhovský, Novák, Führer, Hausman, Kašpar, Reimann a nejčastěji ze sbírky mottet od Skuherského. Pange lingua: Vymetal, Kocian, Horník Es, Šubert, Traumiller a chorální. Asperges cho-

rální, responsoria Wittova à cap., Te Deum Hausmannovo, koledy Malátovy. Nově zave-

deny litanie Křížkovského. V adventě zpívaný každodenně staročeské roraty.

Boh. Kašpar, ředitel kúru.

Různé zprávy.

Nové „Commune Sanctorum“. Chorální kommisie vatikánská zaslhuje věru plného uznání a chvály: po vydání »Kyriale« (Ordinarium missae) uplynulo sotva půl roku, a již rozesýlá se nakladatelům nový svazek tradicioneálního chorálu — »Commune Sanctorum« o 66 stranách. Vydání solesmeskému je podobno skoro jako vejce vejci. Text této publikace je na četných místech odchylný od textu v »Missale romanum«. Na dotaz v této příčině u samého ředitele knihtiskárny vatikánské učiněný, nestalo-li se tak snad omylem, odpověděno: nikoli; nýbrž stalo se tak po výslovném rozkazu J. S. Pia X. řediti se věrně dle starých originálů s původním textem. Lze se asi tedy nadítí reformy missálu i jiných knih obřadných. Schwann v Düsseldorfu bude asi první z nakladatelů, který vatikánský originál »Commune Sanctorum« otiskl; mám jej v rukou a nemohu se věru ani vynadiviti krásnému, jasnému notovému tisku na tuhém, trvalém papíře — 88 stran ve vkusné vazbě 8° za 80 Pf.!! Pustet, Styria a jiné nebudou jistě také dlouho otálet. U nás? Pořád nic. To je sám Combes jinší chlapík. Již přede dvěma lety poslal jako ministr vnitra a kultu všem biskupům francouzským velmi uctivý oběžník, ve kterém se o nová i dřívější vydání chorálu vysoce zajímá a biskupy na jejich vlasteneckou povinnost pozorný činí, aby ani notičky nekoupili u firem cizích. U nás kojí se asi množí nadějí, že »Editio Vaticana« pro přemnohé obtíže sotva se vžije — marná naděje; je známo, že Sv. Otec vše důkladně si rozmyslí a důsledně provede. I v Němcích, kde »Vaticana« již z obchodních ohledů má překonati největší obtíže a nejvíce překážek, otiskují takřka ještě mokré originály papežské kommisie o překot,

vydávají nové učebnice a jich — což hlavní věc jest — horlivě upotřebují. A my, národ muzikantů a zpěváků od narození a od kosti, půjdeme zase za drahý sobotáles do školy — k Němcům. My jsme my!

Pkr.

Jednota českoslovanských ředitelův kúru, kapelníků, varhaníků a majitelů hudebních škol. zve ku mimořádné valné hromadě do Pardubic na čtvrtok, 24. ledna 1907 o 1 hod. odpol. Z pořadu je důležitým bod 4. o významu prof. Ševčíka a návrhu zvolení jeho čestným členem jednoty. Též bod 5. o zákoně pensijním a návrh, jak naložiti s vklady skutečných členů, vyžaduje nejhojnější účasti i členův spolku i interessentův nečlenů, kteří mají přístup.

D. O.

Boh. Kašpar. Obecná Jednota Cyrillská vítá přeložení ředitele Boh. Kašpara do Slaného a přeje mu hojně žně při jeho horlivé a rozsáhlé činnosti jako ochotného šířitele cyrillských intencí na našich sjezdech (naposled v Poděbradech) i jako hudebního paedagogického spisovatele a organisatora.

Zvláště pro dobu velikonoční můžeme doporučiti jeho »Hebdomas sancta«, obsahující vícehlásé a pro malé požadavky psané sbory od skladatelů českých. Též liturgická část, jsouc přesná dle rubrik, bude dobrou pomůckou pro svatý týden.

Při této příležitosti opět uvádíme, že jsme ochotni objektivně podávat kritiky o nových zjevech naší cyrillské literatury, když nám hudebniny budou zasílány ukázkou. Nejlépe je přímo poslat redakčnímu kritikovi prof. Dobroslavu Orlovi, Praha VII., ulice u Obory č. 159.

Veškeré dřívější ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech.

~~~~~ S hudební přílohou k číslu 1. a 2. ~~~~

»CYRILL« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné*, které činí poštovní poukázkou na celý rok 4 K 40 h, přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech (na faře), kam i reklamace se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

YRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou
v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň
ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1907. Ročník XXXIV.

F. J. LEHNER.

Číslo 3. a 4.

Výroční zprávy Cyrillských Jednot za rok 1906

buďtež laskavě zaslány průběhem měsíce dubna t. r.

Zprávy farních Cyrillských Jednot v diecézi Králové-Hradecké se zasílají vdp. Dr. Josefem Mrštíkovi, předsedovi diecésní Jednoty Králové-Hradecké, arciděkanu Chrudimskému, jemu se oznamují též zvolené premie za příspěvky dle stanov odvedené.

Zprávy farních Jednot v ostatních diecézích v Čechách a na Moravě přijímá podepsaný předseda Obecné Jednoty Cyrillské na Král. Vinohradech. Zvolené premie za odvedené členské příspěvky se oznamují jednateli, vdp. Klementu Kuffnerovi, faráři u sv. Víta na hradě Pražském.

F. J. LEHNER,
předseda Obecné Jednoty Cyrillské.

702

O některých zpěvech liturgie vánoční.

Dozvědělo toužebně volání poslední O-antifony a nadešla vigilia Božího hodu vánočního. Neochvějná jistota, že již na zítřek přijde »Očekávaný« ode všech národu, jeví se v officiu i v mešní liturgii. Hned za prvního jitru při Invitatoriu ranních hodinek čili Matutina a potom opět a opět ujíšťuje a těší Církev své dítky: *Hodie scietis quia veniet Dominus: et mane videbitis gloriam ejus.* (Dnes vězte, že přijde Hospodin, a ráno uzříte slávu jeho.)

V brevíři nalézáme tento text kromě Invitatoria ve versikulu na konci nokturna, pak v druhé antifoně při Chvalách a v brevíři Benediktinském; kromě toho v »Responsoriū breve« při Chvalách *) i při prvních nešporách vánočních. Tak jsou tato slova takřka heslem Církve svaté ve svatvečer vánoční. Složena jsou podle 6. a 7. verše hlavy 16. druhé knihy Mojžíšovy; tam čteme: »I řekli Mojžíš a Áron všechni synům Israelským: Večer poznáte, že Hospodin vyvedl vás ze země

*) V brevíři římském ad Tertiam.

Egyptské: a ráno uzříte slávu Hospodinovu. Ohlásili těmito slovy Israelitum, že na zítřek jim pošle Bůh chléb, t. j. Manna.

Patrno, že první část textu Církve pro svou liturgii přiměřeně pozměnila. A jak výtečně zvolen tento text pro vigilii Božího hodu vánočního. Tam Mojžíš a Áron slavně ohlašují Israelitum, že obdrží zázračný chléb, zde Církve svatá ohlašuje věřícím, že na zítřek přijde Spasitel, jenž jest zároveň chléb živý, který s nebe sestoupil. V mešní liturgii složen z téhoto slov Introit a první část Graduálu. Nápěv Introitu¹⁾ je v 6. tónu a výtečně tlumočí smysl textu; máme tu skutečně slavné a velebné ohlášení příchodu Páně. Nápěv Graduálu je v druhém módu, melodie jest podle charakteru této části mše bohatší a dle povahy druhého modu živější.

Nápěv druhé antifony Chval je prostinký. Za to má zase Responsorium breve při prvních nešporách vánočních (v officiu Benediktinském) bohatou melodii²⁾. Budíž zde ukázka tohoto zpěvu:

Sbor opakuje.

Zpěváci: Ho - di - e sci - e - - tis * Qui - a ve - ni - et Do - mi - nus.

Sbor opakuje:
Quia veniet Do - minus.

Zpěváci: Et ma - ne vi - de - bi - tis glo - ri - am e - - jus.

Sbor opakuje
jako na za - čátku.

Zpěváci: Glo - ri - a Pa - tri et Fi - li - o et Spi - ri - tu - i Sanc - to.

Struktura melodie jest jednoduchá; a přece jak mocně působí tento zpěv! Platí tu co řečeno o Introitě: jest to slavné a velebné ohlášení příchodu Páně.

Poslední vážné a slavné připomenutí, že již na zítřek přijde Pán, máme v antifoně ad Magnificat: Cum ortus fuerit sol de coelo. Melodie jest složena v tónu osmém a má na začátku typickou kvartu, čímž dobře vyjadřuje vážnost prorockých slov textu.

Až vyjde slunce na nebi (doslova: z nebe), uzříte Krále králů (Regem regum) , tak zní první část textu. Na slově «regum» tvoří melodie krásnou neumu a vystupuje nejvíce: ³⁾ a tak případně líčí velikost a slávu Vyku - pitele — krále.

¹⁾ Zde, jakož i v předešlém pojednání o zpěvach liturgie adventní, brán zřetel výhradně k vydání Solesmesskému.

²⁾ Při Chvalách, vztažně ad Tertia, má ovšem jednodušší melodii.

³⁾ Noty chorální neudávají určité výše; lze je proto v moderní hudbě různě transponovat. Antifon:

Cum ortus atd. Regem re - gum

lze proto transponovat výše takto:

Cum ortus atd. Regem re - gum.

Nelze mi pominouti antifony k žalmům; jsou to prosté, ale roztomilé květinky. Melodie první, třetí a čtvrté antifony jest složena v 8. tónu, druhé v 7., páté v 2. Intonace v druhém a osmém tónu je stejná; sedmý a osmý modus mají tentýž základní tón, jelikož osmá tónina (hypomyxolydická) je pobočnou čili plagální sedmě (mixolydické), z kteréžto příčiny intonace antifony v 7. modu velmi harmonicky se připojí k antifoně v 8. modu. Je to jedna známka antifon pocházejících ze zlatého věku chorálu, že se vrací melodie též tóniny, nebo se střídají tóniny authenticické a plagální.

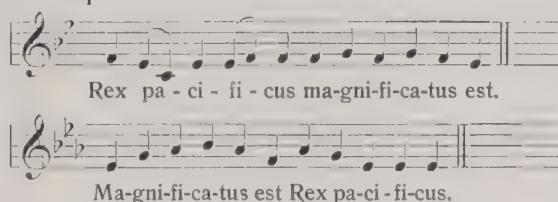
Jiný vzácný doklad toho máme v antifonách ad Laudes na Boží hod vánoční, z nichž je první a druhá v 2. modu, třetí a čtvrtá v 7., pátá v 8. Praktická výhoda antifon takto složených jest, že lze bez obtíží přenést antifony i žalmy na tutéž dominantu a zpívat klidně a hladce.

Pohledněme blíže na první dvě antifony prvních nešpor; text i melodie zasluhují zvláštního povšimnutí.

Text první zní: Rex pacificus magnificatus est, cuius vultum desiderat universa terra. Překlad: Král pokojný (doslově: pokoj zjednávající) oslagen jest (doslově: velkým učiněn jest), po jehož tváři touží veškerá země.

Text druhé antifony: Magnificatus est Rex pacificus super omnes reges universae terrae. Překlad: Slavným učiněn jest Král pokojný nade všecky krále veškeré země. (Srovn. 2. Paralip. 9, 22.)

Máme tu krásný chiasmus: Rex pacificus magnificatus est: Magnificatus est Rex pacificus. Tak s důrazem a sličně potvrzuje druhá antifona co praveno v první. A nyní vizme začátek nápěvů:

Jak prostinká a přece jak významná instance v melodii druhé antifony!

V liturgii prvních nešporů neslaví ještě Církev narození Páně, nýbrž ještě po něm touží. Ale již vidi jej v duchu, spatřuje i jeho velikost a slávu a pocituje nevylíčitelnou radost. To jest výborně vyjádřeno v textech i melodiích.

Pouze hymnus (Jesu, Redemptor omnium) je tentýž jako o nešporách na Boží hod vánoční.

Zpěvy vlastní liturgie vánoční jsou zahájeny Invitatoriem ranních hodinek čili Matutina: Christus natus est nobis: Venite adoremus. Překlad: Kristus narodil se nám: Pojďte, klaňme se.

Ráz zpěvů liturgie vánoční jest, jak ani netřeba poznamenávat, radostný.

Upozorňuji na krásnou melodii Invitatoria a žalmu »Venite exsultemus«, jak ji podává vydání Solesmesské, na př. »Liber usualis«. Přál bych všem přátelům posvátných zpěvů, aby ji mohli poslechnouti v chrámu Páně Emauzském v Praze, kdež se liturgie vánoční koná se vší nádherou, jakou podle ritu římsko-katolického lze rozvinouti.

Nestačilo by jedno krátké pojednání, kdybych měl promlouvat o všech zpěvech liturgie vánoční. Upozorňuji tedy jen na některé ty vzácné perly, jaké jsou uloženy v těchto pokladech. Liturgii mešní zatím docela pomíjím.

Antifony ad Laudes vesměs líčí radost z Narození Páně. Melodie jest velmi živá, zvláště u první, jejíž text je dramatický. Poslední je spíš vážného rázu i výborně přiléhá k textu, jenž praví, že malé dítě, jež se narodilo, nazýváno bude: Bůh, Silný.

Taktéž vážného rázu jsou antifony druhých nešporu, kdež není řeč o časném narození Páně, nýbrž o věčném zplození Slova — Boha a o vykoupení. Živou radost, ba ples vyjadřuje zase antifona ad Magnificat; radostné pohnutí dosahuje tu takřka svého vrcholu. Text líčí radostnou událost opakuje čtyřikráté »hodie« (= dnes). Poselství o narození Páně vyřízuje dvěma větami: Dnes Kristus narodil se, dnes Spasitel se ukázal. Pak líčí radost nebeských duchů a spravedlivých: Dnes na zemi pějí andělé, radují se archandělé, dnes plesají spravedliví, řouce: Sláva na výsostech Bohu, alleluja.

Zajímavá jest variace melodie, s jakou se slovo »hodie« opakuje; naposled vystupuje na něm melodie nejvýše. Podávám ukázky v notách chorálních:

Modus 1.

1. Ho - di - e   2. Ho - di - e   3. Ho - di - e   4. Ho - di - e

Oktáv Božího hodu vánočního jest vyznamenán z části zvláštním offi-ciem: Chvály a Magnificat obojích nešporů mají zvláště antifony. Antifony ad Laudes se zpívají též při nešporách. Porovnáme-li je se zpěvy na Boží hod vánoční, hned poznáme, že jsou jiné povahy.

V antifonách na den Obřezání Páně obdivuje Církev lásku Otce nebeského, kterou nám ukázal, poslav na svět Syna svého (antifona ad Magnif. při prvních nešporách), dále tajemství Vtělení (hlavně v první antifoně ad Laudes) a konečně mateřství a neporušené panenství Rodičky Boží (v ostatních antifonách). Nápěvy jsou rázu spíše vážného, ale neschází jim radostný vzlet. Z antifon ad Laudes zvláště první velmi dobře vyjadřuje obdiv, pátá obdiv a radost. Melodie antifony ad Magnificat prvních nešpor sestupuje značně hluboko a případně líčí velké ponížení, jež vzal na sebe Syn Boží, stav se člověkem.

Uvážíme-li, že k pokladům liturgie vánoční patří též velebné zpěvy slavnosti Zjevení Páně a něžné zpěvy svátku Očislování Panny Marie čili Hromnic, spějeme k vývodu, že liturgie vánoční je nejbohatší a nejzajímavější z celého roku. Bohdá stanou se tyto poklady též v naší vlasti známějšími, až bude ukončeno Vatikánské vydání gregorianského chorálu. Končím tímto vroucím přáním.

St. Thomas' Abbey, Erdington v Anglii.

P. Bernard Velišek, O. S. B.

K šedesátiletým narozeninám univ. prof. dr. O. Hostinského.

Prof. Dobroslav Orel.

Počátkem ledna t. r. rozvířena byla česká veřejnost radostnými a v pravdě upřímně myšlenými ovacemi ku poctě dr. Hostinského, jednoho z nejpřednějších pracovníků v oboru esthetiky a hudební vědy.

K témtoto všeobecným oslavám skromně přidružuje se i »Cyrill., aby vzdal hold muži i na poli církevní hudby zasloužilému.

Hostinský rozetiná gordický uzel nesrovnalosti mezi hudební teorií dosaváde tradovanou a skutečnými zjevy na poli komposice. Dle něj (die Lehre von den musikalischen Klängen) plyně logika skladby nejen z vazeb harmonických, nýbrž i melodických. Vše platí v hudbě, co má harmonickou nebo melodickou souvislost, i když s tím nesouhlasí starý paragraf a pouto školních zákonů hudebních, jež jsou pouhou hudební matematikou, nikoliv návodem ke komposici.

Hudba nemajíc sama svého obsahu, běže jej z poesie, ale budí za to přímo náladu. U H. k stejnemu právu hlásí se každé umění, i *h u d b a i s l o v o i m i m e s i s*. Každé z tohoto se samostatně rozvinuje a nedá se přehlasovat druhým.

Co hlásá H. v theorii, provedl jeho přítel Smetana v praxi. Jemu také proti reakčním snahám Pivodovců razil cestu a zdůvodňoval theoreticky jeho snahy. Sám Smetana píše, jak raduje se z theoremat Hostinského, ač jest prý třeba je hodně studovati, aby jim porozuměl.

Kausálnost nejen harmonická, nýbrž i melodická má určitý vztah i k církevní hudbě. Dle této zásady Hostinského jest oprávněn tedy v hudbě chorál se svým vnitřním, upříčiněným spojem intervallů melodických. Jest oprávněn i zpěv vícehlasý i zpěv instrumentální se svou kausální spojitostí na podkladě harmonickém.

K tomuto hudebnímu stanovisku přistupuje ovšem i princip liturgický v hudbě církevní a účel hudby, který ve chrámu nemůže být jiným, než buditi náladu zbožnosti.

Těmito principy nechť se tedy řídí církevně-hudební produkce a reprodukce.

Kromě zásad těchto všeobecných podal H. základní znaky i theorie hudby mensurální století XV. a XVI., vydat a kritickými poznámkami opatřiv Blahoslavovu a Josquinovu Muziku pod názvem: »Jan Blahoslav a Jan Josquin. Příspěvek k dějinám české hudby a theorie umění XVI. věku s novými otisky obou muzik: Blahoslavovy z 1569 a Josquinovy z 1561. R. 1896.«

H. jest u nás první, který přišel na to, že Jan Josquin jest pouhým pseudonymem Václava Solína a první v českém jazyku v době moderní v kritických poznámkách k těmto muzikám píše o notopisu hudby mensurální. Nevěnuje se sice ex offo hudbě vícehlasé století XV. a XVI., ale jeho poznámky jsou tak důkladné, že mohou být podkladem ku luštění zápisů z té doby.

Má totiž vícehlas český v notopisu odchylky od vícehlasu u národů jiných. Jinde rokem 1450 přestává notace černá (černobílá) a zavádí se notace bílá (bíločerná). V Čechách však i notace černá trvá ke konci století XVI. Pisatel těchto řádků nalézá v rukopisech vícehlasu ještě ze 16. stol. notaci po většině černou. Také Blahoslav i Josquin (Solin) uvádějí pravidla obojí notace. Jest však s podivem, že oba jen letmo zmiňují se v pravidlech notace černé, ač zvláště zápis v rukopisech strany podobojí přímo holdují tomuto notopisu. Snad proto méně se o něm zmiňují, že byl za doby jejich velmi běžný a snadnejší, než notace bílá, v níž za doby Isaakovy a Handlové ve floru byly ještě různé mody a prolamace.

Za vlády notace černé u nás v 16. stol. jest pouze z prolací na programu »tempus perfectum cum prolatione perfecta«.

I mensurální notace v 16. stol. mísila se s notací chorální, kterouž psán jest tenor, k němuž jakožto v originálu psaném cantu firmu přikomponován jest discant a contratenor.*)

*) Více o tom viz v méém článku v »Novém Životě« č. 9., 10., 11., 12. r. 1906 »O vícehlasém zpěvu v Čechách.«

Druhou důležitou činností H. pro církevní zpěv jest srovnání textův světských s duchovními na touž melodii ve spise: »36 nápěvů světských písni českého lidu z XVI. stol.« 1892.

Mnohá píseň světská dala nápěv písni duchovní a naopak. H. uvádí originály písni světských, jež hlavně čerpal z poznámk rorámin z knih. Strahovské D. F. IV. 3.

Tím stanoven důležitý poměr duchovní poesie ke světské zvláště pro spracování nového zpěvníku na základě historicko-kritickém.

Ostatně vzájemné prostupování duchovní a světské kantileny stopovat lze i při rorátech v tropech. Jedny vzaty jsou z lidové poesie světské, jiné pocházejí z pokladnice utrakvistů, zvláště Jana Tábor ského, jiné vyvěrají z latinských písni v Čechách zpívaných. Všechny tyto tropy setmeluje chorál, jak dokázal již dr. Pachta v »Cyrillu« z r. 1881 a 1882.

Avšak na původ tropů poukazuji zde poprvé. Tedy doba Karlova nemá s roráty co činiti.

Třetí činnost v duchovní poesii hudební uplatní H. v době budoucí jako předseda komisie pro »lidovou českou píseň«, kterouž ve zvláštním díle vydá c. k. ministerstvo kultu a vyučování. Do této sbírky pojaty budou též písni kostelní, jak praví leták komissí vydaný. V té příčině zajisté má komisie na zřeteli i součinnost duchovenstva Čech a zvláště těch kněží, kteří ode davná se zajímali o tento obor.

Dílo tak důležité pro kulturní snahy našeho národa vyžaduje činnosti všech odvětví a všech stavů. Hudba a zpěv nezná v tom ohledu rozdílů.

Přejeme p. oslavenci, aby dokonal zdárně dílo tak nutné pro náš národ, aby i v dalším svém vznešeném snažení nabyl vždy náležitého porozumění a ohlasu.

V nynějších rozháraných dobách kéž by i ve veřejném životě hudebním byl směrodatným vůdcem generaci nejmladší!

O kulturním a zušlechtujícím významu hudby a zpěvu vůbec, chrámové, vokální a instru- mentální zvláště.

Dle dějepisných pramenů sestavil a na sjezdu přátel hudby církevní v Humpolci v srpnu 1905 přednesl *Jan Ev. Zelinka*.

(Dokončení.)

Vdějinách posvátného zpěvu staročeského prof. Karla Konráda, v nichž nad pochybnost dokázána jest totožnost starého cantu gregorianského jakožto bezprostředního puvodce velebného chorálu staročeského, čteme o zákazu biskupa pražského z konce XI. stol., by nezpívaly se písni dábelské (carmina diabolica), t. j. písni pocházející z dob polanských hudebního národa Českého, jež lid v noci nad mrtvými říkával. Nevíme, oč lepší jsou některé písničky pouťové na kůr chrámový přenesené, ale když takovou odrhovačku vidím nebo slyším, vždycky si na tuto historickou pravdu vzpomenu. V některých klášteřích pěstují na jedné straně křesťanskou pokoru a zbožnost, na druhé triviální copovou muziku, kterou by ani vyznávači Budhy ve své modlitebně

netrpěli. Kažení vkusu hudebního na poli hudby církevní padá rozhodně na vrub hudby instrumentální, jak všecky prameny dějepisné potvrzují.

Nejlepší a nejúplnější dosud katechismus pod názvem »Dějiny české hudby« od dra. Zd. Nejedlého, v Praze u Hejdy a Tučka vydaný, jest zajisté objektivní knihou dějepisnou vedle J. Srba Dějiny hudby v Čechách a na Moravě«, kteráž jest jakýmsi slovníkem veškerých dat životopisných i dějepisných v zemích koruny české.

V dějepisných dílech dovídáme se, že ve věku 13. změnila se tvářnost kulturní kolonisací v Čechách. Bohoslužba nabývá lesku, instrumentální hudba se šíří. Bohaté, melismaticky ozdobené nápěvy, které i s textem z latinské liturgie sem přeneseny byly a v nádherné kancionály vepsány. Ustanovení zpěváků, postavení varhan r. 1255 u sv. Víta a dále po Čechách a vznik památných a nám dosud drahých chorálů jako »Svatý Václave« a pod.

Rytíři čeští podporovali velmi hudbu truvérů a minesängrů a světská hudba potulných pěvců a instrumentalistů stála pod vlivem německým. Král Jan Lucemburský jako rodilý Francouz povolal do Čech umělce francouzské a tak zaveden zde »rondellus« ve svižném $\frac{1}{4}$ tempu, který instrumentální hudbě chrámové proum smrtelnou ránu zasadil. Arcibiskup Arnošt v zlaté době umělecké Karla IV. zakázal proto všechny nástroje mimo varhany, které v době té ještě dosti primitivní byly.

Synoda roku 1366 přímo zakazuje provozování milostních rondellů a užívání nástrojů, »neb Bůh neraduje se z modulace zpěvu instrumentálního, nýbrž z pobožnosti srdce«. Pišťci a hudec pokládání za lidi nečestné, chrámu nedůstojné.

Není místa popisovati zde hudbu doby jmenované, poukazují prostě na výtečný spis dra Nejedlého, počínající od doby předhusitské a líčící dílo zhouby umělecké za dob husitských, dále zlatou dobu literátských bratrstev, mocný vývin chrámové hudby vokální a o vyučování hudbě ve školách. Dovídáme se ze současné doby působení Palestrinova v Římě, kdy umění kontrapunktické plným květem svým svět blažilo opravnou činností tohoto velmistra, jak horlivě pěstován u nás tento směr mistry skladateli, mimo mnohé jiné Janem Trojanem Turnovským a pro kůry Chrudimský, Královéhradecký a Čáslavský skladající Jiří Rychnovský († 1616). V 16. století kvetl zejména mezi duchovenstvem hudební diletantismus (hud. diletant = osoba jiného povolání hudbu pěstující). Doba renaissance přivedla ku dvoru císaře Rudolfa II. mnoho hudebních odborníků. Nejznamenitějším diletantem - hud. skladatelem doby té jest Krištof Harant z Polžic, vydržující na svém hradě Pecce silnou kapelu a hud. ruch český horlivě podporoval. Po bělohorské bitvě stat r. 1621. V 16. století na sklonku pěstován u nás balet. Prvé baletky byly židovky, z nichž polovina oblečena byla za hochy. Při baletech hrála hudba francouzská, při lidovém tanci vynikala hudbou kapela židovská. Instrumentální hudba církevní v století 17. má své znamenité v kontrapunktickém slohu Bacha-Händlovském pracující mistry. Jsou to Jan Dismas Zelenka, Bohuslav Černohorský, Seger Norbert, Jan Kuchař, Mysliveček, Tuma Fr., Jan Zach a t. d.

Toto století 17. dlužno považovati právem za dobu rozkvětu instrumentální hudby chrámové. Dvorním dekretem z roku 1783 za doby císaře Josefa II. zrušena byla literátská bratrstva z příčin mnohých, snad jen zdánlivých. Jedno z nejhlavnějších bylo prý zpívání o procesích ve spojení s ruznými nehudebními bratrstvami mariánskými, sv. římského řádu římského a pěstování různých pobožností místo opravdového umění pěveckého. Veliké jméní jich skonfiskováno, majetek v dražbě prodán a jméní odvedeno fondu náboženskému. Zdá se, že jméní to bylo »příčinou hlavní«.

Instrumentální hudba v chrámě zrušena dvorním dekretem z 6. dubna 1784 a dovolen jen prostý zpěv s průvodem varhan, zpěv literátsky s nástrojovou hudebou jako zpěv umělý zakázán (Konrád: »Dějiny posvátného zpěvu staročeského«, Dr. Nejedlý). Doba, opeře zvláště komické příznivá, jest doba Mozartova, jehož sloh na sklonku (1786) tohoto století v celém veřejném životě i také v hudebě chrámové všeobecně zavládl. Velikolepá činnost skladatelská a hloubka hudebních myšlenek velikého symfonika Beethovena s velikou tíží pronikala v době, kdy vzduch v zemích koruny české mozartismy zcela proniknut byl a vše jim se klanělo. Utvořily se dcele dva tábory, Mozartiani a Beethoveniani, kteří byli v menšině. Jako dříve o činnost Bacha-Händela, opírala se nyní tvorba skladatelská o Mozarta, a jeho sloh osvojila si celá řada epigonů, jako Tomášek, Witásek, Führer a j. u nás, dále Clementi, Kuhlau a t. d.

V životopisném památníku prof. Rudolfa Müllera Josef Proksch. (Reichenberg, 1874), v němž celý pražský život hudební od konce 18. až do počátku druhé poloviny století 19. popsán jest, činěny často zmínky o tomto mezi Mozartisty a Beethovenovci na Gluckisty a Picinisty upomínajícím boji, zároveň vylíčen jest zubožený stav katolické hudeby chrámové za přičinou nedostatečné podpory hmotné a z touhy provozovat instrumentální skladby jakékoliv za každou cenu a za všech i nejpříznivějších poměrů, tedy úpadek velikého slohu.

18. století, doba baroku vítá v Praze kočující vlašské divadelní operní společnosti. Věc stává se epochální zřízením operního divadla vlastního v domě hraběte Šporka s produkciemi, řízením a repertoarem čistě vlašským. Opera v Kotcích a t. d. Mozartova činnost zastínila sice úplně operu vlašskou, ale ariosní sloh zde již byl, za virtuositou pěvců přišla záhy virtuosita hudebních nástrojů, kterých ani drama, ani kůr chrámový ušetřen nezůstal.

Vážnější instrumentální sloh hudby duchovní, her duchovních i oratorií, jehož počátky v 16., 17. a 18. století pěstovány dříve v klášterích jesuitských zanikly roku 1765 dvorním zákazem, vnikly ale do chrámu a zde udržely se až do počátku století 19., až v koncertech veřejných oratoria Haydenova a Händlova provedení se dočkala. Jako u duchovních her sesvětala a sevšedněla také jich hudba. Sevšednění jest bacilem, ničícím snahy umělecké, jehož tvůrcem jest touha po zábavě bez ohledu na zásady umělecké. Umění pak sestupuje s výše ideální na prosté zobrazování všednosti.

O době obrození píše dr. Zd. Nejedlý doslově takto: »Zrušení literátských bratrstev bylo smrtelnou ranou naší duchovní písni lidové. Zrušení klášterů a kostelů a reorganisace škol zatlačila ji vůbec do pozadí. Duch josefinismu ničil stejně protireformační jako reformační naši písěň. Avšak i to znamenalo pokrok. Zde končí za Josefa II. reformační perioda české hudby. Josefinismus dával české hudebě za lidovou hudbu chrámovou umělou hudbu světskou, avšak národní obrození jakožto hnutí lidové hledalo náhradu za lidovou písni duchovní v hudebě stejně lidové ale světské, v národní písni. Více než po půl století jdou v naší hudebě dva směry neodvisle vedle sebe: jeden obrozený, lidový, sbírající a napodobující národní písni, druhý hudební ovládaný duchem Mozartovým. Vlastní obrození počíná u nás spojením obou proudů mistrem Bedřichem Smetanou.«

Hudba chrámová od doby Josefínské živořila, napájena jsouc proudy rozličnými: trochu mozartismem, trochu bachismem dosti pochybného rázu, a vytvořila tak barokový směr (o slohu nějakém určitém mluviti nelze) zrna nejhřubšího, dosti neestetického, málo zušlechťujícího, prostě řečeno necírkevního rázu. V prvé polo-

vině století 19. zavládl mimo pro hudbu chrámovou zcela nevýhodného slohu Mozartova komicko-operního slohu oratorií Mendelssohnových, který u Führera vedle Mozartismu vystupuje, u Horáka zušlechtěného vrcholu dosáhl. Směr reformační počal s chorálem a vybudoval sloh svérázný, samostatný, který pouze u hudební inteligence porozumění došel a přívržencům copového baroku však žel a lítost působí. (Viz pražské denní listy.)

Z vět právě vyslovených jest patrno, že volnější směr hudby instrumentální duchovní či oratorní stal se oblíbeným. Idylicko-romantický ráz mendelssohnismu (Mendelssohn Felix Bartholdy nar. 1809 v Hamburku, † 1847 v Lipsku) odchoval celou generaci následníku a stal se nejen nezapomenutelným, ale i v hudbě chrámové směrodatným pohříchu až podnes měřítkem jakosti hudby a její melodické i rytmické ceny. Mendelssohnovy žalmy, oratoria neliší se ničím od téhož písni, dvojzpěvu, orchestrálních, komorních, sborových i klavírních skladeb světských. Veliká zásluha Mendelssohnova jest, že upozorniv na velikána kontrapunktistu Bacha, jehož hloubku a vroucnost spojiti se snažil s leskem skladeb Händelových, ale trvale nepochodil, *romantismus**) zvítězil.

Největší dva následníci směru mendelssohnovského jsou: v hudbě světské Angličan William Sterndale Bennett (nar. r. 1816), zemřel jako ředitel konservatoře v Londýně roku 1875, a zmíněný již český skladatel hudby chrámové Václav Em. Horák (nar. 1800), zemřel jako ředitel Týnského kuru v Praze r. 1871, v jehož šlépějích kráčí v době nejnovější skladatel Vojtěch Říhovský.

Jan Nep. Vitásek s Václavem Tomáškem a Dionysem Weberem řídili jak známo na sklonku 18. a na počátku století 19. celý pražský hudební život ve znamení mozartismu. Vitásek sám jako skladatel světský, teprve když nastoupil po Kuželuhovi jako domský kapelník u sv. Víta v Praze, v 43. roce věku svého, věnoval se výhradně hudbě církevní. Není tedy divu, že zušlechťující směr hudby chrámové, který potom také nejlepší žák Vitáskův a jeho následník Rob. Führer sledoval, pocházel z mozartismu a přiklonil se později mimo jiné směry světské také k romantickému mendelssohnismu, až pak z nedostatku hmotné podpory sil reproduktivních na plošině copového baroku úplně sesvětačil po spůsobu operety (karikatury operního směru vážného).

Působil tudíž Horák, jehož skladby velmi rozšířily se ve smyslu opravném, vzhledem ku činnosti předchudce svých zušlechťujícím oratorním slohem mendelssohnovským, jehož odlesk skladatelskou individuelní vlohou Horákovou obohacený až po dnešní dobu patrný jest, namnoze i hledaným zustal, tak že některé novodobé skladby snaží se lyrickým vzletem dosiahnuti výše směru tohoto. Eklekticismus (středocestí), vyvinutvší se u nás v nejnovější době v hudbě chrámové mezi chorálem a lyrismem romantického zabarvení, přinese mnohý zdárný plod, nepřikloní-li se k hudbě světské, ale podrží-li chorálové stanovisko, jako oporu hlavní, což není snadné a bohužel někde kaceřované.

Směr reformovaný, jehož zušlechťujícího programu ani nejzarytější odpůrcové neupírají, postavil se na stanovisko absolutního nápěvu Řehořova v přesvědčení, že svět vždycky tihnul k pramenům nápěvu absolutních, ale vypustil z programu romantický náčer, který v širším článkování melodickém i rytmickém a v celé náladě nápěvu spočívá, jak právě v hřejivé světské

*) *Romantismus* = opak klasicismu. Klasicismus jest vzorem přirozené krásy dle národů starověkých. Romantismus vyznačuje se opakem, fantastičností, zázračností, mystikou a vzněšeností.

i oratorní melodice mendelssohnismu nalézáme. Odtud pochází směrodatná kritická soudnost osob, kteří, když ve všech směrech života vezdejšího o existenci se pokusili a posléze ku povolání církevních funkcionářů přiklonivše se tón udávají a každého skladatele, nevykazujícího romantického nátěru v melodice svých skladeb, prostě za beztalentního prohlásiti se odvažují. Tak dělo a děje se všem skladatelům přísnějšího slohu církevního, od doby hnutí reformačního. Proto vzniklo také pravidlo: »Církevní hudba nesmí postrádati efektu«; škoda jen, že každý spatřuje efekt v něčem jiném a to vede na scestí a vedlo také k úpadku na základě zásady »efekt za každou cenu«.

Reakce doby cyrillské určila sobě za úkol postaviti tedy církevní hudbu na místo účelu svému zplna odpovídající; proto zrekla se veškerých přítěží a to v prvé řadě do jisté míry instrumentů světských, uznávajíc po zralé úvaze historické pravdy, že instrumentální hudba chrámová trpěna jako náhrada býti muže, ale s největší obezřetností, aby ani s divadelní nebo taneční hudebou nic společného neměla, poněvadž by pak znamenala veliký krok nazpět v dobu baroku a copového a pak že při poněkud jen slušném stroji varhanním zůstatí musí jako zbytečný surrogát stojící vedle zpěvu sborového a hry na varhany na místě posledním, vzhledem ku přesvědčení, že z pouhého polohdlí vzniklý homofonní barok vokální, figurami nemístnými »okrášlený« a mylně figurální hudebou na úkor pravého, figurálního, kontrapunktického slohu Palestrinova zvaný, jest a zůstane nepatrným jen odleskem pravého, zušlechťujícího umění hudebního. Vzdáti se ale chorálu jako prostředku zušlechťujícího současně u všech národů hudbu chrámovou pěstujících ve spojení s vícehlasnými vzory staroklassické polyfonie, znamená zničení celého tohoto ideálního prostředku vzdělávacího, který ani nejvelkolepěji sestavený orchestr nahraditi nedovede již proto, poněvadž toliko výminečně možným jest na kůrech chrámu křesfanskokatolických. Dvojího účelu pak vyměřeno kuru chrámovému, předně aby hudba jeho byla v nejužším spojení s oltářem, za druhé, aby šlechtila a vzdělávala jako učitelka hudební výkon a povznášela křesfanského ducha lidu, lze dosíci jen tenkrát, bude-li výkon hudební v souhlasu s dovedností personálu, a bude-li šetřiti té rozmanitosti a umělecké úrovně, jakou spatřujeme ve skladbách doby reformační, počínající chorálem a postupující dále ku staroklassické polyfonii, ještě dále pak k vokální hudebě vícehlasné bez průvodu, nebo s průvodem varhan, anebo tyto zastupující slušný průvod instrumentální směru eklektického, mezi chorálem a oratorním směrem ležícího, bez nátěru a ozvěny hudby světské.

Právě tato rozmanitost repertoire reformačního, která skytá jedno-, dvou- i vícehlasé skladby v slohu ryze církevním, nedá nahraditi se žádnou, sebe dokonalejší hudebou rázu dramatiky světectví blízkého, která, jak všichni *doufáme*, na kůr chrámový více se nevrátí. Aby se sem nevrátila, dlužno nám hlavně pečovati o to, aby program cyrillský, ať na poli vokálním, či instrumentálním věrně zachován byl a oratorní hudba instrumentální, kde vyhnutí není, pěstována byla toliko výjimkou.

Nezanedbávejme děl autoru cyrillského programu. Všeestranná činnost Skuher-ského, Foerstera, Hrušky, Nešvery a celé mladší generace podává tolik skvostné látky, že předreformační program je u porovnání s tímto a opravdu i s celým koloritem instrumentálním sporý.

Pěstujme zvláště produkci domácí, neb jen tenkráte nabude činnost českých Cyrilistů kulturního významu, a budeme pokračovati dle hesla »Svoji k svému, silami společnými«, k čemuž srdečné »Zdař Bůh!«

Praktické cvičení „Missa festiva“, op. 16 od J. E. Zelinky.

Na sjezdu přátel hudby církevní v Poděbradech, dne 10. a 12. září 1906 přednesl autor.

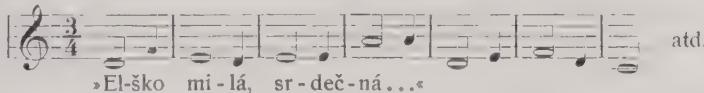
Promítání či prostupování nápěvu církevních nápěvy lidovými a naopak prostupování živlu lidového živlem liturgickým jeví se v mnohých rorátních i jiných písních staročeských. Dr. Hostinský sbírkou »36 nápěvu světských písní staročeských v století 16.« (u F. Šimáčka v Praze r. 1892) usnadnil nám studium tak, že můžeme praktický názor nás v tomto směru zakotvití. Dva motivy písní rorátních jako heslo na partituře »Missa festiva« uvedené, zajímavým jsou toho dokladem.

Motiv prvý:

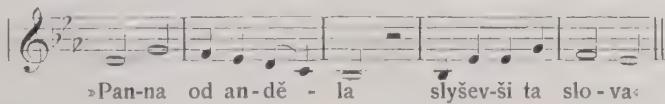
objevuje se v českobratrském kancionálu z r. 1561, pak v kancionálech z r. 1615 a 1659 s textem »Aj jak jsou milí tvoji příbytkové« od česko-bratrského biskupa Jana Augusty. V »roráte« a v Zázvorkově kancionálu z r. 1602 jest týž nápěv s textem »Z hvězdy vyšlo slunce« a »Snažme se k tomu«. U Rozenpluta (1601 kancionál katol.) jest text »Jasnosti převděčné oblak nám zasvítí«. V evangelickém kancionálu z r. 1620 »Pamatuj, člověče«, v německém Weisssově bratrském kancionálu (1566) jest překlad shora uvedeného textu Jana Augusty. Posuzovatel Blahoslavova kancionálu V. Sturm (1587) neschvaluje užití tohoto, druhdy světského nápěvu k účelům církevním. Ze světského textu zachován jest toliko začátek: »Již mi pan Zdeněk z Konopiště jede..

Jako tento, tak i mnohé vážnější nápěvy staročeské mají společný úkol na luhu, ve dvoře i na kůru kostelním. Na příklad píšeň:

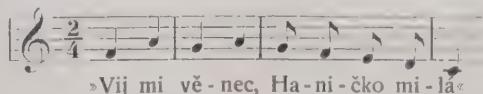
zpívala se slovy: »Blahoslavená Panno«, »Což Bůh z dávna uložil«, »Láska Boží nesmírná«, »Již jest vyšel paprslek«, »Gaudeamus pariter«, »Máš-li málo, dej málo« atd.

Prvý nás motiv zpracován jest v »Missa festiva« v Kyrie, jeho náladě odpovídá též prvý díl Sanctus a ve spojení s druhým motivem

objevuje se v Agnus.

Motiv tento jest totožný se staročeskou písní lidovou:

s vynecháním druhého taktu. Jedině tato píseň má zachovaný úplný staročeský text. Ráz chorálový, užívání nápěvů těch k účelům církevním, vysvětuje jich schopnost.

(Dokončení.)

Obecná Jednota Cyrillská.

Úplný seznam skladeb co prémíí Cyrillských za rok 1906.

A. Skladby mešní.

Cainer Josef.

Missa „in hon. Domini nostri Iesu Christi“, 4hl., pro sopran, alt, tenor a bas. Partitura 60 h. Hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Missa „in hon. Beatae Mariae Virginis“, 4hl., pro sopran, alt, tenor a bas s oblig. průvodem varhan. Part. 80 h. Hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Missa „in hon. sc. Josephi“, 4hl., pro sopran, alt, tenor a bas. Part. 60 h. Hlasy nejsou vydány. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Missa „Hodie Christus natus est“, 4hl., pro sopran, alt, tenor a bas s oblig. průvodem varhan. Part. 1 K 20 h. Hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Missa „in hon. sc. Venceslai“, 4hlásá. Pro sopran, alt, tenor a bas s obligátním průvodem varhan. Part. 1 K. Hlasy nejsou vydány. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Missa „in hon. Ss. Angelorum Custodum“, 4hlásá aneb dvouhlásá s obligátním průvodem varhan. Partitura 1 K 20 h. Hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Missa „in festo Purificationis Beatae Mariae Virginis“. Pro soprán, alt, tenor a bas s obligátním průvodem varhan. Partitura 1 K, hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Douša Karel.

Missa „in hon. sc. Venceslai“ pro soprán, alt, tenor a bas s průvodem varhan (2 trubky a 3 pozádu ad lib.). Partitura 3 K, jednotlivé hlasy 25 h. (Nakladatel V. Kotrba v Praze.) Pro možné sbory.

Foerster Ant.

Op. 56. **Missa „in honorem sc. Francisci Seraphici“**, IV. vocum inaequalium. Partitura a hlasy 3 K 20 h, 1 hlas 30 h. Skladba snadná. (V Lublani, vlastním nákladem.)

Op. 85. **Missa „in hon. Beatae Mariae Virg. immaculatae“** pro 3—4 hlasy s průvodem varhan (tfi ženské hlasy, bas ad libitum). Cena partitura 2 K, jednotlivých hlás 30 h. (V Lublani, vlastním nákladem.)

Foerster Jos.

Op. 31. **Missa „in hon. sc. Adalberti“**. 4hlásá s oblig. průvodem varhan. Part. 1 K 20 h, hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Pro sbory dospělé.

Op. 32. **Missa de Beata**. Sopran a alt obligátní, tenor a bas ad libitum s průvodem varhan. Part. a hlasy 4 K, hlasy zvlášť 1 K. Skladba přístupná. (J. Hoffmanna vdova v Praze.)

Op. 33. **Missa pro defunctis Prima**. Es dur. Pro čtvero mužských hlás. Partitura 3 K 20 h, hlasy 1 K 60 h.

Op. 34. **Missa pro defunctis Secunda**. C dur. Pro čtvero mužských hlás. Cena jako předešlá. (Cyrillo-Methodéjské knihkupectví v Praze.) Prvé requiem je snazší.

Op. 35. **Missa „in hon. sc. Methodii“**. Pro 4 mužské hlasy. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Part. 80 h, hlasy 80 h. Skladba přístupná.

Op. 36. **Missa Jubilaei Solemnis**. Quatuor vocum organo committante. Part. a hlasy 6 K netto, hlasy po 40 h netto. Pro sbory dobyte obsazené a dovedné. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Hruška Fr.

Op. 15. **Missa Velehradensis**. Partitura (co průvod varhan) 60 h, hlasy po 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba snadná, kterou lze provozovat jedno-, dvou- a tříhlasmě s průvodem, čtyřhlasmě též bez průvodu.

Op. X. **Missa „Ecce Dominus veniet“**. 4hlásá, v Gloria místo 8hlásá. Partitura a hlasy 7 K, hlasy po 80 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Pro sbory veliké a dospělé.

Missa „in hon. sc. Joannis Nepomuceni“. 3hl. Pro soprán, alt a 1 mužský hlas (baryton) s obligátním průvodem varhan. Partitura 1 K 20 h, hlasy 60 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Pro sbory prostřední.

Missa „in hon. Ss. Nominis Jesu“. Dvouhlásá s průvodem varhan, tenor a bas ad libitum. (Pustet v Řezn.) Partitura 1 mk. 20 pf, hlasy 40 pf. Skladba pro sbory prostřední, průvod nesnadný vyžaduje stroj moderní.

Op. 18. **Missa choralis**. (Chorál střídající se s větami 4hl.) Partitura 60 h, 4 hl. 60 h (u vydovy po skladateli v Mladé Boleslavě). Skladba snadná.

Missa choralis II. Chorál střídá se s větami vícehlasmě, pro soprán, alt, tenor a bas s oblig. průvodem varhan. Partitura 60 h. Hlasy nejsou tištěny. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Op. 17. **Missa „in hon. sc. Laurentii“**. 4hlásá s prův. varhan. Partitura 1 K 20 h. Hlasy nejsou tištěny. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Těžší poněkud než předešející, hodí se i pro menší sbory.

Missa „in hon. sc. Caroli Borromei“. 4hlásá. Partitura 1 K., hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Vyžaduje poněkud sevčičený sbor.

Křížkovský Pavel.

Missa pro defunctis. Pro tři mužské hlasy s průvodem varhan. Partitura 80 h, hlasy 60 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba velmi snadná.

Kretschmann Theob.

Op. 39. **Requiem E moll** quam ad unam vocem vel ad chorum una voce cantantem organo committante. Partitura 3 K, zpěvný hlas po 50 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Skladba snadná.

P. Matějů Bohumil.

Missa „in hon. sc. Josephi“, patroni sc. Ecclesiae, ad duas voces aequales committante organo. Partitura K 2:50. Hlasy po 25 h. (Nakladatel V. Kotrba v Praze.)

Müller A.

Missa „in hon. sc. Venceslai“. 4hlásá. Partitura 80 h, čtyři hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba prostřední.

Nešvera Jos.

Missa „in hon. Spiritus Sancti“. Jednohlásá s průvodem varhan. Partitura 80 h, hlasy po

10 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba velmi snadná.

Massa „in hon. sc. Procopii“. Jednohlasá s průvodem varhan. Partitura 2 K 40 h, hlasy po 60 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Skladba velmi snadná.

Op. 16. **Massa „in hon. Beatissimae Mariae Virginis“.** a) Pro dva ženské nebo dva mužské hlasy. b) pro smíšený 4hlásý sbor. Partitura 60 h, hlasy po 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba velmi snadná.

Massa „in hon. sc. Vincentii“. Pro 4 mužské hlasy. Partitura, z které lze zpívat, 1 K. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Op. 36. **Massa „in hon. sc. Gustavi“.** 4hlásá s průvodem varhan. Partitura 1 K 80 h. Hlasy nejsou tištěny. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Pro velké a dospělé sbory.

Massa „in hon. sc. Theodorici“. Pro smíšený sbor a varhany. Op. 67. Partitura a hlasy 4 K. (R. L. Pazdírek v Olomouci.) Sborům dospělým, k průvodu třeba moderního stroje.

Průcha Adolf.

Massa „Angelica“. 4hlásá s průvodem varhan. Partitura 1 K. Hlasy nejsou vydány. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Velmi snadná skladba, hodi se zejména pro hlasy dětské.

Vojtěch Ríhovský.

Mše ku cti apoštola slovanských sv. Cyrilla a Methoděje. Pro smíšený sbor a varhany. Op. 2. Partitura a hlasy 5 K. (R. Promberger v Olomouci.) Skladba přístupná i slabým sborům.

Massa „in hon. sc. Aloisii“ pro 2 stejné (dívčí nebo dětské) hlasy s průvodem varhan. Partitura K 1:50, hlasy 30 h. (Nakladatel Mojmír Urbánek v Praze.) Velmi snadná.

Sychra J. C.

Massa „in hon. sc. Josephi“. Jednohlasá s průvodem varhan. Partitura 60 h, hlasy po 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba velmi snadná.

Massa „in memoriam millenarium sc. Methodii“. Partitura 1 K, hlasy po 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba snadná, kterou lze zpívat s průvodem varhan dvouhlasně i tříhlasně mužskými i smíšenými hlasy (tenor ad lib.).

Massa „in hon. ss. Cosmae et Damiani“. 4hlásá. Partitura 60 h, hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba snadná.

Massa in festis duplicitibus. Chorál střídavě s větami čtyřhlásými. Partitura 80 h. Hlasy nejsou vydány. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Massa in festis solemnibus. Cena jednotlivé partitura 80 h. Hlasy nejsou vydány. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Massa „in hon. sc. Venceslai“. Pro a) soprana a alt; b) soprana, alt a bas; c) soprana, alt, tenor a bas s průvodem varhan 2 houslí, violy, cella, kontrabasu a 2 rohů. Cena partitura a hlasů 7 K, hlasy orchesterálních 3 K, hlasů zpěvných po 60 h. Skladba přístupná. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Massa decima. 4hlásá s průvodem varhan nebo 2 houslí, violy, basy a 2 rohů. Partitura co hlas varhan a hlasy 3 K 60 h, s hlasy orchesterálními 5 K. Skladba snadná. Credo poněkud těžší. (Pazdírek v Olomouci na Moravě.)

Massa XII. 4 hlasy smíšené. Partitura 80 h. Hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba snadná.

Massa pro defunctis II. 3hl., pro tenor, bariton a bas. Partitura 40 h. Hlasy nevyšly. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Massa pro defunctis III. 3hl., pro alt, tenor (bariton) a bas. Partitura 40 h. Hlasy nevyšly. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Massa brevis duabus vocibus puerilibus obligatis vel quattuor vocibus imparibus comitante Organo concinuante, aut 2 violinis, 1 viola, 1 violoncello, 1 contrabasso et 2 cornibus. Partitura a hlasy 6 K, zpěvné hlasy po 30 h, nástrojové hlasy po 20 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Skladba snadná.

Massa juventutis studiosae ad quatuor voces inaequales committante organo (ad lib.), vel ad unam vocem committante organo. Partitura 1 mk., 4 hlasy po 20 pf. (A. Coppenrath v Řezně.) Skladba snadná.

Massa Convictus pro soprán, alt, tenor a bas. Dvojsbor. I. unisono s prův. varhan, II. smíšené hlasy. Partitura 60 h. Hlasy 40 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Massa solemnis ad quinque voces inaequales constante organo. Cena mk. 2:50 (Nakladatel Otto Junne v Lipsku.)

Requiem pro smíšený sbor s prův. varhan nebo smyčc. kvartetta. (Památkce P. Křížkovského věnované.) Partitura a hlasy 3 K, hlasy instrum. 1 K. Skladba prostředně těžká. (M. Knapp v Karlíně.)

Smolík Otomar.

Massa „in hon. sc. Stephani“. 4hlásá. Partitura 80 h, hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba snadná.

Skuherský F. Z.

Op. 47. **Massa „in hon. sc. Ferdinandi“.** Čtyři hlasy smíšené. Partitura 1 K, hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Velmi snadná.

Op. 43. **Massa in memoriam s. M. Imp. et Regis Ferdinandi I. Benigni** (G dur) pro dvouhlásý sbor (soprán a alt) s obligátním průvodem varhan anebo smyčcového kvintetta, s neobligátním tenorem a bassem. Partitura K 3:20, hlasy K 1:20, instrumentálních hlasů K 1:50. (M. Knapp v Karlíně.)

Op. 47. **Massa brevis solemnis.** 4hlásá s průvodem varhan anebo částečně s úplným orchestrem. Partitura co hlas varhan 5 K, zpěvné hlasy po 50 h, hlasy orchesterální 2 K. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Skladba prostředním sborům přístupná a vděčná. Sanctus, Benedictus a Agnus bez průvodu.

Massa „in hon. sc. Venceslai“. 4hlásá. Kyrie, Gloria a Credo s prův. varhan a obligátním pedálem. Part., hlas varhan a zpěvné hlasy 5 K, hlasy po 60 h. (Fr. A. Urbánek.) Prostředně těžká, pro větší sbory.

Op. 20. **Massa quatuor vocum** cum organo ad lib. Pro silnější sbory s vysokými soprany, v Sanctus se zdvojenými ženskými hlasy. Hlasy v starých klíčích. 3 K 60 h. (Em. Wetzler v Praze.)

A. M. Štěpán.

Massa „in hon. sc. Caroli Borr.“ ad duas voces aequales cum organo obligato. Credo není komponováno a nutno užít chorálního modus III. Partitura 40 h, hlasy 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Skladba velmi snadná.

Tregler Eduard.

Massa „in hon. sc. Venceslai“, principis Bohemiae. Op. 4. 4hlásá, pro soprán, alt, tenor a

bas s oblig. průvodem varhan. Partitura 4 K 80 h. Každý hlas 30 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Pro sbory poněkud pokročilé.

Winter Josef.

Massa brevis „in hon. sc. Procopii“, Regni Bohemiae patronis pro soprán, alt, tenor a bas. Partitura 40 h. Hlasy vydou co nejdříve. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Massa „de Immaculata“ ad quatuor voces inaequales et organum. Partitura a hlasy 4 K 60 h, jednotlivé hlasy po 40 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Pro silně sbory vděčná skladba.

Zelinka Jan Ev.

Massa solemnis „in hon. resurrectionis Domini nostri Jesu Christi“. Op. X. 4hl., pro soprán, alt, tenor a bas s prův. varhan. Partitura 1 K 60 h. Hlasy nejsou vydány, jsou však v partituře na 3 plánech tištěny. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Massa „in hon. Ss. Infantis Jesu“. Op. XIII. 4hl., pro soprán, alt, tenor nebo bariton I. a II. s oblig. průvodem varhan. Partitura 60 h. Hlasy 40 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Op. 12. **Massa brevis** (in stilo facilii) in honorem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, pro Canto, Alto, Baritono (Basso), Tenore ad libitum committante Organo obligato. Part. a hlasy 5 K. Hlasy: soprán, alt, bariton po 60 h, tenor po 30 h. Skladba snadná. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Massa brevissima I. „in hon. sc. Annae“. Op. XXVII. Pro dva hlasy (mezzosoprán a baryton) s průvodem varhan. Partitura a hlasy 1 K 60 h, hlasy po 20 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Massa brevissima II. „in hon. sc. Adalberti“. Op. XXVIII. Pro dva hlasy (mezzosoprán a baryton) s průvodem varhan. Partitura a hlasy 1 K 60 h, hlasy po 20 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Massa brevissima III. „in hon. sc. Francisci Seraphici“. Op. XXIX. Pro dva hlasy (mezzosoprán a baryton) s průvodem varhan. Partitura 40 h, oba hlasy 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Uvedené tři skladby jsou velmi snadné a i nejmenší sborům přístupné.

Massa festiva pro smíšený sbor s průvodem varhan, trubek a trombonů. Op. XVI. Cena partitura a hlasy 6 K. Jednotlivé hlasy po 30 h. Nástrojové hlasy trubky a trombonů po 20 h. netto. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Pro sbory pokročilejší.

B. Jiné skladby liturgické.

Te Deum laudamus, auctore Jos. Foerster. 4hlásé (in falso bordone) střídavě s prův. varhan. Cena 2 K 40 h. (Em. Starý v Praze.) Skladba prostředním sborům přístupná.

Te Deum laudamus, auctore J. E. Zelinka. 4hlásé v slohu snadném, střídavě s průvodem varhan. Partitura a hlasy 3 K, každý hlas o sobě 40 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Skladba nejslabším sborům přístupná.

Te Deum laudamus, auctore J. E. Zelinka. Op. XI. 4hl., pro soprán, alt, tenor a bas s průvodem varhan. Partitura 40 h. Hlasy nevyšly. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Te Deum laudamus, auctore J. C. Sychra. 4hlásé s větmi chorálnimi, střídavě s průvodem varhan [viz »Zpěvy k průvodu B. T.«]. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.) Sborům silnějším.

Te Deum pro smíš. sbor s prův. varhan neb dechových nástrojů. A. Petzold. Cena 2 K 40 h. Skladba pro sbory s vysokými soprány a tenory. (Pazdírek v Olomouci.)

Te Deum pro 4 mužské hlasy, složil Ant. Foerster. Op. 63. 1 partitura 50 h, 5 exempl. 2 K. Skladba velmi snadná. (V Lublani, vl. nákl.)

Litaniae Lauretanae, auctore P. P. Křížkovský. 4hlásé. Partitura 40 h, hlasy 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Passio D. N. J. Chr. secundum Matheum et Joannem. Upravil P. Pavel Křížkovský. 4hlásné. Turba v pašijí. Partitura 60 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Cantus sacri ad I. nocturnum tridui sacri. Fr. Witt. Op. 7. 4hl. Partitura 1 K. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Gradualia pro I.—IV. neděli adventní. Složil Jos. Foerster. Partitura a hlasy 2 K 40 h. (J. Hoffmanna vdova v Praze.)

Vesperae na svátky velikonoční. Fr. Hruška. Partitura 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Zpěvy k průvodu Božího Těla. J. C. Sychra. Obsah: Pange lingua, Zpěvy u 4 oltářů a Te Deum pro 4 smíšené hlasy. Partitura 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Litaniae Lauretanae, auctore Ludovico Holain. Pro 4 hlasy smíšené s prův. varhan. Partitura 3 K, hlasy 1 K. Skladba prostředně těžká. (Vydal Gusek v komisi Prombergra.)

Motetta. Složil Fr. Z. Skuherský. Op. 28. až 39 Gradualia et Offertoria pro Dominicis et Festis totius anni eccles. ad voces tantum cum organo (non oblig.). Seš. I.—VI. Part. a hlasy po 2 K 40 h, hlasy každého sešitu 80 h. Seš. VII., II. vyd. Partitura a hlasy 3 K, hlasy 1 K 20 h. Seš. VIII.—XII. Part. a hlasy po 4 K, hlasy každého seš. 1 K 20 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Pro sbory dobré a silné.

Offertoria in Dominicis Quadragesimae ad quatuor voces inaequales. Jos. B. Foerster. Part. a hlasy 3 K, hlasy (soprán, alt, tenor, bass I. a II.) po 24 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.) Pro sbory dobré.

Motetta. J. B. Foerster. 1. Domine, salvum fac eum. 2. Ave Maria. 3. Pange lingua. 4. Adoramus te. Pro smíšené hlasy bez průvodu. Part. a hlasy 2 K 80 h, hlasy po 40 h. Ze sbírky »Hostyn«. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

XVI motetta pro festis principalibus ad Cantum et Altum (Tenorem et Bassum ad lib.) organo concinente. Karel Stecker. Part. a hlasy 8 K. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Motettorum tomus II. X motetta pro festis principalibus ad cantum et altum (tenorem et bassum ad libitum) organo concinente. Karel Stecker. Partit. a hlasy 8 K. (Fr. A. Urbánek.)

Motettorum tomus III. Nova motetta 10 pro festis principalibus ad cantum et altum (tenorem et bassum ad lib.) organo concinente. Karel Stecker. Partitura a hlasy 6 K, hlasy po 60 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Gradualia de tempore, auctore Ant. Foerster. Op. 54. Jedno- a čtyřhlásé velmi snadné skladby. Cena 3 K. (V Lublani, nákl. vl.)

Téhož skladatelé op. 60.: **60 Gradualia** etc. de communis sanctorum, in festis Beatae Mariae Virginis et ex proprio sanctorum, jedno- i čtyřhlásá velmi snadná Gradualia. Cena 4 K.

Tři „Ave Maria“ pro 1, 2 a 3 hlasy s průvodem varhan. Složil Ant. Foerster. Op. 86. Cena partitura 70 h. (V Lublani, vlastním nákladem.)

Gradualia et Offertoria pro dominicis adventus pro jednohl. sbor s prův. varhan složil J. E. Zelinka. Cena 40 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Dvanáct Gradualii a Offertorii pro jednohl. (dvouhl.) sbor složil J. E. Zelinka. Cena 80 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Gradualia, Trakty a Sekvence. Složil Antonín Foerster. Pro čtyřhlásý smíšený sbor (unisono s průvodem varhan). Díl I., op. 54. (pro neděle a svátky) 3 K. Díl II., op. 60. (pro svátky svatých a Bl. P. Marie) 4 K. (V Lublanji, nákl. vi.)

Šest „Pange lingua“ pro smíš. sbor. Složil Jan Ev. Zelinka. Op. 15. Partitura a hlas 3 K. (Ant. Böhm a syn v Augsburku a Vídni.)

„Ecce sacerdos magnus“ pro jedno- nebo dvouhlásý sbor s průvodem varhan. Složil Jan Ev. Zelinka. Cena partitury a hlasu 1 K 20 h. (Ant. Böhm a syn v Augsburku.)

Obřady svatého týdne. Officium majoris Hebdomadae. Pro říditele kúru sestavil Bohumil Kašpar. Díl I. Obřady při dopoledních pobožnostech na Květnou neděli, Zelený čtvrtok, Velký pátek, Bílou sobotu a při slavnosti Vzkříšení. Cena 6 K, váz. 7 K 50 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

C. Zpěv obecný.

Mešní kancionál. F. J. Lehner. Obsah: První oddělení české: 17 zpěvů mešních, 2 mše zádušní, 44 písní. Druhé oddělení latinské: 4 latinské mše chorální, Requiem, Asperges, Vidi aquam, Te Deum, Responsoria mešní. Nevázaný 50 h, vázaný 70 h. (Knapp v Karlíně.)

Kancionál Svato - Janský. Vinc. Bradáč. Oba díly za 6 K 80 h. — Průvod varhan. Josef Müller. Oba díly za 20 K. (Stýblo v Praze.)

Litanie ke Všem Svatým, k nejsv. jménu Ježíš a Lauretanské. F. J. Lehner. Obsah: Troje litanie. Modlitba Páně. Pozdravení andělské. Pod ochranou Tvou. 4 antifony Mariánské. Zvěstuj těla. Průvod varhan 1 K. Hlasy po 30 h. [Sto kusů za 20 K.] Nové vydání. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Čtvrtá mše obecná z mešního kancionálu Lehnerova. Harmonisoval K. Bílý. Průvod varhan 40 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Rorate nedělní. F. J. Lehner. Průvod varhan 1 K 20 h. Hlas s notami 50 h., text pro lid (bez not) 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Rorate pondělní. F. J. Lehner. Průvod varhan 1 K 20 h. Hlas s notami 50 h., text pro lid (bez not) po 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohr.)

Rorate úterní. F. J. Lehner. Průvod varhan 1 K 20 h. Hlas s notami 50 h., text pro lid (bez not) 20 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohr.)

Krátká mše česká ku cti sv. apoštola Cyrilla a Methoděje. Pro čtvero mužských hlasů složil Jan Ev. Zelinka. Partitura a hlas 3 K 60 h, hlas po 40 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Česká mše pro lid. Fr. Z. Skuheršký. Op. 46. (II. vyd.) Part. a hlas 5 K 20 h., hlas po 50 h. text s nápěvem 20 h, pouhý text 4 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Nová česká mše „Před oltářem Tvým“ pro smíšený sbor s průvodem varhan nebo harmonia. Složil Ezechiel Ambros. Cena pa titury a 4 hlasů 3 K. (L. R. Pazdirek v Olomouci.)

27 staročeských chorálů. Fr. Z. Skuheršký. S prův. varhan. 2 K 40 h, text s jednoduchým nápěvem 80 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Zpěvy vánoční. P. Křížkovský. S průvodem harmonia (varhan). I. a II. Zpěvy pastýřů.

Pro smíšený sbor a soli. III. Zpěv andělů. Pro ženské hlasy. Part. a hlas 3 K 60 h, mužské hlasy po 20 h, ženské po 40 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Narozeni Páně. Vánoční zpěvohra o dvou jednáních s předehrou a dohrou. Na slova Dr. M. Kováče složil J. Ev. Zelinka. Op. 14. Průvod klavírem nebo septuorem (housle I./II., viola, violoncello, kontrabas, klarinet a flétna) nebo kvintetem (housle I./II., viola, kontrabas a harmonium). Klavírní výtah, zastupující úplnou partituru, 8 K. Úplný text 40 h, úplný text s nápěvy 70 h. Hlasy instrum. v opise. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

„Vonný dech vánoč“. Zpěvohra o 4 obrazích. Veršem napsal Dr. M. Kováč. Hudbu složil Jan Ev. Zelinka. Op. 26. Partitura 7 K Text s nápěvy 60 h, bez nápěvů 30 h. (Nákladem družstva >Vlast<.)

Vánoční zpěvy od V. Říhovského, op. 21. Pro smíšený sbor s průvodem varhan neb malého orchestru. Partitura 2 K. (Mojmír Urbánek v Praze.)

Bože Otče! Mešní píseň pro smíš. sbor. Na slova Dra M. Kováče složil Jos. C. Sychra. Part. a hl. 1 K 60 h, hlas po 20 h. Skladba snadná, ku tiché mše sv. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

D. Spisy. Zpěvníky. Varhany.

XXXIII ročník „Cecilie“ a „Cyrilla“ s věškými přílohami hudebními. (37 skladeb mešních, 5 requiem, nešpory velikonoční, 5 litanií, 3 Te Deum, Rorate nedělní, pondělní a úterní, Passio D. N. J. Chr., Cantus sacri ad V. Noct. tridui sacri, IV. mše obecná, přes 100 motett, několik Pange lingua, antifony, hymny a responsoria na Boží Tělo; responsoria mešní s prův. varhan a j.) Ročník po 4 K.

Rimský missál. Do češtiny přeložil a poznámkami liturgickým opatřil P. Prokop Baudyš, O. S. B. (Cyrillo-Methodějské knihkupectví.)

Dějiny posvátného zpěvu staročeského. K. Konrád. Díl I. Za 3 K 60 h. Díl II.

Nauka o harmonii. Jos. Foerster.

Cyrillská škola zpěvu. III. vyd. F. Chlum. Za 1 K.

Praktický návod ku hře na varhany. Jos. Foerster. Za 6 K.

Český varhaník. Předehry a dohry ve slohu nejpřístupnějším pro varhany nebo harmonium složil Jan Ev. Zelinka, Sešit I. (2. vyd.) 2 K, sešit II. 2 K, sešit III. 2 K. — Modulace ze všech tonin i starocírkevních. Seš. IV. (2. vyd.) 2 K. (Fr. A. Urbánek.)

50 krátkých předeher v církevních toninách pro varhany nebo harmonium. Složil Jan Ev. Zelinka. Op. 18. Cena 40 h. (F. J. Lehner na Král. Vinohradech.)

Nauka o harmonii na vědeckém základě ve formě nejjednodušší se zvláštním zřetelem na možný rozvoj harmonie v nejnovější době. Fr. Z. Skuheršký. 4 K, váz. 4 K 40 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Nauka o formách hudebních. Fr. Z. Skuheršký. 5 K, váz. 5 K 40 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Nauka o skladbě hudební. Fr. Z. Skuheršký. Sv. I. O závěru a modulaci. Sv. II. O jednoduchém a dvojitém kontrapunktu. Sv. III. O imitaci, kanonu a fuze. (Začátek.) Sv. IV. O fuze

(Dokončení) Každý svazek po 2 K 40 h, váz. 2 K 80 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Varhany, jich zařízení a zachování. Příruční kniha pro kněze, patronátí úředníky, varhaníky a ředitele kůru, zvláště pak pro chovance ústavu pro zvelebení hudby církevní a pro čekatele při ústavech učitelských. Fr. Z. Skuherský. S 30

do textu vloženými původními obrázci. Cena 2 K 80 h, váz. 3 K 20 h. (Fr. A. Urbánek v Praze.)

Předehry a dohry k úplnému kancionálu arcidiecéze Olomoucké. Díl I. Složili Antonín Petzold a Ludvík Holain. Cena 11 K. (Vydal R. Promberger, knihkupec a nakladatel v Olomouci.)

Různé zprávy.

Existenční poměry ředitelův kůrů a varhaníků. Hudební umělci novým zákonem o pensích soukr. úředníků od 1. ledna 1909 dojdou zaopatření pensijního a invalidního; mimo to vláda pracuje na návrhu rámcového zákona o úpravě právních i hmotných poměrů umělců hudebních. Obě vymoženosti jsou dílem »Jednoty českosl. ředitelů kůrů, kapelníků, varhaníků a majitelů hudeb. škol«, která se obrátila se zdarem v té příčině na poslance dr. Stojana. V téže Jednotě sebrán již značný kapitál, as 13.000 K, k založení fondu pensijního. Poněvadž zákon o pensích soukr. úřadníků dovoluje složení přiměřené částky, aby pojištěný mohl dříve — až o pět let — v požitek peněze vstoupiti, rozeslány budou všemu členstvu oběžníky, vysvětlení, výtah z účtu a dotazník k vyplnění obsahující, aby každý sám o vkladech svých rozhodnouti mohl. — Jednota vstoupila též ve spojení s »Uměleckou Besedou« v Praze, kteráž rovněž pomýšlí na zřízení fondu pensijního. Poněvadž obě korporace disponují již značnými kapitály, lze zdárného výsledku akce se nadít. Z té duše přejeme zvláště ředitelům kůrů a varhaníkům, že existenční poměry budou aspoň snesitelnými. Pak také povznese se církevní zpěv.

† **P. Utto Kornmüller.** Na popelční středu r. 1907 zemřel veliký bojovník za církevní hudbu, P. Utto Kornmüller, O. S. B. v benediktinském klášteře ve vesnici »Metten« v Bavorích, okresu Deggendorfského. Byl původně světským knězem; r. 1858 vstoupil do rádu benediktinského v »Metten«. Řídil po léta chlapec a kněžský seminář a když skoro oslepl, vrátil se do celly klášterní. Vedle Witta, Schremse, Haberla jako hudební skladatel a spisovatel stál v čele církevně-hudeb-

ního hnutí. U nás znám je jeho důležitý »Lexikon der kirchlichen Tonkunst« o 2 dílech. Výborné jsou jeho sláti v německých odborných časopisech, prakticky skomponována jeho Offertoria, tři mše a requiem. Velké obliby nalezlo i jeho oratorium »Ztracený syn«. Kongregace benediktinů přišla v něm o velikého znatele chorálu. Tak ztrácíme velké propagatory církevního zpěvu, u nás Foerstera, v Německu Kornmüllera. Ale nových stoupenců nepřibývá. Zvláště v mladé generaci kněžské u nás málo je porozumění pro tak důležitý obor církevního umění. A přece dnešní doba tak vánčná!

D. O.

Dějiny zpěvu husitského od dr. Z. Nejedlého právě vyšly nákladem Akademie věd. Obsahuje dobu 16 let a pro jejich důležitost po stránce zpěvu církevního se k nim vrátíme.

D. O.

„Denkmäler der Tonkunst in Österreich“ přinesou v příštím díle pokračování děl Handlových ve zpracování prof. Bezcenného. Těšíme se na motetta Handlova (J. Gallus) a snad z nich něco uslyšíme i na našich kůrech.

D. O.

Spolek stavitelů varhan v Německu vydal závazný pro všechny cenník, jenž vešel v platnost 1. lednem 1907. Po zdražení materiálu a pracovních sil minimální ceny značně vstoupily. Avšak závazné minimální ceny mají výhodu, že žádný z varhanářů nesmí pracovat za ceny nižší, které mají obyčejně smutné následky ve výrobě varhan. Kdy asi u nás dojde k podobné organizaci? Někteří naši varhanáři podávají tak nízké offerty, že vskutku nemožno jím stavěti nástroj ceny trvalé. Naopak zase někteří si prostě diktují vysoké ceny bez specializovaného rozpočtu. Chceme soutěž poctivou a výrobky vskutku hodnoty umělecké.

D. G.

Veškeré dřívější ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech.

S hudební přílohou k číslu 3. a 4.

»Cyrill« vychází šestkrát do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné**, které čini poštovní poukázkou na celý rok 4 K 40 h, přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech (na faře), kam i reklamace se zasýlají.

CYRILL

CASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNE JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1907. Ročník XXXIV.

F. J. LEHNER.

Číslo 5. a 6.

O některých zpěvech liturgie Devítníkové.

Umlklo radostné »Alleluja«, a Septuagesima ve fialovém hávu vkročila do chrámů našich. Nastala doba předpostní, — vzdálenější to doba přípravná na největší slavnost církevního roku. V tu dobu Církev nenařizuje sice ještě půst, ale ritus devítníkový svými zpěvy a svou barvou již hlásá kajicnost. Však nám vykládají liturgisté, že církve východní od pradávna zahajují čtyřicetidenní půst na devátou neděli před Velikonocemi, t. j. v pondělí po ní, aby měly úplných čtyřicet dní, jelikož soboty nejsou u nich dny postu. Církev Latinská zahajovala postní dobu od nepamatných časů až na šestou neděli před Velikonocemi; aby byl dovršen počet čtyřiceti dnů (jelikož o nedělích nebyl nikdy půst), byly později, bezpochyby brzy po pontifikátu Řehoře Velikého, přidány čtyři dny předcházející první neděli postní.

Snad z ohledu na církev Řeckou, jež si ráda brávala z odchylek své západní sestry pohoršení, přijala církev Římská dosti záhy přípravný ritus devítníkový.

Mešní ritus devítníkový nalézáme v liturgických knihách sv. Řehoře Vel., totiž v Sakramentáři a Antifonáři (Migne, Patrol. Lat. tom. LXXVIII.). Srovnává se docela s dnešním misálem, vyjma ony částky, jež byly v 16. století při reformě misálu vyloučeny.

Liturgické zpěvy těchto tří neděl předpostních vynikají klasickou krásou i důstojně se řadí ke zpěvům neděl adventních a postních.

Mám hlavně na zřeteli mešní Introity. Texty i nápěvy jsou rázu velmi vážného.

»Circumdederunt me gemitus mortis«, tak začíná Introit na neděli Devítník, t. j.: »Obklíčily mne úzkosti (vlastně: sténání) smrti«; a pokračuje: »dolores inferni circumdederunt me: et in tribulatione mea invocavi Dominum, et exaudivit de templo sancto suo vocem meam« = »bolesti podsvětí obklíčily mne: a ve svém soužení vzýval jsem Hospodina, a vyslyšel ze svatého chrámu svého hlas můj.«

Slova ta jsou vyňata z velkolepého žalmu 17^{ho} (v 5. -- 7.). Rozjímaje v stáří o minulém životě svém vzpomíná David s vděčným srdcem, jak vytrhl jej Bůh z různých nebezpečí, když k němu důvěrně volal. V liturgii líčí nebezpečí, do nichž upadá Církev i jednotlivá duše, a odměnu důvěryplné modlitby.

Jak krásně vyjadřuje a líčí melodie obsah slov. Uskrovňuji se na ukázky, jsa přesvědčen, že za nedlouho budou mítí všichni čtenáři »Cyrilla« úplný Graduál Vatikánského vydání v rukou.

Začátek naší melodie zní v přepisu (vydání Solesmesské z r. 1895):

Modus V.

Circum-de-de-runt me ge - mi-tus mor-tis

Slyšíme tu, takořka, úpěnlivé volání souženého.

Nářek jeho se stupňuje v následující větě; melodie opět krásně přiléhá, při druhém »circumde-runt me« bohatě se rozvíjí a nádherně líčí množství trampot, jež obkličují trpitele:

do - lo - res in - fer - ni cir - cum - de - de - runt me

Při slovech: »exaudivit« stoupá melodie opět nejvýše; to trpitel slavně prohlašuje, že jej Hlásce vyslyšel. Slabika *ex* je velmi případně prodloužena dvojnotou, zvanou »distropha« : ■■ (přepisuji notou —); tím výborně naznačen význam slova »exaudivit« :

et ex - au - di - vit de tem - plo atd.

Nejkrásnějším z těchto tří Introitů je bez odporu Introit na první neděli po Devítnáctku.

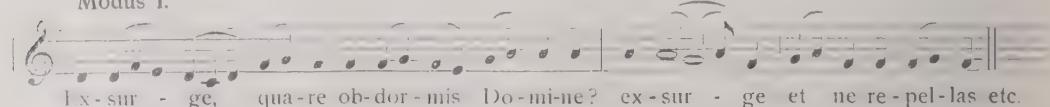
Text je vyňat z žalmu 43. (v. 24.—26.) a zní:

»Exsurge, quare obdormis, Domine? exsurge et ne repellas in finem: quare faciem tuam avertis, oblivisceris tribulationem nostram? adhaesit in terra venter noster: exsurge Domine, ádjuva nos et libera nos«; — »Vstaň, proč usínáš, Hlásce? vstaň a nezapuzuj do konce (— na vždy): proč odvracuješ tvář svou, zapomínáš na soužení naše? vázne na zemi život náš:*) vstaň, Hlásce, pomoz nám a vy-svobod nás.«

Jak patrno, je text velice živý, ba dramatický. Duše ve velikém soužení volá k Hlásce o pomoc, ale Bůh, jakoby spal a na ni zapomínal. Však věřící duše ví, že Bůh jen váhá, že v pravý čas přispěje svým věrným na pomoc, jakž tolikrát přislíbil, a proto úpěnlivě do třetice volá: »vstaň, Hlásce!«. Jak vzácný to příklad vytrvalé modlitby! Kdo by si tu nevzpomněl na podobenství o neodbytném, dotěrném příteli, jenž si přišel o pul noci vypůjčit od svého přítele chleba, — a na povzbuzení, jež Pán k podobenství svému připojil: »Proste, a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlucete, a bude vám otevřeno.«

A nyní vizme, jak vyjadřuje melodie obsah našeho textu; postačí zas jen několik ukázk:

Modus I.

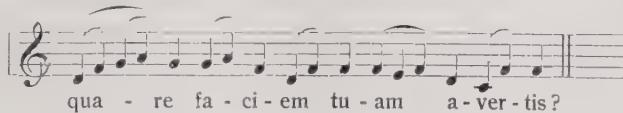

Ex - sur - ge, qua - re ob - dor - mis Do - mi - ne? ex - sur - ge et ne re - pel - las etc.

*) Obraz největšího ponížení, buďto od nepřátele, anebo ponížení, jež pěvec dobrovolně vzal na sebe tuhým pokáním, v prachu, na tváři konaje modlitbu svou.

Pochod melodie jest jasný: začíná smutně, lkalvě, — jest živější při otázce: quare obdormis, a značně mohutně při slově exsurge.

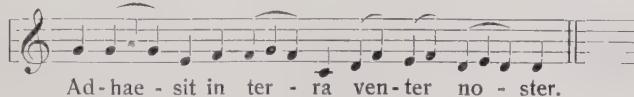
Velmi pěkně jest vylíčena druhá otázka:

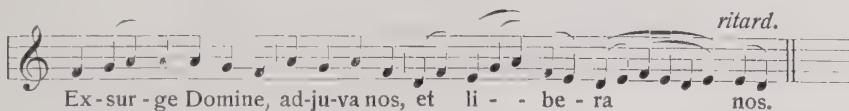
Při slově »oblivisceris« melodie vystupuje nejvýše a neumami torkulem (■■) a podátem (■) velmi dobře vyjádřen úžas, že by Bůh měl zapomenouti:

Při slově »terra« sestupuje melodie nejhlobějí, čímž zase případně líčí ponížení:

Zajímavo jest konečně, jak melodie líčí třetí prosbu:

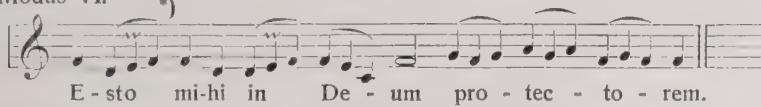

»Exsurge« a »adjuva nos« předneseno snažně, naléhavě, můžeme říci »instantissime«. Sličně tlumočí závěrečné neumy na »et libera nos« klid a odevzdanost do vůle Boží.

Za text Introitu na druhou neděli po Devítníku, zvanou »Quinquagesima«, vybrána druhá polovice třetího a čtvrtý verš překrásného žalmu třicátého; zní takto: »Esto mihi in Deum protectorem, et in locum refugii, ut salvum me facias: quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu: et propter nomen tuum dux mihi eris et enutries me« — »Budiž mi Bohem ochráncem a místem bezpečným, abys mne spaseným učinil: neboť tvrzí a útulkem mým jsi ty: a pro jméno tvé vůdcem mi budeš a živitelem.« První část je prosba: druhá, počínajíc slovem »quoniam«, jest odůvodnění prosby.

Vizme něco z nápěvu:

Modus VI.

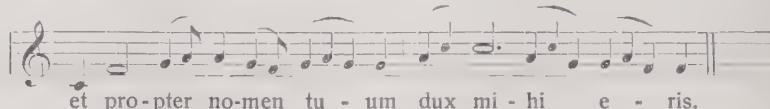
Upozorňuji zde na skupinu tří not, jež v různé podobě několikrát se opakuje (v chorálních notách je to »salicus« s kvilismem, »scandicus«, »porrectus« a »toreculus«). Slova »in Deum protectorem« hojně témito neumami ozdobena; to pěvec již se těší, jak blaze mu bude, až Bůh sám ho zastře svým ochranným štítem.

Pevnou důvěru tlumočí melodie zvláště v druhé části:

*) znamená »quilisma«.

Při slovech »dux mihi« melodie se náhle vyšinuje až na *c*:

To pěvec jakoby již cítil, jak ho všemohoucí ruka Boží vede, propuká v nevylíčitelný ples.

Přestávám na těchto ukázkách a končím krátkou úvahou.

Právě v době devítnákové svět dychtivěji hledá požitky a strojí svým přátelům všelijaké plesy. Jak ušlechtilý požitek poskytují nám posvátné zpěvy liturgické! Jakou radostí naplní srdece naše ctihodné melodie chorální i uprostřed vážného ritu doby devítnákové! Čím hlouběji vnikneme do utajených vnaad ryzích melodii gregoriánských, tím hojněji budeme odměněni. Platí i zde: *Gustate et videte: Okuste a vizte, t. j. poznáte, přesvědčíte se.*

St. Thomas' Abbey, Erdington,
v Anglii.

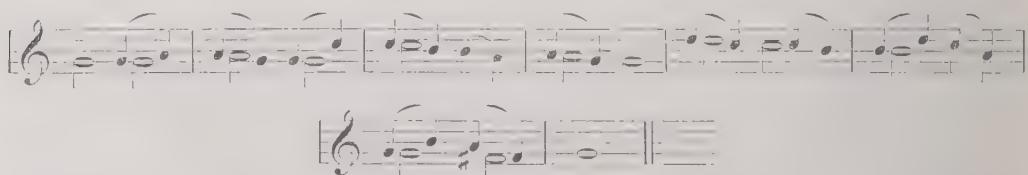
P. Bernard Velíšek
O. S. B.

Lidový zpěv a zpěvníky.

Píše Bohumil Kašpar.

Vmnohých osadách o zpěv lidu nikdo se nestará. Nikdo lid zpěvu neučí, písně dědí se z pokolení na pokolení a co se mění, jest jen to, že stále se znešvařují. Lid většinou libuje si v rozvláčném zpívání, v klamné domněnce, že takový zpěv je zbožnější. A nejen lid sám jest příčinou rozvláčného zpěvu, často — zejména na všech — jsou to bohužel i neumělí varhaníci, kteří i tento loudavý zpěv zdržují, nemohouce uměním svým stačiti. Jak lehkomyslně se v povolaných kruzích na otázku varhanickou hledí, jest úžasné! Naprostí ignoranti mučí často již dost zbědované varhany a působí vlastně jen pohoršení ve chrámu. Ba že, mnohdy lépe by bylo zpívat beze všeho průvodu, než s takovou hrou. Nepřeháním ani v nejmenším, mám na myslí určité případy. Lid sám nemohá snést zdlouhavého zpěvu dle hry takového »varhaníka« pomáhá si vyplňováním melodie vedlejšími tóny. Na př. slyšel jsem zpívat »Bože před Tvou velebností« takto:

Jinou vadou jest, že i dovedný varhaník hoví všem výstřelkům této »colorace«. Tyto kudrlinky uvíznou pak v melodii, a méně inteligentní, neb nemyslící hudebníci považují je pak za součást melodie. Což nemáme toho dokladu hojně v melodiích sv. Janského kancionálu? Na př.:

Nápěv:

a mnoho jiných!

Jiný zase, i hudebně vzdělaný říditek kůru, domnívá se, že jest pouze říditelem sboru liturgického a o zpěv lidu naprosto se nestará. A tím hůř jest s lidovým zpěvem, když i duchovní správce nevěnuje mu péče. Takový varhaník má často pro znešvařenou neb bezcennou píseň jen posměch. Vkuš lidu zpravidla libuje si v písních naprosto bezcenných, jarmarečních. Na to ukázal jsem již předloni v »Cyrillu«. Ale zaslouží proto lid výsměchu? Spiše zaslouží důtky na prvném místě říditek kůru a na druhém i duchovní správce. Zde nutno k lidu sestoupit, poučovat jej.

Jeden z možných způsobů nápravy zkaženého lidového zpěvu prodělal jsem sám. As dvakrát za rok promluvil kněz z kazatelny k lidu. Slovo kněze u lidu mnoho zmůže; varhaník sám ničeho nepořídí. Hraj správně! Lid jest neustupný, nepovolí; zpívá po svém, v domnění, že jsi ty špatně hrál. Co nutno lidu vysvětlit, poradil se kněz nejprve s říditelem kůru. Řekl, že musí poslouchat varhany a dle nich při zpěvu se řídit. Říditek musil hudbu studovat, zná také pravidla umělecká i liturgická a musí řídit zpěv dle postupu obřadu u oltáře. Neřekl, že ta, ona píseň je ošklivá a že ji odstraníme. Řekl, že přiučíme se více písním (lid rád hodně zpívá) a ohlásil, že po odpoledním požehnání (neb po ranní mši svaté) budeme cvičit novou píseň aby nikdo neodcházel. Říditek nahoru předzpíval s jemným průvodem verš (ne sloku), lid dole za dozoru kněze jej opakoval. Nebylo-li to správným, bez řečí opakoval říditek předzpěv, jinak zpíval verš další. Za chvíli byly nacvičeny dvě i tři nové písně. Ty zpívaly se s počátku se staršími střídavě, až znenáhla úplně opanovaly. Ve dvou létech byly všecky bezcenné písně nahrazeny cennými a zpěv lidu byl plynným, v pravdě chorálním.

Jiným nedostatkem lidového zpěvu jsou společné zpěvníky. Působil jsem na osadě, kde lid užíval patero různých zpěvníků! Jest tu nějaká jednota možnou? Byl jsem na dvou osadách, kde měli »svůj« zpěvník jen pro dotyčnou osadu. Nejen zpěvník, i zpěv sám byl »svůj«. Lišil se od zpěvu okolních osad, a přišel-li kdo z osady do osady, byl tu v cizině. Odpovídá to zásadám katolickým? Církev užívá latiny v neposlední řadě proto, aby byla jednota v celé církvi, a zde není ani v jednom vikariátu, neřku-li v diecézi neb dokonce zemi.

Společný zpěvník pro celý národ neb i pro celou zemi vydati nebylo by vhodným. Byl by příliš obsáhlým, nehledíme-li ani, že nebylo by lze zařaditi zpěvy tak zv. »místní«. Byl by proto i drahým, nepřehledným a neúčelným, velikým.

Diecése Král.-Hradecká má svůj zpěvník »Oltář«. »Oltář« byl příliš napadán, zejména od učitelstva, ale i od duchovenstva a hudebníků z povolání. Byl jsem jeho obhájcem slovem i pérem. Má sice také své nedostatky (malý výběr písní, některé harmonisace venkovským varhaníkům nepřístupné), ale jest velikým pokrokem zejména po stránce hudební.

Když působil jsem v diecézi litoměřické, učinili jsme s kol. J. C. Sychrou oduvodněný návrh b. konsistoři na vydání diecésního zpěvníku. Nejd. konsistoř uznavši naše důvody vyzvala nás k podání určitého návrhu. Tento zněl:

Nejdůstojnější konsistoř biskupská rozešle na všecky farní úřady dotazníky, jimž zjistí se:

1. Které všecky písně jsou zavedeny na osadě.
2. Které zvláště u lidu oblibě se těší.
3. Kterých zpěvníků se užívá.
4. Dle kterých průvodů se doprovází (hlás varhan k sv. Jansk. kanc., Družek a pod.).
5. Které písně slovně neb nápěvem v něčem a v čem se liší.

6. Nápěvy neb texty jen místní, (jichž jinde se neužívá) buďte v opise přiloženy; rovněž odchylky nápěvů neb textů sub. 5 uvedených.
7. Zpívají-li se tytéž písni ve farních i filiálních chrámech, neb jsou-li zde odchylky.

Dotazníky tyto vyplní ředitel kúru a potvrdí duchovní správce. Bude-li třeba, sestaví formulář dotazníků komisie sub. II. uvedená, měl-li by být rámec jich nad přítomný návrh rozšířen. II. Sebraný takto statistický materiál předloží se komisi, která sestavena bude z kněží a ředitelů kúrů naší diecéze. Mimo předsedu budou tři a tři neb čtyři a čtyři členy. Za místo schůze zvolí se ono, které as ve středu bydlišť členů leží a dobré spojení drahou má (snad Ml. Boleslav?). Komise tato učiní výbor písni a sestaví rozvrh celého spisu, jenž mimo písni obsahovati bude i modlitby, ve schůzích společných. Komise tato sestavena bude ze znalců a) slovní: básnické, věroučné a liturgické a b) hudební: theoretické, praktické a historické. Každý odbor zvlášť rozdělí pak práci mezi své členy: a) přehlédne a upraví texty písni a modlitby a b) přehlédne, určí a sestaví melodie i harmonisaci, po př. i předehry a mezihry. Podrobné návrhy pro komisi společnou i oba odbory dovolíme si těmto předložiti, bude-li to jich přáním. III. Zpěvník takto společnou prací sestavený předloží se nejd. bisk. konsistoři ke schválení. Vydavatelem bude nejd. konsistoř, nakladatelem pak buď táz, anebo ústav, jemuž připadne čistý výtěžek, dle vroucího přání navrhovalatelů diecésní studentský konvikt v Ml. Boleslavi. IV. Nejd. bisk. konsistoř udělí, resp. opatří dovolení, aby pro všecky chrámy z jméni zádušního průvod varhan na kúr zakoupen byl a nařídí zavedení zpěvníku, vydavší spolu komisí navržené poučení při zavádění jeho, v kterémžto poučení lidu o účelu a významu nového zpěvníku scházeti by nemělo. V. Nadřízené úřady školní budou nejd. bisk. konsistoři dožádány o zavedení zpěvníku do škol všech kategorií v diecézi, neboť jen tak možna je jednota a zpěv od mládeže k dospělým šířiti se bude.

Návrh náš přišel do porad vikariátních a odtud s dobrozdáními a dodatky opět ku konsistoři. Mezitím přesídlil jsem do arcidiése pražské a nemám bohužel dalších zpráv.

Dle doslechu i v pražské arcidiecézi jedná se v poradách vikariátních o diecésním zpěvníku. Dílo bylo by marným, kdyby prováděno bylo jednostranně. Bez přizvání kruhů hudebních, zvl. praktických, na osadách působících ředitelů kúru, jest zrovna tak nemyslitelné, jako bez účasti kněžstva. Také, bude-li pracováno jen »u zeleného stolu«, bude dílem nevyhovujícím, byť i cenným. Výš uvedený postup mám za nejlepší a z lásky k věci v čas nař upozorňuji povolané kruhy všech diecézí českomoravských. Kéž není hlas můj hlasem volajícího na poušti a přispěje k zdaru nutného a jistě záslužného díla. »Víc lidí více ví, a více očí více vidí!«

Z R N K A.

Píše P. Bohumil Matějů.

Oratorium Dvořákovo bude provozováno v New-Yorku. V Brooklyne, městě to, které vlastně je částí velkého New-Yorku, bude prý provozováno Dvořákovovo oratorium »sv. Ludmila« od Brooklyn Choral Society pod řízením T. Bath Glassona; chor bude čítati 150 hlasů, orchestr 50 hudebníků. Bude to první provozování téhož oratoria v New-Yorku. Ve veliké síni Carnegie Hall, v New-Yorku,

která pojme asi 5000 osob k sezení, provozováno bude oratorium »Sv. Petr« od P. Hartmanna, který přijel do New-Yorku. Též poprvé! P. Hartmann pak vydá se na koncertní cestu po Spojených Státech a Kanadě.

*

Příliš zdlouhavý zpěv je příčinou, že jak chorál, tak i skladby vícehlasé velmi mnoho na přednesu trpí. Nejkrásnější melodie mnohdy přílišným »taháním« je úplně zničena. Mnozí mají ten pojem o církevní hudbě, že, aby byla důstojná, musí být vleklá — a čím pomalejší, tím že je důstojnější. Slyšel jsem ukázky takového zpěvu, které mne hrůzou naplnily. Velmi překvapen je mnohý dirigent, koupí-li si metronom, a studuje-li některá díla osvědčených církevních skladatelů dle tempa skladatelem samým udaného (tuší, že některé Wittovy skladby mají tempo dle metronomu udáno). Jest ovšem nemožno, celou skladbu dle metronomu zpívat; — sbor má takořka očima na dirigentu viset, a jeho nálada a pojetí je rozhodující. Jistý dirigent se vyjadřoval, že ústa každého zpěváka mají být jako provázek s taktovkou spojena. A bylo by to pochybeno, ano nemožno, dle metronomu zpívat. Ale dirigent učiní si asi pojem o pravém tempu, když skladbu dříve sám s použitím metronomu nastuduje.

Nejhůře to dopadá s chorálem. Chorál se nelší hlavně ze dvou příčin: Bývá velmi špatně nastudován. Mnozí nedají si práci téměř žádnou s nastudováním chorálu; nemilují jej, jest jím cizí. Jiní jej milují, ale povolí zpěvákům. Málokde to bývá, aby zpěváci hned s počátku byli nadšeni pro chorál: zpěváci dost často s chorálem macešsky zacházejí, protože jest to zpěv jednohlasý. A není-li chorál dobře nastudován, jeho dojem je »synagoga malignantum«. Chorál, špatně nastudovaný, obyčejně bývá tuze vlekly. Příliš pomalým přednesem zničí se rytmus i melodie. Kdo slyšel Benediktiny v Emauzích zpívat chorál, jistě přisvědčí, že zpívají mnohem rychleji, než na mnohých jiných místech se zpravidla děje. Tuze vlekly zpívá se často i od kněží u oltáře, a zejména preface mnohých vyšších hodnostářů (bez urážky) bývá nekonečná. Moje mínění je, že rozdělovací znaménka menšího kalibru v misálu nejsou authentická, že jsou soukromou rukou přidělána; a že by skoro stačilo, kdyby delší čára teprve pausu značila. Na př. *Vere... salutare, nos... agere, Domine... Deus, per... nostrum*. Jedním dechem lehko možno oddíly tyto vyzpívat. Stejně mnoho zbytečných oddechů nadcláno v dřívějším řezenském t. zv. officelním vydání »Graduale«.

Tím ovšem není řečeno, že by se mělo přeháněti, zpívat tuze rychle. Zlatá je střední cesta. Rychlejší přednes předpokládá obyčejně lepší nastudování. Ostatně, Dirigent má se řídit poměry. V chrámu Páně, kde je ozvěna, nesmí být přednes příliš rychlý, jinak tóny ozvěny splývají s tóny zpěvu. Jinak je zpívat, je-li kostel prázdný, a je-li naplněn lidem. Ano, pozoroval jsem, že i počasí má veliký vliv na to, jak zpěv sboru zní. Jako u kazatele duležito je, na kterou stranu se obrátí a kterým směrem káže, aby hlas jeho se netřítil, tak i u sboru je třeba vyhledat nejvýhodnější pokud možno postavení: a dirigent by měl svůj sbor slyšet častokráté sám, a to jak při plném, tak i při prázdném kostele; rychlejší a pomalejší přednes jeho by měl, jsa posluchačem, sám posouditi. Při tom by měl na různých místech kostela zpěv vyslechnouti.

Co se týče lidové písni — přišlo »tahání« už tak do mody, že je těžko s ním bojovati. Chtít tahání přemoci najednou, není rozumné; ani nejsilnější varhanы naše »zpěvačky« nepřemohou, když tyto se do zpěvu dají. A čím jsou tyto »zpěvačky« bezzubější, tím jsou umírnější. Chce-li varhaník zvyknouti lid zpěvu rych-

lejšimu, ať to činí pomalu, ponenáhla, právě, aby tomu lid přivykl. Dobře je několik mužů a dívek silného hlasu, kteří pravidelně přicházejí do chrámu Páně, nacvičení správnému přednesu písně (ne upřílišně rychle) a rozsaditi je po kostele a ještě některé vzít na kůr. Stačí též některé vzít na kůr: lid však, slyše zpěv s kůru, na mnohých místech nezpívá, byť i píseň byla známá; než tomu se dá lehko odpomoci. Tímto způsobem nacvičeny byly u sv. Kajetána v Praze celé roráty staročeské, pro každý den jiné, poměrně za krátkou dobu tempem velmi rychlým. A pak se líbily každému.

Velmi těžko je lid na něco zvykat, kde lid na pravidelnou návštěvu kostela není zvyklý, a tam, kde návštěvníci kostela často se mění, kde nejsou vždy tří. Tam skoro darmo se varhaník namáhá.

Tuze zdlouhavý přednes sboru při slavné mše svaté, zejména Introitu a Graduale má za následek, že musí kněz čekati dlouho u oltáře. Ani Credo ani Gloria zpívat zdlouhavě se nedoporučuje. Prohlédněme skladby starých mistrů, a uvidíme, že Credo a Gloria většinou jsou komponovány homofonicky, aby přednes se nezdržoval; více kontrapunkticky, s imitacemi jsou prokomponovány ostatní části mše svaté. Jejich dlouhé Kyrie se nedoporučuje pro naše poměry. Zdlouhavý přednes má za následek, že mše svatá slavná dlouho trvá — a lidé, zejména ve městech, jí se pak vyhýbají, vyhledávajíce mše svaté tiché. Není lze určiti, jak dlouho zpívaná mše svatá by měla trvat. Tolik lze říci, že pravá ceciliánská zpívaná velká, kde kněz i sbor dostoje všem povinnostem svědomitě, není-li jiných funkcí, jako na př. svaté přijímání (zde v Americe i při velké), čtení evangelia, má trvat asi tři čtvrti hodiny. Na nějaké minutě ovšem nesejde. Ale spíše bych řekl, že nemá nikdy trvat déle, než tři čtvrti hodiny, a to i s »Asperges«. Není-li zbytečných preludií, netrvá-li preface 20 minut, začne-li sbor, jsa pozorným, vždy ihned, kdy začít má, téměř nikdy pravá ceciliánská mše není delší; výjimky jsou — ale nepatrné. To je můj osobní náhled, a zdá se mi, že mne skušenost v tom potvrzuje.

*

Opatrnost — **první cnot** i při zavádění pravé cirkevní hudby. A platila-li kdy tato slova, jsou platna také za naší doby — a snad spíš, než kdy jindy. Kdo reformu chce prováděti s reklamou, a zejména své reformátorské »já« do popředí vystrkuje, jde s bubnem na vrabce, ať si je to kněz anebo dirigent. Nejlépe jest, již opatrně začít: a jít v před tak jako pocestný v noci v lese. Slyší-li šum, nebo hluk, zastaví se, až hluk utichne — a je-li mu to dlouho a podezřelé, vyvolí raději okliku. Slovem »zastavit« se není řečeno »povolit«. — Ani by nikdo neřekl, co možno za dvě, tři léta pro chrámový zpěv vykonati, a jak lid sám si reformu chválí. — Kdo ale hned oznamuje, co bude, co se provede, — a začne to prováděti obyčejně s nevyškoleným sborem, před obecenstvem na pravý cirkevní sloh nezvyklým, se zpěváky, kteří takorka s mateřským mlékem necírkevní zpěv kostelní ssáli a v něm již zkostnatěli, ať je jist opposice. Ale kdo pomalu začne, staré bůžky ne najednou kácí, ale až časem, když sevšední, odstraní — a kdyby viděl, že to ještě nejde, zase jim pudu podkopává, až sami padnou, trpělivostí nade všecky cnoti vyniká, jistě výsledků se dodělá. Chyba je, že mnohý je pro reformu příliš nadšen, a sám ještě není reformovaný, ani vědomostí, ani zkušeností patřičných nemá. Dirigent s ničím se na kůr neodvažuj, co sám dříve důkladně neprostudoval. Jiná chyba je, že mnozí Herodesa přeherodesují, a že jsou papežštější než papež sám. Těžko říci, co jest snáze reformovati, zda kůr, či zpěv lidový. Odpor lidu při reformě nesmí se vždy za vzdor považovati. Nejčastěji jsou, jak se říkává právnický, lidé »bona fide«. Pokládají písně za svůj majetek, odvolávají se, že vždy

to tak bylo (na historické právo), že jinde je tomu taky tak, a p. Slušno také důvody lidu uvážiti, a často uznáme, že my, kdybysme měli vzdělání hudební toho lidu, a názory jeho, jednali bychom také tak, a byli bychom odpurci mnohé věci, kterou snad až příliš horlivě nyní zastáváme. — Nejdříve získejme si v osadě autoritu svým uměním, třeba i ve starém stylu, a pak se nám ledacos dovolí — neříkám ale »všecko«. Wittovy rady v jeho časopisech by se mnohdy pro ostrost svou pro náš lid nehodily, a návštěvě chrámu, i reformě samé by na mnohých místech uškodily. Latiník praví »melius sic esse, quam non esse«. Lépe je to tak, když něco je, třeba chybné, než když to vůbec není. Lépe je, když reformou lid z kostela nevyženeme, ne pro reformu, ale pro svou neopatrnost. Raději mu ledacos, na co je zvyklý, pokud možno, povolme, ale tak, aby se nezdálo, že to činíme ze slabosti, ale ze souhlasu s lidem.

Opatrnost při zavádění nových písní: nebudme tak reformovaní, abychom mnohou dřevěnou píseň, která snad ani za halér českého ducha v sobě nemá, lidu našemu vnucovali. A zejména ti, kteří sestavují zpěvníky, kterým se má dostat »přítlačby« shora, měli by být velmi opatrní a vzdělaní, aby trojánského koně za živého nevydávali, píseň, která života v sobě nemá, dobré vuli arcipastýřů nedoporučovali. Studujme ducha našeho lidu, a to zejména v národních melodích jeho. — Svatý otec nechce, aby zvláštnosti národní melodie byly odstraněny, pokud pobožnost neruší (viz dekret). To jsou všecko osobní, praví, náhledy. Osobní náhled na př. je, že nevím, proč píseň »Tisíckrát« by se neměla zpívat v nejreformovanějším kostele? A jiné věci — skoro ani netroufám si je říci. Co se týče vánočních koled, nebudme skrblíky: před a po mši sv. dovolme, sami dobrou vůli ukažme — uděláme-li lidu potěšení, a není nedovolené, uvidíme jeho potěšení a zbožnost.

Pamatujme i při volbě zpěvu sborového, že »duch lidu je duch lidu«. Němci málokdy se česká hudba líbí; Čechu je německá tuze smutná. Já zpravidla při koncertech v Central Parku, aniž bych se díval do programu, poznám, který kousek je od slovanského komponisty. Málokdy se sklamu. — K tomu dodávám: Optejte se nakladatelů, kolik z jiných národností objednává skladby našich skladatelů? Ať vám odpoví upřímně! My chovejme se podle toho.

Je-li v osadě nějaký »extra bůžek«, kterého jen trochu trpěti můžeme, pomažoučku ho sesazujme. Pozor mějme i na »vynikající« členy sboru a zpěváky v kostele, a pamatujme, že často dobré slovo více zmuže, než »sic volo, sic jubeo«, tak chci, tak poroučím. — A když jsme poznali, že nemůžeme jinak, než jednat rozhodně, jednejme rozhodně, a přece opatrně. — Za naší doby nelze reformovati, ani reformy urgovati tam, kde pomalu nebude koho ani co. To uvažme. — O učiteli a kúru jindy.

♦

Tuze mnoho zpěvu — a málo modlitby: také to může být! A je to! Našemu lidu, přijde-li do kostela, čas uteče, když se zpívá anebo je-li alespoň modlitba nahlas. Ale má-li se modliti sám, potichu, je čas dlouhý. Naš lid raději sám zpívá, než zpěv poslouchá. — Irčani málo v kostele zpívají, více se modlí potichu. Podobně i v Severním Štýrsku a v některých krajích Německa. A jsou tužší a ve víře silnější. — Nelze nic mít proti zpěvu, zpěv je vznešenější modlitba. Ale jak často zpívá ten, který ani modliti se neumí. A mnoho, tuze mnoho z našeho lidu jich je, že umí odříkat modlitbu, ano i zpívat písní mnoho; zpívat modlitbu, a modliti se neumí. A snad i některý, některá, kteří léta chodí do kostela, třeba mnoho modliteb odříkali a mnoho písní odzpívali, hrozně málo se toho pomodlili:

což je patrno z jejich života. My to poznáváme v Americe, když z mnohých návštěvníků chrámu Páně stávají se odpadlíci, že nemají, čemu navykli, zpěvu svých písní.

Lid má znáti »nejen slova« ale i překlad »ordinaria missae«; v Pánu zesnulý biskup Bryných na to velkou váhu kladl. A má být k tomu veden, aby se modlil se sborem se modlícím aspoň pravidelné části. Návodů, jak slyšetí mší sv. velkou, abychom i zpěvu na kůru k povýšení svého ducha a pobožnosti, dobrých a praktických — je hrozně málo.

Dlužno lid vésti k tomu, a zejména mládež, aby se naučila modliti se — duchem, srdcem, porozuměním: aby nebylo jediné písňě, která by se nemodlila, jediného slova, aby nebylo od zpívajících s porozuměním zpíváno a v modlitbu proměněno. To je pravá reforma — ostatní za ní následuje.

Praktické cvičení „Missa festiva“, op. 16 od J. E. Zelinky.

Na sjezdu přátel hudby církevní v Poděbradech, dne 10. a 12. září 1906 přednesl *autor*.

(Dokončení.)

Nápěv II. uveřejnil prof. K. Konrád (jak také dr. Hostinský dokládá) r. 1886 na str. 177. ve »Věstníku kr. české společnosti náuk« dle rukopisného »Ave maris stella« ve fol. kodexu r. 1519 psaném, jenž nalézá se v knihovně Dra Em. Bohna ve Vratislavě. Cantus firmus v tenoru skladby této jest zmíněná píseň delšími notami uvedená. V Benedictus »Missa festiva« jest motiv II. obráceně nápodoben.

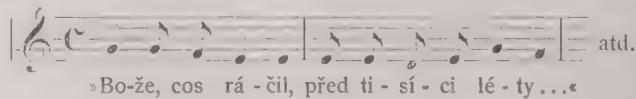
Gloria a Credo této mešní skladby pracováno jest samostatně, poněvadž autor měl v úmyslu spojiti moderní živel harmonický s živlem chorálovým, který v obou motivech shora uvedených jest patrný. Ony nejsou světáké ani triviální, ale melodicky zajímavé. Skladba pak určena jest sborům pokročilým, které mají smysl pro přesnou hudbu chrámovou.

Živel liturgický s živlem lidového zpěvu spojen jest ostatně též v písni známé »Minula noční hodina«

atd.
»Hej, ne-jezd, Mar-ku, u-to-neš!«

v roráte: »Panna Marija pokorná«. Jest to známý žalmový nápěv »tonus peregrinus« (střídavý, neurčitý či poutnický nápěv): *In exitu Israel de Aegypto* (»Když vycházel Israel z Egypta«).

V novější době oblíbil si moravský i český lid K. Kurpiňským složenou polskou hymnu národní a zpívá ji s textem cyrillo-methodějským.

atd.
»Bože, cos ráčil, před ti-sí-ci-lé-ty...«

Církevní rok.

Podle církevního roku Guérangerova podává Dr. Ignác Rath.

Mystika doby vánoční.

Hlavní myšlenka, která dochází v obřadech doby vánoční významného znázornění, je tajemství, jež miláček Páně vyjádřil krátkou větou: »A slovo tělem učiněno jest. Toto rozumu sice nepochopitelné, ale srdeci lidskému nevyslověně milé spojení přirozenosti božské s přirozeností lidskou v jediné osobě božské: toto tajemné spojení je pro nás předmětem klanění a zároveň zdrojem spásy.

Po adventu naznačujícím svými čtyřmi nedělemi čtyři tisíce let přípravy na příchod Vykupitele přichází toužebně očekávaný den 25. prosince. Nápadným je, že právě tento určitý den v roce je vyhrazen oslavě Narození Páně, kdežto památka Vzkříšení Páně je svátkem polyblivým a mění každým rokem celý kalendář církevního roku.

Tohoto zjevu si všiml již ve čtvrtém století sv. Augustin a jeho výklady uznali a postupně rozšířili sv. Isidor, pak Alkuin, Durandus, zvláště však Suarez ve druhé knize svého pojednání o náboženství.

Dle církevního podání byl totiž člověk stvořen v pátek. Proto také Spasitel zemřel v pátek, aby smrtí jeho bylo lidstvo duchovně znovu stvořeno. V neděli, třetího dne vstal z mrtvých a Genese vypravuje, že v neděli stvořil Bůh světlo. Velikonoce tedy nepřipomínají jen události ze života Spasitela, nýbrž připomínají také řadu událostí jiných, které s jeho využitelským dílem jsou ve spojení.

Památka narození Páně nepřipadá sice na některý určitý den v témdni, ale za to, jak Alkuin v knize »De divinis officiis« poznamenává, připadá v jisté řadě let na všechny jednotlivé dny v témdni, aby je všechny očistila a zbavila je kletby, jíž pro hřich prarodičů byly stíženy.

V den 25. prosince se jaksi k novému životu rodí slunce, jež uděluje všem tvorům nejdůležitější podmínky života: světlo a teplo. Tento den nám tedy vhodně připomíná, že zrodil se Ježíš Kristus, světlo světa. Ve chvíli, kdy temnoty modlárství ovládaly celou zemi, přišel na svět vítěz nad temnotami bludu a hříchu.

Ubývání dne v době adventní, naznačující toužebné očekávání Spasitele, vede věřící k tomu, by s církví svatou tím vroucněji prosili, aby vzešlo slunce spravedlnosti, které by nás chránilo před hrůzou smrti časné i věčné.

Konečně se přiblíží den Božího Hodu. A tento den 25. prosince nám naznačuje dle výkladu sv. Řehoře Nyssenského, sv. Ambrože, sv. Maxima z Turinu, sv. Lva a nejslavnějších liturgistů nejen přirozený, nýbrž i nadpřirozený ráz díla božího. Modlitby adventní a vánoční mluví vskutku nejen o zrození Vykupitelově, nýbrž také o ubývání a přibývání světla.

Sv. Řehoř Nyssenský upozorňuje ve své homilií o zrození Kristově, že nezvolil Boh náhodou ku zrození Vykupitele den, kdy ubývá tmy a roste světlo. Míra hříchu je dovršena a nevědomost ztrácí svou neblahou vládu. Stále jasněji září paprsky sluneční a slunce stoupá výš a výše na obloze, aby naznačilo, jak světlo evangelia vysílá stále dále své paprsky na celý okrsek zemský.

V třetím kázání o zrození Páně poukazuje sv. Augustin k tomu, že si Tvůrce matky a dne zvolil nejen matku, nýbrž i den svého časného zrození. Den, kterým

počíná vzrůstati světlo, krásně zobrazuje dílo Krista Ježíše, jenž milostí svou ustanovuje vnitřního člověka.

Také slova sv. Jana v kap. 3. v. 30. »On musí růst, já pak se musím menšiti« vykládá slavný biskup z Hippionu přede všem o úřadu sv. Jana, který ustupoval do pozadí, jakmile veřejně vystoupil Pán Ježíš. Pak ale vykládá slova ta také o době narození sv. Jana v čas slunovratu letního, kdy se dny počínají krátkit a o době narození Páně v čas slunovratu zimního, kdy se dny počínají dloužit.

Zbývá ještě zmíniti se o zbytku starobylého podání zděděného po prarodičích, totiž o slavnostech pohanských národů v době slunovratu zimního. Tyto slavnosti připravovaly pohany na zrození slunce spravedlnosti, Ježíše Krista.

Vysvětlivše si význam dne zrození, budeme uvažovati o významu jeho místa. Prorok Micheáš předpověděl, že se zrodí Spasitel v Betlémě, jak také Herodovi sdělili vysocí kněží. Betlhem však znamená dům chleba a Pán Ježíš je skutečně živý chléb, který s nebe sestoupil. Tento tajemný chléb je pokrm duše, který činí člověka podobnějším Bohu a spojuje jej s Bohem co nejúzěji. Manna, kterou Buh dával Israelitům na poušti, byla uložena v arše úmluvy: Ježíše Krista, tento chléb andělský, tuto pravou manu svěril Buh arše mnohem vznešenější: nejblahoslavenější Panně Marii.

Jako se spojil Syn Boží s přirozeností lidskou vůbec, když se stal člověkem, tak se chce ve sv. přijímání spojiti s každým jednotlivým člověkem zvláště. Nechce svět souditi, nýbrž spasiti a dáti všem života hojně. Aby byl přijat s větší láskou a důvěrou, proto přichází v podobě dítěte. Chce se zmocniti našeho srdce, aby v něm rostl moudrostí a milostí u Boha i u lidí. A tak se nám dostává milosti nové: stáváme se dítkami Božími, jak krásně praví v prvném svém listu miláček Pán sv. Jan v kap. 3. v. 1.

V 40 denní době vánoční (do svátku Obětování Páně) je celá řada dnů zasvěcených významné památce některých světců. Božské slunce propůjčuje světlo své čtyřem nádherným hvězdám: sv. Štěpánu, sv. Jana Evangelistovi, mládátku a sv. Tomáši z Canterbury. V této době slaví se také památka knížat apoštolských: sídla sv. Petra a obrácení sv. Pavla. Z mučeníků Kristových oslavujeme sv. Timothea, sv. Ignatia z Antiochie, sv. Polykarpa, sv. Vincence a sv. Sebastiana. Římští papežové jsou zastoupeni sv. Sylvestrem, sv. Telesphorem, sv. Hyginem a sv. Marcellem. Dále oslavuje církev tři znamenití učitele církevní: sv. Hilaria, sv. Jana Zlatoustého a sv. Ildefonsa, biskupy: sv. Juliana divotvorce a sv. Františka Saleského, askéty: sv. Pavla poustevníka, sv. Antonína Maura, sv. Petra z Nolasky a sv. Raymunda z Pennafort, a dva mocné ochránce církve sv.: sv. Kanuta a sv. Karla Velkého. Konečně se připomíná památka panen: sv. Anežky, sv. Emerentiany, sv. Martiny a sv. Jenofévy a vdov: sv. Pauly a sv. Bathildy.

Až do zjevení Páně se užívá bílé barvy, jež značí lesk božského slunce, čistotu panenské matky, jakož i věřících duší, které obklopují jesličky. Jen v den Mládáteklá církev v rouše fialovém nad ztrátou nevinných dítěk a ku cti sv. Štěpána a sv. Tomáše z Canterbury se odívá v roucho červené.

V druhé polovině doby vánoční je barva rozmanitá dle památky světců, která se pravě slaví. Nepřipadá-li v neděli festum duplex, užívá se barvy zelené, která vyjadřuje, že v Spasiteli se zrodila naděje naší spásy a že po zimě pohanství a židovství počíná kvetoucí jaro milosti.

Obecná Jednota Cyrillská.

VÝROČNÍ ZPRÁVY ZA ROK 1906.

Morava.

Diecése Brněnska.

Farní Jednota Cyrillská v Polehradicích. V roce minulém plnila Jednota naše povinnosti své s pílí neúnavnou co se týká oslavování služeb Božích; dbala přesně předpisů sv. katol. církve týkajících se zpěvu chrámového. Oslavovala služby Boží téměř o všech zasvěcených svátcích zpěvem čistě liturgickým. Zpíván vždy případný Introit a Communio gregorianským chorálem, jakož i Graduale a Offertorium vždy případně; pak různé mše od vesměs odporučených skladatelů a sice:

Singenberger, Missa »in hon. sc. Joan. Baptiste«, Missa Weber, Scharbach »Leichte Messe«, Kaim Missa »Jesu Redemptor«, Haller Missa IV., Singenberger Missa »E mol«, Haller Missa II., Diebold Missa »Te Deum laudamus«, Obersteiner Missa »sc. Ruperti«. Schöpf Missa »in hon. sc. Ceciliae«, Algaier Leichte Messe, Missa Marxer, pak různá »Pange lingua« od skladatelů též odporučených. Těž i při jiných církevních obřadech a svěcení případně zpěvy obstarávala, při zádušní mše za zemřelého dp. Fil. Toufara, zakladatele naší Jednoty a činnému členu, zemřelé Růženě Stehlíkové, o pohřbu písň pohrební a při zádušní mše sv. »Requiem« od Singenbergra zpíváno.

Nově cvičeno nebylo ničeho, poněvadž Jednota naše jest hudebninami hojně zásobena; má na třicet různých mší, Introit a Communio ku každému zasv. svátku případný. »Pange lingua« čtyřatřicet, »Mottet« různých stotřicet.

Od valné hromady odbývané dne 2. února 1906 měli záležitosti spolkové na starosti: Dp. Jan Šidlák j. předseda, p. Jan Stehlík j. sbormistr, p. Jan Čermák j. varhaník, podepsaný j. jednatel a pokladník; pak čtyřčlenný výbor: pp. Method Soukop, Frant.

Stehlík, Method Vašíček a Jan Střeštík. Členů čítala: 2 zakládající, 14 přispívajících a 34 činných, z nichž zpívali: 9 soprán, 5 alt, 10 tenor a 10 bas.

Ku konci své zprávy jménem Jednoty vyslovují srdečný dík a zaplať Pán Bůh! všem, jež Jednotu naši v tak vznešených a bohumilých snahách podporujete.

Pod ochranou sv. Cyrilla nastupuje Jednota naše 23. roční pouť, jejím bohumilým a vznešeným snahám volám z plna srdce »Zdař Bůh«! *Ondřej Kabela*, t. č. jednatel.

Farní Cyrillská Jednota v Rajhradě. Jako minulá léta, tak i v tomto roce bylo předním úkolem naším pěstovati hudbu chrámovou. Každou neděli zpíváno v klášterním chrámu Páně »Asperges« a to buď chorálně nebo sborem, mše, Introit, Graduale, Offertorium, Postcommunio. Na velké svátky a při konventních službách Božích též »Tantum ergo«, pokud se týče v pátek »O salutaris hostia«. Mše střídány většinou skoro každou neděli a svátek. Provedeno bylo za celý rok tolik rozmanitých skladeb, že vypsání všech zabralo by zde mnoho místa a proto dovolíme si nastiniti činnost svou na př. pouze o Velikonocích:

Květná neděle: Při svěcení ratolestí a průvodu chorál. Mše Cyrillo-Methodéjská od Vojtěcha Říhovského. Offertorium »Improperium« od Witta. Při zpívaných hodinkách (temných) Responsoria od Witta. Zelený čtvrtok: Kyrie a Gloria od Josefa Nešvery op. 60. Credo ze mše »Te Deum Laudamus« od Diebolda, Sanctus, Benedictus a Agnus ze mše sv. Václava od Skuherského, Graduale, »Christus factus est« od Witta, Offertorium »Dextera Domini« od

Witta. Velký pátek: »Popule meus« od Witta. Pašije na Velký pátek a Květnou neděli od Nešverý »Ecce quomodo« od Handla. Bílá sobota: »Missa Sabbato sancto« od Grubra, Vzkříšení: »Regina coeli« od Schnabela. Boží hod: »Regina coeli« od Förstra, mše d-moll od Horáka, Graduale »Haec dies« od Grubra, Offertorium »Terra tremuit« od Koenena, nešpory od Kaima. Pondělí: »Missa in B-dur« od Picky, Graduale »Haec dies« od Witta, Offertorium »Angelus Domini« od Stehle, »Tantum ergo« ze sbírky Mitterrovy. V roce právě minulém nacvičena zcela nově mše do G-dur od Picky, potom čtyřhlasné »Miserere« pro mužský sbor.

Ze světských sborů nově nacvičeno: »Křížáci« od Bendla pro smíšený sbor, dále tyto smíšené sbory: »Hymna českého rolnictva« od Dvořáka, »Rodné brázdy« od Foerstra, »Lešetínské zvony« od Chvály a »Již sladce spěte duše blahé« od Viléma Petru.

Zcela nově nacvičeny jednotlivé písničky z »Písni otroka« od Karla Weise na slova

Svatopluka Čecha a první jednání z opery »Dalibor« od Bedřicha Smetany.

Pěvecký sbor liturgický čítá pravidelně 32 členů. Zkoušky konají se vždy dvakrát týdně, kromě toho dle potřeby (po případě každodenně). Také o pěveckou školu Cyrillskou jest náležitým způsobem postaráno. Dorost pěvecký cvičí se jak ve škole tak i ve spolkových místnostech a po případě i ve farním chrámu Páně.

Při zpívaných mších sv. ve všední den zpívá dorost Cyrillské Jednoty písničky dle kancionálku, kterýž pro farnost rajhradskou vydal veleďůstojný předseda Jednoty, děkan a farář, Petr Hlobil.

Na konci této zprávy vzdáváme vřelé díky nejaskavějšímu dobrodinci našemu, nejdůstojnějšímu protektoru, J. M. Benediktu Korčianovi, praelátu a opatu kláštera rajhradského, který nám jako v minulých letech tak i letos místnosti spolkových bezplatně propůjčil a je nám upřímně nakloněn. Dále všemu horlivému členstvu, všem přáteleům a příznivcům. — Zdař Bůh!

Různé zprávy.

Komité pro sestavení nového kancionálu pro arcidiecézi pražskou žádá zdvořile všechny pány interesiří, zvláště důst. farních úřadů a správců archivů, p. ředitelův kuriér a p. učitelův, aby mu laskavě podali zprávu o kancionálech rukopisných i tištěných, jakož o všech důležitých jím známých hudebních památkách, jichž by s prospěchem bylo možno užítí ku vydání nového zpěvníku. Dobrotivé tyto zprávy buděte zaslány buď na Dr. Ant. Podlahu, Praha IV.—35, nebo na Dobroslava Orla, Praha VII.—159.

Trojdílný zpěvník pro žactvo českých škol středních. Sestavil Jan Tiray. V Telči nákladem E. Šolce. 1907. Díl I. (cena 60 h): znalost intervalů, zpěv jednohlasý. Díl II.: (cena 80 h) znalost stupnic, zpěv dvouhlasý. Díl III. (cena 1 K): znalost základů harmonie a dějin hudby, zpěv sborový.

Autor píše, že postupem i methodicky si vede samostatně. Originelnost jest sice chvályhodná, ale nesmí být na úkor postupu samého, aby totíž

místo »postupu« nenastaly pedagogické skoky, jež se všírají zvláště na prvních stranách I. dílu. V něm ku cvičením užívá autor cvičení vztahy z Pivody, Maláta, výborné cvičebnice Sychrovy, a j. Též neskrblí národní písni slovanskou. Ke konci má písničku ku školním slavnostem a vycházkám, kde chlubí i se svou skladatelskou hřívou! V II. dílu jest stavba stupnic srozumitelně vyložena, avšak jest základ středních škol třeba akcentovat základní vzorce stupnic (dur = $11\frac{1}{2}, 111\frac{1}{2}$), poněvadž pak dovedou samostatně tvoriti v obou kružích všechny stupnice sami a uvědomí si, že stupnice jsou pouhou transpozici těchto základních vzorců, což pro budoucí znalost intervalů a intonace jest velmi prospěšno. Mimo to budou toho potřebovat i pro hodiny fysiky při akustice. A jakou mají žáci radost, když hrvávě a samostatně mohou si tvoriti dle vzorců stupnice! Výběr cvičení jest již bohatší než v I. dílu a respektuje i domácí skladatele. Ze by žák při mutaci nesměl jemně a v malém rozsahu zpívat, někteří učitelé neschvalujují. V III. díle uvádí autor sub I. cvičení

táž hlasová v klíči houslovém pro tenory i v basovém, což umožňuje celé oddělení zároveň zaměstnávat cvičením ve čtení not obou klíčů a ve cvičení intonačním; v II. části II. dílu jest úvod do zpěvu sborového, v III. části něco z dějin hudby a ve IV. č. mužské sbory. V III. části však nutno některá udání historická uvést na pravdu, zvláště ve výkladu o hudbě řecké. Autor zaměnil harmonie středověké teorie hudby církevní za řeckou, což jest osudný omyl a rozdíl mnoha století. Píše, že jiné (u Řeků) stupnice byly: »frygická s malou sekundou i tercií« k čemuž uvádí i příklad. To není pravda. U Řeků frygická zněla »defga h c d« v níž tonikou dle Westphala jest g a závěrečným tonem d. Jest to naše stupnice *dur* s malou septimou *g a h c d e f g*, v církevní hudbě středověké mixolydická, v níž není žádná malá sekonda. Co považuje autor za řeckou frygickou s malou sekundou a tercií, jest středověká církevní stupnice *efgah c d e*, ovšem téhož jména jako řecká, ale zcela jinak znějící. Autor zapomněl, že Glarean to byl, který tuto záměnu jmén způsobil, neporozuměv postupu stupnic řeckých.

Ani není pravda, že nyní užívaná durová stupnice vytvořena u Řeků jako jonicá (znak karakteristický velká terce; půltóny mezi 3.—4. a 7.—8. stupněm.) To byla stupnice lydická (Lydisti) *c defgah c* s tonikou f. Původní stupnice hellenskou totiž dorskou (*e—c*), nejdůležitější ze všech p. autor vyneschal. A přece tato byla vlastní stupnice řecká, ostatní příšly z Malé Asie. Mluví-li se o skupinách řeckých harmonií, dorská, naše a mol se vynechati nesmí. Aiolská jest vlastně hypodorská.

Sv. Ambrož nemohl sebrati kolem r. 330 antifony, poněvadž se teprve r. 340 narodil a biskupem milánským byl od r. 374—397.

Dále píše p. autor: »Z českých duchovních písni — takové sebral Arnošt z Pardubic r. 1350 — dochovaly se na naše časy: ... Otče náš, Narodil se K. P. etc.« Z této stylisace vyrozumí každý, že též Arnošt z Pardubic sebral »Otče náš« Klimenta Bosáka!

Vybírám jen některé z omylů a to ne ze zlomytnosti, nýbrž proto, aby v II. vydání byly opraveny. Nezdařilejší jest výběr písni pro mužský sbor, ač tu postrádám sbory Foerstrovy, Novákův, Sukovy a Nebuškovy. *D. O.*

Státní zkoušky z hudby. Před c. k. zkušební komisi pro učitele hudby na školách středních a ústavech učitelských v Praze od 16. do 26. května 1907 podrobilo se 44 kandidátů zkoušce ze zpěvu, ze hry na varhany, housle a klavír. Přihlášeno jich bylo 50, ke zkoušce připuštěno 49 a před zkouškou 5 jich odstoupilo. Celkem bylo tedy 44 zkoušek, a to 16 z klavíru, 16 ze zpěvu, 4 z houslí, 3 z varhan. Dva kandidáti ko-

nali zkoušku z klavíru a z houslí, jeden z houslí a ze zpěvu, dva z klavíru a zpěvu. Doplnovacích zkoušek z různých předmětů bylo 11, opravných 5. Prosté aprobase dosáhlo 26 kandidátů, 17 bylo reprobováno a jediná sl. Holubová z Holic, dcera ředitele kůru a kapelníka a žačka mistra K. ze Slavkovských obdržela vysvědčení s vyznamenáním.

Z připuštěných 49 kandidátů prospělo tedy pouze 27. Z výsledku tohoto pátrno, že skoro polovina se přihlášivých kandidátů nepochopila významu a dosahu této zkoušky a že ani všeobecné ani odborné jejich vzdělání nebylo takové, aby vyhovělo měřítku stanovenému c. k. ministerstvem kultu a vyučování pro způsobilost vyučovatí hudbě na školách středních a ústavech učitelských.

Komise jest v Rakousku pouze ve Vídni a v Praze. V pražské komisi zasedá nyní jako předseda Ot. Ševčík (housle), členové: Rudolf sv. p. Procházka (dějiny), Vítězslav Novák (harmonie a kontrapunkt), Jindřich Káan z Albestu (klavír), prof. Emil Bezceny (zpěv, varhany, pedagogika).

D. O.

Missa Angelica Es-dur opus. 35. od J. Ev. Želinky. Partitura a hlasy 5 K, jednotlivé hlasys zpěvné po 30 h. Vydal Fr. A. Urbánek. Jest pro 2 stejné hlasys nebo čtyřhlasý sbor smíšený, též pro jednohlasý sbor s obligátním průvodem varhan a 2 trombonův (ad libitum). Skladatel hleděl v prvé řadě vyhověti praktickému požadavku i takových sborův a kůrův, které jsou schopny provedení ne vždy čtyřhlasného. Vázán těmito pouty nemohl skladatel pustiti uzdu bohaté polyfonii a velkému rozpětí hlasovému. Ale právě jednoduchost, která nepohrdá spracováním thematickým, ušlechtilá linie kantileny v sopránu a detailně propracovaný průvod varhan jsou přednosti skladby. Slyšel jsem skladbu přednášet ve čtyřhlasé úpravě za řízení skladatelova a mohu říci, že na mne učinila dojem dobrý. Proto ji doporučuji.

D. O.

Diecézní zpěvníky. V arcidiecézi pražské povolána byla J. E. panem kardinálem zvláštní komise, aby na základě historicko-kritickém spracovala nový lidový zpěvník. Též v diecézi královéhradecké zvolena nejd. bisk. ordinariátem komise, aby opravila diecézní zpěvník »Oltiř«. I v Litoměřicích byl vydán diecézní zpěvník německý. Bude nutno, aby se kněží a ředitelé kůrů pak ujali nových těchto edicí

D. O.

O hudbě řecké. Prof. dr. O. Hostinský přednášel středoškolským professorům ve 12 hodinách o řecké hudbě za přítomnosti 3—8 profesorů. Extense tyto byly myšleny hlavně pro klas-

sické filology, než při známé snaze po prohloubení vzdělání sešel se z pražských professorův ku přednáškám počet až zarážející. A přece jméno Hostinského bylo zárukou, že obsahem i formou dostane se jím něco dosud u nás nebyvalého. V pravdě bylo pochoutkou z úst tak povolaných slyšeti genesi hudby řecké. Po úvodě probral p. professor literaturu o hudbě řecké a nastínil dosud objevené staré památky, zvláště v době nejnovější nalezené.

Hlavním bodem byla dia tonická soustava hudby řecké; pak probrán byl rod chromatický a enharmonický a aspoň v hrubých rysech notové písmo. Vše vysvětleno bylo praktickými schematy a každý z posluchačů obdržel fotografickou snímkou nákresu p. professora o způsobu držení ruky při hře na lýre, kterýžto způsob jedině správně vysvětluje osnovu tonovou starých Řeků. Leckde poukazoval na přednosti theorie Westphalovy a nedůslednosti Riemanovy. Bylo by žádoucno, aby tyto extenze byly vydány tiskem a tak doplněny byly svého času týmž autorem vydané »Rozpravy o hudbě řecké«, O notopisu řeckém viz v Ottově Naučném slovníku od téhož autora.

Zmiňuji se v »Cyrillu« proto o této významné extensi, poněvadž vrhla hodně svěla v hudbu, která byla základem celé středověké theorie hudby církevní. Podotknouti ovšem sluší, že pojmenování církevních tonin se poněkud liší od nomenklatury řecké hudby, poněvadž *Gla* *re* a *n* *spleit řecké tony s harmoniemi*. Nicméně praktický duch řecké hudby měl nemalý vliv na církevní zpěv. Hellenismus to byl právě, který se spojil v křesťanství se živly hebrejskými a na základě individuality křesťanské měl podíl na vytvoření národního zpěvu křesťanského podivuhodné krásy a jednoty. *D. O.*

Pro exercitie cyrillské pořádané o prázdninách, jakož i pro příští školní rok ústavu učitelským a kněžským seminářům doporučuje redakce jedinou svého druhu českou pomůcku:

»Theoreticko-praktickou rukovět chorálu římského. Sestavil Dobroslav Orel«. Schváleno všemi nejd. ordinariáty a c. k. ministerstvem kultu a vyučování jako pomocná kniha při vyučování hudbě na ústavech učitelských výn. z 20. října 1899 č. 25.743. V každém množství má na skladě biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Mše Beethovenova slavnostní v D-dur. Pražský »Hlahol« řízením Adolfa Piskáčka a za spoluúčinkování Filharmonie zpíval 3. a 5. května 1907 gigantskou práci na poli duchovní hudby Beethovenova Missa solemnis, jež svým výrazem symfonickým skvěle se nad Bachovou d-moll. V rozboru »Hlaholem« vydaném praví se: »Ve mši Bachově vyjádřen jest názor křesťana jdoucího oddaně za Kristem, kdežto u B. zlumočen názor člověka probivšího se k Bohu peřejemi pochyb a vnitřních rozporů.« Obsazen jest toto: smíšený sbor, solový smíšený kvartet, 2 flauty, 2 oboje, 2 klarinety, 2 fagoty, kontrafagot, 4 rohy, 2 trompety, 3 trombony, tympany, smyčcový kvintet a obl. varhany. »Hlahol« ji provedl již roku 1882 za řízení zvěčnělého K. Knittla. Beethoven ji ukončil r. 1823 a skladal ji k nastolení arcibiskupa Olomouckého, arcivéody Rudolfa, svého žáka. Poprvé ji Beethoven však provedl ve Vídni r. 1824. Sbory byly nastudovány velmi pečlivě. Též solový kvartet vyhověl. Škoda, že při prvé reprodukci fiakr přivezl pří Tůmovou o tři čtvrti hodiny později. Obecenstvo bylo tím rozladěno, a nebylo tak přístupno mohutným dojmům gigantské této skladby.

D. O.

Hudební archiv v Praze není dosud zřízen, ač byla podána v městské radě dr. Holubovským urgence. Mají se totiž ředitelé kúru vysloviti o nutnosti takového archivu. Než nelze čekati na jejich dobrozdání. Zatím si může kdokoliv z kruchty kostelů pražských vypůjčit, co mu libo, a pro archiv nezbude ničeho. Proto se též přimlouváme za skoncování této dobré akce, domnívajíce se, že skutečně obec jako patron pražských kostelů má k tomu právo.

D. O.

Veskeré dřívější ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech.

S hudební přílohou k číslu 5. a 6.

»CYRILL« vychází šestkrát do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné*, které činí poštovní poukázkou na celý rok 4 K 40 h, přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech (na faře), kam i reklamace se zasýlají.

24007
Berkeley, CA 94705
(510) 649-2500

CYRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

F. J. LEHNER.

Číslo 7. a 8.

1907. Ročník XXXIV.

Sjezd přátel hudby církevní
uspořádá
ve dnech 22.-24. července 1907
v Hořicích

diecézní Jednota Cyrillská v Hradci Králové

za spoluúčinkování

chrámového sboru pěveckého a literátského sboru farní Jednoty Cyrillské
v Hořicích,

k němuž všecky příznivce přesné hudby církevní uctivě zve.

Přednášky s praktickým cvičením konati se budou v měšťanské škole dívčí
v II. patře a církevní produkce v děkanském chrámu Páně.

POŘAD:

V ponděli 22. července:

V 8 hodin večer uvítání P. T. účastníků a zábava pěvecko-hudební dle zvlášt-
ního programu v hostinci p. Sála, kde pp. účastníkům též noclehý blíže označeny
budou.

V úterý 23. července (sv. Apolináře):

O $\frac{1}{2}$ 8. hod. ráno *rozbor* osmihlasé à capella mše Palestrinovy »Hodie Christus
natus est«, podá p. Vojt. Říhovský, hudební skladatel a varhaník v Chrudimi.

O 8. hod. provedení této staré polyfonní ze 16. stol. mše (vydané u Pusteta
v Řezně) v děkanském chrámu Páně kostelním sborem pěveckým řízením říditele
kúru Č. Pilaře.

Introit: »Sacerdotes Dei«, 4 hlasně dle E. Stehle (48 Introitů od Stehle
u Pusteta v Řezně).

Graduale: »Inveni David« chorálně.

Offertorium: »Veritas mea« pro tenor a bas s průvodem varhan od L. Perosoho (čís. 49. ze 100 dvouhlasých offertorií u Pusteta v Řezně).
Communio: »Domine, quinque talenta« chorálně.

Pange lingua pro 4 hlas. smíš. od Jos. Wintra (čís. 1. z »5 Pange lingua« u Fr. A. Urbánka v Praze).

Od 9.— $\frac{3}{4}$ 10. hod. přednáška p. B. Kašpara, řid. kúru a hudebního skladatele ve Slaném: »O nynějším stavu hudby církevní.«

Od $\frac{3}{4}$ 10.— $\frac{1}{2}$ 11. hod. přednáška p. Dobroslava Orla, profesora c. k. vyš. reálky z Prahy VII.: »Glossy o původu rorámin« ze stol. XVI.

Od $\frac{1}{2}$ 11.— $\frac{1}{4}$ 12. promluví p. J. Pfof, farář ve Starém Bydžově »O rorátech«. Na to cvičení rorátních zpěvů z neděle (vydány monsg. Lehnerem, Král. Vinohrady).

Od $\frac{1}{4}$ 12.— $\frac{1}{2}$ 1. hod. přednáška p. Josefa Wintra, řid. kúru a hudebního skladatele v Kolíně: »O mnohovýznamnosti chorálních melodií«. Na to cvičení chorálu.

Společný oběd v hotelu »Beránek«.

Odpoledne.

Od 2.— $\frac{3}{4}$ 3. hod. přednáška p. Fr. Šubrta, faráře v Miletíně: »Co překáží cyrillským snahám na venku a jak tomu čeliti.«

Od $\frac{3}{4}$ 3.— $\frac{1}{4}$ 4. hod. rozbor mše »Jubilaei solemnis« pro 4 hl. smíšené à capella od Stehle (vydané u Bratří Karel a Mikuláš Benzinger v Einsiedlu), podá p. V. Říhovský.

Od $\frac{1}{4}$ 4.—4. hod. přednáška p. prof. Orla: »O úpravě lidového kancionálu.«

Od 4.— $\frac{1}{2}$ 5. svačina.

Od $\frac{1}{2}$ 5. —6. hod. rozbor mše Hruškovy »Ecce Dominus veniet« pro 4 hl. smíš. a varhany (vydané u Fr. A. Urbánka v Praze), podá p. V. Říhovský. Cvičení tuto mše s pp. účastníky bude p. B. Kašpar.

O $\frac{1}{2}$ 7. hod. večer v děkanském chrámu Páně litanie mariánské (dle Lehnera zapěje literátsky sbor Cyrilské Jednoty hořické).

V 8 hod. večer společná zábava dle zvláštního programu v hostinci p. Sála.

Dne 24. července (sv. Jindřicha):

O $\frac{1}{2}$ 8. hod. ráno moderní polyfonní mše »Jubilaei solemnis« pro 4 hl. smíš. à capella od E. Stehle op. 42. (viz včerejší rozbor) zazpívá chrámový sbor pěvecký řízením řid. kúru Č. Pilaře.

Introit »Os justi« a Communio »Beatus servus« chorálně.

Graduale »Justus ut palma« 4 hlasně recitando.

Offertorium »Veritas mea« pro soprán a alt s prův. varhan od Ign. Mitterera (čís. 14., viz 100 dvouhl. offertorií).

Pange lingua pro 5 hl. ženský sbor od Vojt. Říhovského (rukopis).

Po mše sv. zapějí pp. účastníci nacvičené skladby.

Od 9.— $\frac{3}{4}$ 10. hod. přednáška pan Ph. Dr. Al. Kolíška, prof. reálných škol v Hodoníně na Moravě: »O poesii lidových písni posvátných i světských.«

Od $\frac{3}{4}$ 10.— $\frac{1}{2}$ 11. hod. promluví pan B. Kašpar »O starobním pojišťování řid. kúru a jich organisaci.«

Od $\frac{1}{2}$ 11.— $\frac{1}{2}$ 12. hod. »O vývinu reformy církevní hudby v Hořicích« promluví p. Č. Pilař.

Společný oběd v hotelu »Beránek«.

O 1. hod. odpoledne společná jízda do Miletína, kde provede tamější farní Cyrilská Jednota v kostele různé skladby řízením zasloužilého cyrillisty — veterána p. J. Bidla. Na to výlet do lázní Miletínských.

Ku cvičení chorálu jest třeba, aby každý účastník měl v rukou »Oltář«, Diec. zpěvník Králohradecký a »Rukověť chorálu římského« od Dob. Orla. Veškeré hudebniny sjezdu se týkající dostati lze po čas sjezdu u pana Jana Maixnera, knihkupce v Hořicích. Přihlášky na noclehý přijímá Č. Pilař, řid. kúru tamtéž.

Nejdůst. bisk. konsistoř v Hradci Králové vynesením ze dne 4. července 1907 č. 7324 k tomu svolila, aby, kde jest dostatečné jmění zádušní, ředitelům kúru, kteří by sjezdu v Hořicích súčastniti se chtěli, dostalo se z něho podpory v obnosu 10 K. Mají se však v příčině té obrátili na své farní úřady a tyto na příslušné patronátní úřady. Z Ostroměře do Hořic je spojení omnibusové ku všem vlakům.

Hospodine, všech věci Pane! Kyrie incidentale.

Studie k českým tropům. Prof. Dobroslav Orel.

Ke tropu »Hospodine, studnice dobroty«,*) jehož český text vyšel z dílny bratra Lukáše pražského, řadí se »Hospodine, všech věci Pane« čili Kyrie incidentale. Jest to Kyrie z liturgie katolické, jež bylo interpolováno latinským textem. Obdobně byl nápěv tento zpíván i na text český.

V památkách zachovaných v Čechách se vyskytuje původní, neinterpolované toto Kyrie v rukopise ze XIV. stol. universitní knihovny V H 11 fol 49a **) psané notací »pedes muscarum« na 5linkové osnově pod titulem: »Istud Ky. canitur in sumis festivitatibus de dñā« v klíči c na 4. lince a f na 2. lince.***)

Uvádím hned toto Kyrie v moderní notaci.

Rp. univ. V H 11 fol. 49a.

*) Viz »Cyrill«, čís. 1, r. 1907.

**) Truhlář, Catalogus I., 988.

***) Ačkoliv Arnoštem z Pardubic pořízené knihy z 2. pol. XIV. stol. obsahují 28 Kyriamin (Kapitulní knihovna P 9), přece schází tam cantus firmus pro naše Kyrie.

Akcentály vyskytující se v originálu jsou v přepisu dány do osnovy linkové. Značky $\flat$ nad notami psané v originálu neexistují, ale pro nynější názor na tehdejší zpěv jsou nutny. Tehdejší zpěváci triton »f—h« beze zvláštního označení zpívali vždy jako »f—hes«. Jen v pochybných případech do osnovy přidány byly akcentály, jako v případě našem, jež pro poznání původní struktury melodie jsou velmi důležité.

V rukopise 14. stol. tedy n ení tropů pod nápěvem a nadpis určuje, kdy se má tohoto Kyrie užiti, totiž »in sumis festivitatibus de dñā«, což se může vykládati »de domina«, tedy o největších svátcích mariánských nebo »de dominica«, to jest o největších svátcích a o neděli. První výklad jest přirozenější, poněvadž by analogicky mělo být dle in »sumis festivitatibus« také »de dominicis« zkráceně snad »de dñis« a ne, jak jest v rukopisu »de dñā«. Ostatně máme důkazy, že jméno »domina« platilo tehdy pro P. Marii (Kyrie, angelorum domina. Salve, mundi domina. Mus. rp. XII. A 1 fol. 183^b z 1473: In festo sanctissime virginis marie, domine nostre).

Ve stol. XV. označeno jest toto Kyrie jménem »Incidentale«. Rukopis Slavětínský z XV. stol. má na fol. 27b dole miniem napsáno: »Incidentale et quando unque placet et per octavas«. Na foliu následujícím začíná toto Kyrie. Patrno to z opakovaného slova »Incidentale«, jež miniem napsáno jest pod notami mezi slovy Kyrie — leyson.

Kyrie samo jest opět bez tropů a zní:

Fol. 28^a Slavět. rkp.

V originálu vůbec není akcentálů. In margine napsáno jest miniem, kdy se toto Kyrie má zpívat. Písmo téhoto poznámk jest psáno velmi běžně, méně zřetelně a se značnými zkratkami. Glossa jest tato: »Subscriptum canitur, quando placet de dñā vel de virginibus, vel quando placet de quodlibet festo 9 lectionum et per octavas et incidentale.«

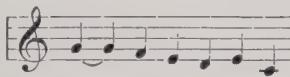
Proti zápisu ze 14. stol. jest tedy užívání Kyrie tohoto rozšířeno na mše o různých formulářích a nazývá se »Incidentale«, kteréhož jména nečteme v rukopise V H 11 ze stol. XIV.

Co znamená nadpis »incidentale«? Dr. Pachta píše v Cyrillu r. 1881 str. 28. též o »Kyrie incidentale« a stěžuje si, že slova »incidentalis« nenašel v žádných jemu přístupných slovnících a projevuje domněnku, že jest téhož významu jako

francouzské »incidentel«. Slovo »incidentale« jest však aspoň ve svém významu vysvětleno vším tím, co mu v glosse Slavětínského rkp. předchází, zvláště slovy »quandocunque placet, quando placet, quolibet festo«. Slova tato jsou v každém skoro hudebním rukopisu 15. a 16. století. Vzpomínám jen graduálu chrudimského z r. 1530 a graduálu křížovnického z r. 1573, kde není jenom latinské »quando placet«, nýbrž jeho překlad »K libosti, když se líbí, jak se líbí«. Tedy incidentale jest totéž, co napsali právě o tom Kyrie čeští bratři v Šamotulském Kancionálu, že patří mezi písni »obecné, o rozličných spasitelích věcech, k zpívání kteréhokoliv času příhodné«, tedy k různým příležitostem. Písni chval Božských kněze Tobiáše Závorky, děkana Daubrawnického, na listě O 1 mají u této písni nápis »K každému času« (z r. 1606).

Podobný zajisté má i význam v rp. musea XII. A 1 fol. 210^b výrok o kantilénách mariánských, které »canuntur de beneplacito«. Pod tímto záhlavím jest totiž uvedeno 17 kantilén, jejichž zpěvem dosahují věřící odpustků 40 dní; mezi nimi jsou i 2 české, »sv. Václave« a »Hospodine, pomiluj ny« (kanc. z r. 1473).

Pojmenování »incidentale« provádí toto Kyrie i na dál, na př. v missálu z r. 1507. I nápěv jeho s textem českým má v Šamotulském Kancionálu (list 366) nápis »Kyrie incidentale«.

Srovnejme nápěv jeho ze stol. XIV. s nápěvem ze stol XV. Stereotypní motiv v Kyrie I., v Kriste, v Kyrie II. z V H 11 jest v Slavětínském rkp. nahrazen:

Místo kolísavého »h (hes)«, nastoupilo »g«, jež spojuje se ligaturou s tónem stejně znějícím a mezera mezi »e-c« vyplňena obalem »d-e«, naopak v Kyrie II zmizela ligatura h-e po prvních 4 notách. Druhý motiv v posledním Kyrie jest v rukopise V H 11 méně zřetelný; proto nelze ho učiniti předmětem srovnání.

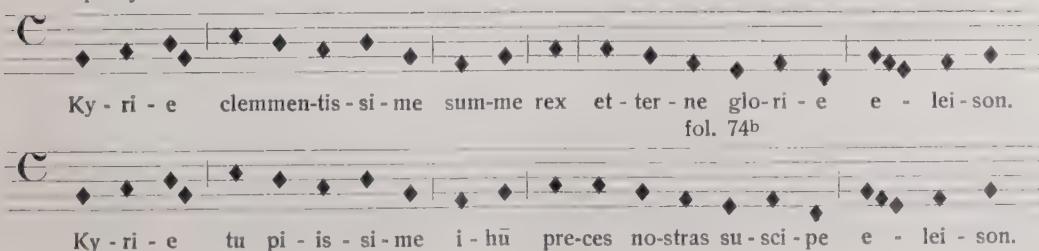
Verse Slavětínského rukopisu jest po stránce tónové až na 5 tónů touž i v rukopisu Vyšehradském fol. 74a - 75a z poloviny stol. XV. Avšak v něm jest již Kyrie cum tropis, kdežto ve Slavětínském rukopise bez tropů.

Rukopis Vyšehradský uvádí za sebou 3 Kyrie. Na fol. 73b jest pod miniovým nadpisem Kyrie paschalecum tropis: »Kyrie, deus pater misericordie.« Hned za ním následuje na fol. 74a de dñia cum tropis: »Kyrie clementissime, summe rex,« ke kterémuž jest připsáno jiné de domia cum tropis: »Kyrie angelorum domina.«

Prostřední Kyrie »de dñia cum tropis« jest melodicky totéž jako v rp. Slavětínském fol. 28a. Text jest interpolován.

Následuje opis originálu.

Rp. Vyšehr. fol. 74^a.

Ky - ri - e clemmen-tis - si - me sum-me rex et - ter - ne glo-ri - e e - lei - son.
fol. 74b

Ky - ri - e tu pi - is - si - me i - hū pre-ces no-stras su - sci - pe e - lei - son.

Ky - ri - e, qui sub spe - ci - e no - stra na - tus es de vir - gi - ne e - lei - son.

Cri - - ste o - pem ve - ni - em? con-fer ve - re iu - dex in - cli - te e - lei - son.

Cri - - ste, ut pos - si - mus vi - ve - re in e - ter - num do - mi - ne e - lei - son.

Cri - - ste vi - tam tri - bu - e no - bis sal - va - tor fa - mi - li - e e - lei - son.

Ky - ri - e, qui nos san - gui - ne tu - o re - de - mi - sti li - be - re e - lei - son.

Ky - ri - e fac nos cri - mi - ne o - mni mundos te - cum vin - ce - re e - lei - son.
fol. 75a.

Ky - ri - e spi - rans e - ter - ne regnans cum pa - tre na - to si - mul in tri - ni - ta - te e - lei - son.

Z uvedeného opisu můžeme činiti konkluse i pro zápis v rp. V H 11 a Slavětínském. V nich jsou 4 melodické útvary. První útvar melodický jest podložen slovy »Kyrie leison«. Zpíval se tříkráte, čili bylo to Kyrie primum. Ve Vyšehradském rp. se opakuje skutečně melodie tříkráte, vždy jiným tropem podložená. Druhý útvar má text »Criste leison«. Též se opakoval tříkráte, jak vidno z trojnásobného tropu Criste ve Vyš. rp. Pro Kyrie ultimum jsou dva melodické tvary. První tvar se zpíval dvakráte; k němu se přidal druhý útvar jako třetí Kyrie čili jako devátá prosba k nejsv. Trojici za smilování.

Tomu jest tak i ve Vyš. rp. Avšak druhý útvar v »Kyrie ultimum« se liší pěti notami ve Vyš. rp. od Slavětínského rukopisu.

Slavět. rp.

Vyš. rp.

Rp. Vyš. předepisuje toto Kyrie i pro latinské roraty na středu, jak dokazují rukopisu první listy, kde jest direktář chorálů, tropů a kantilén na jednotlivé dny pro mši »Rorate«.

Latinské tropy tohoto Kyrie nebyly vždy tytéž. Melodie jeho byla tak pro svoji svéráznost a melodičnost lákavou, že básníci jí podkládali texty nové, z nichž obsa-

žený text v rp. musejném z r. 1512, tedy z počátku století XVI., jeví sklon spíše ku oslavě Panny Marie, zvláště ku poctě jejího narození, než ku holdu tří božských osob, jak původně chce tomu text Kyriamin.

Pro zajímavost uvádím i tento zápis rp. musejního XIII. A 2 fol. 50^b na 4 linkách v chorální notaci černé, který před iniciálkou má slabiku »ut«.

Nadpis jest »Kyrie incidentale« jako v rukopisech století XV. Kyrie poslední má zde opět dvojí melodický útvar a text jako v rp. V H 11 a v rp. Slavětínském.

Ut. Mus. XIII. A 2 fol. 50^b.

Ky - ri - e sanc - to - rum lu - men il - lu - stra - tor sanc - te Ma - ri - e e - lei - son.

Cri - - - ste ge - ni - tor al - me co - ro - na - tor sanc - te Ma - ri - e e - lei - son.

Ky - ri - e fac de - can - ta - re na - ta - lem di - em sanc - te ma - ri - e e - lei - son.

Ky - ri - e pro no - bis o - ra, ut do - net do - na in ce - le - sti je - rar - chi - a e - lei - son.

K tomuto Kyrie přiléhá v rp. musejném XIII A 2 fol 51^a z 1512 »Gloria« bez tropů, jež má podobné motivy jako Kyrie.

Bylo řečeno, že »Kyrie incidentále« bylo v XV. století předepsáno i pro roráty latinské na středu.

Ale v českých rorátech z konce XVI. věku »Kyrie incidentále« vůbec zmizelo. Konstatuji to na základě dvojího rukopisu z Králové Hradce, z rp. v Roudnici, na Strahově a v císařské knihovně. Ve středu při českých rorátech jest Kyrie, angelorum domina, tedy to, jež v rp. Slavětínském a Sedlčanském z konce XV. stol. následuje za »Kyrie incidentale«; zde nejlépe viděti, jak se »časy mění«.

Než, třebas Kyrie incidentale svou melodií není v českých rorátech, neztratilo se v XVI. stol. docela.

Přejal je Kancionál Šamotulský z r. 1561, po něm i ostatní kancionály česko-bratrské.

Budiž uvedeno i znění Kancionálu Šamotulského s plným textem v notaci důvodní.

Kyrie incidentale.

Fol. 366^b.

Ho - spo - di - ne, wssech wě - cý Pa - ne, myf pro - sy - me po - kor - ně te - be,
Wsse-mo-hau - cý, Ot - če ne - be - ský, spatř la - ska - wě na lid swůg zem - ský,
Deyž nám moc - nost, af ka - ždau hřiss - nost pře - mű - žem y dá - bel - skau chy - trost,

za smi - lo - wá - ni: Kry - ste Sy - nu Bo - ží, wěč - ná ne - stih -
 ó mi - lo - sr - dný: Tys se sám w to wlo - žil, a - by lid se
 wsse pro twau mi - lost. U - mřel si wo - la - ge, za hříss - né se
 fol. 367a.

la mau - dro - sti, sstau-pils k nám s wý - so - sti, Krá - li žá - dau - cý:
 bau vy - kau - pil, smr - ti wěč - né spro - stil, o Kri - ste do - brý.
 o - bě - tu - ge, tak swých po - swě - cu - ge, Kry - ste smi - lūg se.

Ho - spo - di - ne, ó Du - sse swa - tý, u - tě - ssi - te li pra - wý,
 za - puď tem-nost a o - swěf srd - ce, roz - ně - cug w pra - wé lás - ce
 po - syl - niž nás v wi - ře ži - we, y w kaž - dé ctno - sti swa - té,

nawsstěw nás swý - mi da - ry, a budě wždy s na - mi.
 pře - do - bro - ti - vý dár - ce, Pa - ne smi - lūg se.
 ta - kě w na - dě - gi pra - wé, u - slyss smi - lūg se.

Cantus firmus v. Šam. Kanc. má ze Slavět. Kyrie I., Christe a pro Kyrie ultimum zvolil poslední jeho útvar. V latinském tropovaném K. inc. jsou čtyři melodie, v českém pouze tři nápěvy a každému z nich jest přidělen trojí text, jak vyžaduje trojí oslava Boha Otce, Syna i Ducha sv.

Srovnáme-li tropy latinské s českými, uznáme, že mezi nimi textově není žádného pojítka, snad až na počáteční slova »Kyrie, summe rex — Hospodine, všech věci Pane!« Text český básněn jest bez ohledu na tropy latinské.

Jest nutno srovnati i tóninu. V nejstarším záznamu v VH 11 ze XIV. stol. je přesná tónina hypolydická se sníženým *h* pro zamezení tritonu. Předepsané »*hes*« na 2 linkách nelze bráti v úvahu. — Důkaz neomylný toho jsou akcidentály jedině při zvětšených kvartách, jež originál má v osnově linkové před respективními notami *h*. Všude jinde zůstává nesnížené *h*.

Slavětínský a Vyšehr. rp. v XV. stol. nemají vůbec akcidentálů, což jest de facto totéž jako akcidentály ve 14. stol. (U tritonů nebylo vůbec třeba je poznamenávat.) Tedy i v 15. stol. zůstává u Kyrie tónina hypolydická.

Jinak jest již ve století XVI. Z lydické se zvětšenou kvartou stává se tak zv. modus lascivus, kterého se užívalo v hudbě světské, naše F-dur s čistou kvartou. Stupnice církevní pozbývaly v praxi svého charakteru a užívalo se hlavně našeho moll a durr, stupnice aiolské (církevní) a jonské. Ostatní stupnice církevní mizely. Kromě Kancionálu Šamotulského z 2. pol. 16. stol. má pro celé Kyrie předznamenáno »hes« i rp. Strahovský, též z konce 16. stol. a j. Ostatních kancionálů ze 17. a 18. stol. neuvádím, poněvadž jsou pouhé opisy předešlých.

Dříve užívané hes jedině pro zamezení tritonu jest v XVI. věku rozšířeno pro všechna hes v celé skladbě. Proto v Šamot. Kanc. jest hes přímo předepsáno za klíčem.

Tutéž notací sleduje i Kanc. Svatojanský. Avšak máme-li dátí tomuto Kyrie původní charakter lydické tóniny, musíme v předznamenání následovatí Rp. univ. V H 11.

Nápěvem budeme sledovatí rp. Vyšehradský, poněvadž nedotýká se v Kyrie ultimum *f'*, tónu, který dle znění Šamot. a Svatojanského Kacionálu působí obtíž středním hlasům. Text ovšem voliti musíme ze Šamotulského Kanc.

Pro historicko-kritický zpěvník moderní by znělo toto Kyrie:

Nápěv dle rk. Vyšehr. z 15. století.
Slova dle Kacionálu Šamot. z 1561.

Ho-spo-di-ne, všeck vě-cí Pa-ne, my pro-sí-me po-kor-ně te-be za smi-lo-vá-ní.
Kri-ste, Sy-nu Bo-ží, věč-ná, ne-stih-lá moudrosti, stoupil's k nám s výsostí, krá-li žá-dou-cí!
Hospodi-ne, ó Du-še sva-tý, u-tě-ši-te-li pravý, navštěv nás svými da-ry a buď vždy s ná-mi!

Ke Kyrie incidentale přidal Kacionál Svatojanský ostatní částky ke mši sv. a upravil tím mešní píseň. Ze Šteyera čerpal Kredo (Šteyer z r. 1764, vyd. VI. str. 513), Sanctus (str. 515), Po pozdvihování (str. 517), Agnus (str. 519). Odkud Bradáč vzal ostatní části, totíž Gloria, Graduale, Obětování a K požehnání jest mi dosud neznámo. Vybrané zpěvy nemají vzájemné vnitřní souvislosti, vyjma Kyrie a Sanctus.

Sanctus, jehož Bradáč užil ku písni »Hospodine všech věcí«, jest tak staré, jako Kyrie incidentale, ano honosí se i podobným pojmenováním a jest též podložen interpolovaný text. Proto bude předmětem zvláštní studie.

I ostatní nápěvy Kanc. Svatojanského dlužno rektifikovati, poněvadž se nedrží ani tradice Šteyerovy a uchylují se někde od ní ke své škodě.

To budiž jako závěrem řečeno ke »Kyrie incidentale«, poněvadž s ním ruka Bradáčova spiala tyto části a zachránila ho před zkázou a zapomenutím, jemuž bohužel propadlo »Kyrie, fons bonitatis«. Kyrie incidentale povstalo v církvi katolické, přešlo v hávu českém do kacionálův bratrských a odtamtud vrátilo se jako píseň českého katolického lidu.

Zpěv a mluva.

Péče a výcvik ústrojí hlasového.

Napsal Josef Pěkný. *)

Zachování zdraví záleží nejen v tom, vystříhati se skutečných poruch, nýbrž i v tom, udržeti tělo stále ve stavu nejvyšší výkonnosti. Tak jest na příklad úkolem zdravovědy oční nejen zabránití nemocem oka, nýbrž i pečovati o to, aby výkonnost tohoto orgánu byla zachována v největším rozsahu.

*) Prameny: Sir Morell Mackenzie, Dr. J. Michael a jiní.

Podobně má také hygiena hlasu jak učiti vystříhati se nemocem ústrojí hlasového, tak také učiti methodám, kterými možno výkonnost ústrojí hlasového přivésti na nejvyšší stupeň. Správné užívání hlasu jest nejlepším prostředkem, udržeti ho trvale v dobrém stavu. Mnozí lidé se domnívají, jakoby příroda vše pro nás činila -- ba dokonce nás učila čísti a psáti. To však není pravda. Vše musí se vydobýti poctivou prací: »V potu tváři budeš chléb svůj jísti.« Jelikož zdraví hlasu v první řadě závisí od jeho výchovy, musí též tato výchova hlasu býti základem každé hygienické soustavy. Každá soustava dělí se tedy přirozeně ve dva díly: ve výchovu a výcviku hlasu a v zachování již vycvičeného hlasu. Mimo to jest vzít v úvahu poměr hlasového ústrojí k celému organismu od všech těch, kteří těží ze svého hlasu, více ještě od těch, jejichž úlohou jest vycvičení hlasů. Zpěváci a řečníci jsou nejen umělci, nýbrž v jistém smyslu také athleti, jejichž práce záleží hlavně v upravených a vyměřených pohybech svalových. Může býti někdo velmi dobře vycvičen pro sport v běhu, neb v zápasu methodami, které sice jsou s to, aby tyto zvláštní schopnosti u něho vypěstily, ale které se ukáží jako velmi škodlivé celému organismu.

Právě tak má si sice rozumný učitel zpěvu nutně zjednat vědomosti o všeobecných zákonech zdraví, ale ovšem má v první řadě rozuměti, jak tyto všeobecné zákony sluší upotřebiti na hlasové ústrojí.

Physiologie ústrojí hlasového.*)

Rozdíl mezi fonací a artikulací.

Prvnější jest jednoduché vytvoření tónu, kdežto u artikulace zvuk vytvořený kmitáním hlasivek jest v ústech rozkládán ve slabiky rozličného druhu.

Fonace jest možná i bez artikulace, jako u hlasu zvířat, pláči nebo nářku kojenců a u řevu divochů; artikulace bez fonace jest t. zv. šepot. Některé základní vědomosti těch částí, které při těchto rozličných výkonech spolupůsobí, jsou nutny, abychom mohli vysvětliti funkce hlasové; právě tak jako musí znáti stavbu stroje ten, kdo chce pochopiti jeho výkony.

Orgány hlasu mají tři funkce: hybnou, vibrační a resonanční. První funkce obstarává proud vzduchový, hybnou sílu -- druhá tón, třetí jakost hlasu. K prvé náleží průdušnice, plíce a svaly, které plicem hýbou; ke druhé vlastní ústrojí hlasové, hlasivka s kmitavými svaly, — kdežto třetí zavírá v sobě partie, ležící nad ústím hrtanu (nepravé hlasivky, hrdlo, jícen, ústa, nos a vedlejší dutiny obličejové atd.) a partie, ležící pod tímto (ústím): prsník nebo prsa.

Physiologie orgánů hlasových jest velmi těžká a nejasná kapitola, která mnohými spory se spíše zatemnila než vyjasnila. Zdržím se tedy pokud možno všech theoretických dohadů a omezím se na pouhá fakta.

Nemožno říci dosti rozhodně, že místo, kde hlas povstává, jest výlučně hrtan.

Hrtan jest ústrojí pro zpěv, jako oko pro zrak a ucho pro sluch.

Až do poměrně nedávné doby bylo vědění, které měli učenci o vytváření hlasu, buď odvozeno od pokusů na mrtvole neb na živoucích zvířatech, nebo byly uváděny více neb méně šfastné dominěnky dle obdobu různých hudebních nástrojů. Teď však můžeme hrtan sami pozorovat a jednotlivé jeho části právě tak, jako

*) Hlas v užším smyslu jest zvuk vytvořený v hrdle.

jeho pohyby pohodlně studovati. Nástroj, který tuto práci umožňuje, jest zrcadlo hrtanové.*)

Přístroj sestává z malého zrcadla, které jest upevněno v tupém úhlu na štíhlé násadce. Vpraví se do úst a tak položí, že hlouběji položené části hrtanu se obrázejí na jeho ploše, kde pak obraz jest viděn od pozorovatele. Nechá se světlo sluneční buď přímo padati na zrcadlo, aneb užije se — ježto hlava operatéra snadno při tomto způsobu osvětlení stojí v cestě, — reflexního zrcadla, které zachycuje paprsky a vrhá pacientu do hrdla dle methody, která jest nezvedeným školákům výtečně známa. Ostatně nemůžeme se v našem nepříznivém ponebí na slunce, jako pramen světla, spolehnouti, a i pod jižnějším nebem je často nutno nahraditi ho umělým osvětlením. Neskonálná námaha, hodna věci lepší, byla na to vynaložena, nalézti drahé a cenné přístroje, kterými by se napravil tento nedostatek, kdežto přece dostačí úplně pro tento účel dobrá lampa.

Tato má se postaviti stranou od pacienta tak, aby stála s okem lékaře v jedné přímce. Reflektor má mít dutý povrch, vzdálenost ohniska 32 až 37 cm a býti ve prostřed provrtán.

Upevní se na hlavě vyšetřovatele páskou neb silným brýlovým drátem. Otvor v zrcadle má býti postaven přiměřeně pravému oku pozorovatele. Pacient musí ústa široce otevřít, světlo odraženo od zrcadla padá na čípek, dolní počátek měkkého ponebí. Vyšetřovatel vezme, když byl jazyk pacientův levou rukou povytáhl, zrcadlo hrtanové do pravé ruky a vpraví ho do úst. Zrcadlo musí před tím býti lehce ohřáto, aby nebylo omženo vlnkým dechem. Zrcadlo musí býti drženo zlehka, jako pero a vpraveno zrcadlovou plochou dolů tak, aby na své cestě žádné části se nedoteklo. Jakmile se zrcadélko dostane až k čípku, musí jím býti měkké patro zatlačeno zlehka do zadu. A nyní se objeví obraz hrtanu. Začátečníci často tisknou zrcádko k zadní stěně chrtánu. Často způsobí tato manipulace okamžité dávení, skoro vždy způsobí prohlídce pohyby svalovými rychle nemilý konec. Také s jazykem zachází necvičený učen Aeskulapův často nepříliš dobře, táhne jej z úst příliš silně a příliš daleko, mačká jej bez potřeby nebo jej tiskne k dolejším rezákům tak, že bývá od nich poraněn. Konec tohoto orgánu se má zabaliti do měkkého plátna a zlehka držeti mezi palcem a ukazováčkem; zároveň jej má ukazováček zlehka pozdvihnouti, aby se nedotýkal doleních zubů. Vytažen musí býti jazyk ze dvou příčin, předně, aby bezděčnými pohyby nepřekážel pohledu, za druhé, aby jazýček se povytáhl zlehka nahoru a ku předu, tak aby bylo hrtan lépe viděti. Naopak zase při vyšetřování fysiologickém, při němž jde především o to, aby bylo orgány viděti v nor-

*) Zrcadlo hrtanové zdá se býti zcela jednoduchou věcí; ale jako u každého nového vynálezu trvalo to dlouho, než bylo vymyšleno, a nutno říci, že lhostejnost a pochybovačnost dlouhou dobu stály v cestě jeho zavedení. Pak přišel ještě obyčejný, trapný spor o prvenství; jako již mnohý důležitý vynález přišel také tento od muže, jenž nebyl ani tajným radou, ani profesorem; to bylo bezpochyby na závadu jeho rozšíření. První zdařené pokusy viděti hrtan konal Bozzini ve Frankfurtě nad Mohanem na počátku století 19. (1807), — po něm Senn v Ženevě (1827), Babington v Londýně (1829), Benotti v Paříži (1832), Baumes v Lyonu (1838), Leston v Londýně (1844). V roce 1855 byl problem od slavného mistra Manuela Garcia definitivně rozešlen. Jemu podařilo se nejprve pozorovati svůj vlastní hrtan při tvoření samohlásek, při dýchání a zpěvu. Od té doby, co výsledky svého bádání sdělil s vědeckým světem, přišlo zrcadlo hrtanové k poznání a léčení nemocí v medicině všeobecně k platnosti. — Profesor Czermak v Pešti, jenž zlepšil přístroj a způsob jeho použití v podstatných hodech, cestoval s ním jako vědecký missionář do všech hlavních měst Evropy a učil všude znáti jeho praktickou cenu a použití. Pravděpodobně děkujeme Czermakoví, že přístroj Garcioví neupadl také v zapomenutí, jako přístroj jeho předchůdců a že Garciová pozorování o hlasu neleží v zapomenutí pohřbena v nejhlubších hloubkách časopisu »Proceedings of the Royal Society«.

mární poloze, má se pozorování dítě, je-li to vůbec možno, bez vytažení jazyka. Bohužel lze to provésti jen v poměrně nepatrném počtu případů.

Díváme-li se hrtanovým zrcadélkem do krku, spatří tu oko obyčejně nejdříve jazyček, který ve svém postavení i tvaru vykazuje takové množství individuálních rozmanitosti, jako nos nebo kterýkoli jiný díl obličeje. Obyčejně jest poněkud nahoru a do předu zakřiven, takže pozorovateli se jeví jeho zadní plocha. Stranou od jazyčku táhnou se dva tenké, červené svazy sliznicové s několika vlákny svalovými. Tyto mají účast na tvoření vrchní, hlasivkové štěrbiny. V zadu jest viděti, jak tyto svazy sahají ke chrupavkám, mimo něž a nad nimiž oko postřehuje i malé, jáhlovité, Santorinické a Wisbergické chrupavky (nazvané dle sl. anatomů Santorini-ho a Wisberga). Poněkud hlouběji než tyto svazy leží dvě bleděčervené proužky, které se v předu táhnou až ke chrupavkám. To jsou nepravé hlasivky. Každá z nich výčnívá a tvoří zároveň vrchní pokrývku zvláštní dutiny. Ústí této dutiny zřetelně lze spatřiti pouze, drží-li se zrcadélko se strany. V dolní části hrtanu jest v klidu viděti bledělesklé hlasivky, paralelně s nepravými, ale poněkud centrálněji. Někdy lze je viděti jen v momentu fonace a tu se pak zdá, jakoby se vymrskovaly zespod nepravých hlasivek. Otvor mezi hlasivkami jest, jak již bylo řečeno, v zadu širší než v předu a má podobu trojúhelníku, jehož vrchol leží v předu, kde se obě hlasivky stýkají, kdežto základna je ohraničována oběma nálevkovitými chrupavkami.

Při hlubokém vdechování se vzdalují od sebe ještě více a při dýchání co možno nejhļubším vzdálí se od sebe tak, že otvor dovoluje dostatečné pozorování vnitřní stěny průdušnice, již často lze pozorovati až k bodu, kde se průdušnice rozvětuje. Vydá-li nyní pozorovaná osoba vysokou notu, jest viděti, jak zadní část štěrbiny hlasivkové, jež odpovídá pokračování obou nálevkovitých chrupavek, jinými slovy, základna trojúhelníku se svírá. Ostatní díl hlasivek se dlouží a uprostřed se sbližuje s druhou částí, takže se skoro až dotýkají. Upozorniti dlužno na to, že i když se hlasivky dotýkají, přece se k sobě netisknou, leč při některých vysokých notách.

Dále jest třeba na to upozorniti, že pozorovatel vidí v zrcadle obraz převrácený, takže části zdánlivě nejbližší jsou ve skutečnosti nejdále a naopak. Hlasivka, kterou vidí pozorovatel na pravo, jest v pozorovaném na levo a naopak. Tyto komplikace činí laryngoskopii pro toho, kdo nezná důkladně polohu všech částí, uměním hodně nesnadným. Ani knižní studium, ani pozorování anatomických obrazů neuschopeňuje nás, abyhom porozuměli řeči zrcadélka, neboť grammatice této řeči se lze přiučiti pouze a jedině pečlivým preparováním mrtvých hrtanů.

Kdo se učí nějakému umění, měl by se seznámiti také s překážkami, jež by mohly skřížiti jeho stezky. Dráždivost chřtánu jest nejobyčejnější obtíží, jež nás tu potkává, a je-li citlivost měkkého patra příliš veliká, může to překážeti vůbec každému pozorování. V jiných případech vztýčí se jazyk tak, že úplně brání pohledu do zrcadélka a někdy zase leží jazyček na hrtanu jako taška na střeše, takže pohled dovnitř jest znemožněn.

Ačkoliv hrtanové zrcadélko prokázalo neocenitelné služby pro poznání a léčení četných chorob, které dříve připouštěly jen pravděpodobnou diagnosu a každému zakročení lékařskému byly nepřístupny, přece jen nepatrně rozšířilo naše vědomosti o fysiologii hrtanu. Lze opravdu říci, že kromě několika nejdůležitějších bodů v otázce falsettového rejstříku, hrtanové zrcádko sotva na nějakou zpěvo-fysiologickou otázkou nové světlo vrhlo.

Příčina tkví v tom, že k tomu náleží mnohem větší rutina, pozorovati hrtan v momentu zpěvu, než k obyčejné lékařské prohlídce, při níž většinou jediný, krátký

pohled postačí. Takové mžikové obrázky mají pro studium zpěvo-fysiologických otázek jen zcela podřízenou cenu. Zde musí být celý hrtan oku viditelný, každý kout a každý záhyb musí být přesně prohlédnut, každá sebe menší změna ve vzájemném postavení částí, cukání každého svalu musí být důkladně a po delší dobu studováno. K tomu náleží ovšem nejen neobyčejnou zábělostí nadaný pozorovatel, ale také velice trpělivý objekt pozorování. Umění zpívati se zrcadélkem v ústech a při tom neustále nepřekážeti pohledu do hrtanu, musí se dotyčný teprve učiti.*)

Chvění jest pravidelný pohyb sem a tam (nebo v našem případě, nahoru-dolů). Jako nejznámější příklad toho připomínáme zde jen na kyvadlo u hodin nebo na znějící ladičku. Chvějící se těleso pohybuje se ve vzduchu až k určitému bodu a odtud se zase vrací k svému původnímu místu. Takový pohyb může se ovšem v jisté době dle své rychlosti libovolně opakovati, avšak při tom zůstává každý výkyv kyvadla nebo každý výchvěj znějící ladičky v jednu nebo druhou stranu stále stejně dlouhý.

Chvěje-li se těleso 80krát ve vteřině, jest jednotlivý rozechvěj přirozeně volnější, než když se chvěje v téže době 800krát. Větší nebo menší rychlosť, s níž kyvy po sobě následují, jsou fundamentálním rozdílem mezi hlubšími a vyššími tóny.

Z toho plyne, že kde není posluchače, není ani žádného tónu. Hrom duní němě, lavina řítí se neslyšitelně, až ucho živé bytosti přeloží si vlnění vtěsené atmosféry v nějaký tón.

Čím větší jest počet záchvěvů v určité době, tím vyšší jest tón. Pozorujeme-li hrdlo při vydávání různých tónů, vidíme, že hlasivky, čím tón jest vyšší, tím více se napínají, a zase čím hlubší jest, tím více se uvolňují.

Hrtan, hledíme-li naň jako na hudební přístroj, má zvláštní konstrukci, a přesně vzato, nemůže se s ním srovnati žádný jiný přístroj na vyrábění tónů. Má ovšem jistou podobnost s t. zv. nástroji jazyčkovými, avšak i od těch se liší v mnohých podstatných bodech. Jsou různé druhy jazyků, jež však všecky mají to společno, že nepetržitý proud vzduchový rozkládají v řadu jednotlivých nárazů. Při konstrukci hudebních nástrojů se užívá dvou hlavních druhů jazyčků. Jeden pozůstává z tenkého dřevěného nebo kovového plíšku, jehož jedna strana jest připevněna, kdežto druhá jest volna v dutině, jejíž lumen obyčejně klapkovitě uzavírá. Činnost takového jazyčku, uveden-li jest jeho volný konec v pohyb, lze srovnati s kyvy kyvadla kolem pevného bodu. Je-li hnán proud vzduchu dutinou, zasáhne jazyček a žene jej až k jistému bodu; následkem své pružnosti vrátí se jazyček opět na své původní místo: a pak se táz hra opakuje; jinými slovy: jazyček jest rozechvěn a povstává tón, jehož výška odpovídá délce chvějícího se tělesa. Čím delší jest jazyček, tím hlubší nota a naopak. Takové jazyčky mohou být jednoduché jako u-klarinetu, neb dvojité jako u hoboje. Jiný druh jazyčků pozůstává z plíšků nebo kotoučků, jež jsou do dutiny zasazeny nebo její otvor částečně zakrývají, aniž však jsou ve skutečném styku s okrajem otvoru, jež zakrývají.

Známým příkladem takového zařízení jsou jazyčky t. zv. koncertiny, nástroje dosti podobného akkordionu. Hlasivky se nepodobají žádnému z jmenovaných jazyčků. Jsou to elastické blány, jež musí mezi body svého připevnění teprve být

*) Zkoumáme-li bas nebo baryton, mezikátem co vydává hluboký tón (při němž kyvy poměrně jsou volné), zdá se, že nálevkovité chrupavky se chvějí. Tento zjev má původ v záchvěvech hlasivek, které mají hlavní účast na vytváření tónů. Při vysokých notách jsou záchvěvy příliš rychlé, než aby bylo lze je viděti, právě jako nemůžeme pozorovati pohyb na kolech bleskovlaku pro jeho rychlosť ohromnou.

napiatý, aby vydaly nějaký tón. Toto napětí se vykonává pomocí různých svalů, jež jsou s hlasivkami ve spojení. Stupeň napětí právě tak jako délka napiatých částí se mohou změnit vlivem vůle, takže jediná hlasivka může vykonávat funkce nesčetných jazyčků různé délky a tloušťky. Podobného skvělého výkonu vzhledem k tolikeronásobnému užití tak malého materiálu nelze dosáhnout žádného, rukou lidskou zhotoveného nástroje. Protože jsou hlasivky dvě, jest blánovitý jazyček lidského hrtanu dvojitým jazyčkem; nicméně však ve své činnosti při tvoření tónů účinkuje jako jednoduchá blána s úzkou rýhou uprostřed, jež se nad průdušnicí z předu na zad táhne.

(Pokračování.)

Dies est laetitiae — Nastal nám den veselý.

Studie ku písním vánočním. Prof. Dobroslav Orel.

Literatura o písni »Dies est laetitiae« jest dnes již dosti značná.*) V době nejpo-slednější dr. Z. Nejedlý v »Počátcích husitského zpěvu« z r. 1907 píše o jejím původu (str. 339) a vlivu na vánoční písni s českým textem. Zároveň v ní vidí nový směr hudební v Čechách.

Úkolem těchto rádek jest pouze sledovati vývoj nápěvu a historii vlastní písni, jak se jeví v různých zápisech a tiscích v Čechách.

Nejstarší zápis kantilény »Dies est laetitiae« uvádí papírový rukopis **) čís. 42 knihovny Vyšebrodské z r. 1410 nikoliv jako samostatnou píseň, nýbrž jako interpolaci vánočního Gloria. Gloria toto jest psáno chorální notací na osnově 4- a 5 linkové, na prvých 4 osnovách jest klíč C, na ostatních oba klíče zároveň, totéž C na 4. a F na 2. lince.

Budiž uveden aspoň začátek v přepisu, v němž ♦ = ♩; obloučky značí neumy.

Glo-ri - a in ex - cel - - - sis de - o. Et in ter- ra pax ho - mi - ni - bus
primus versus
bo - - nae vo - lun - ta - tis. Di-es est lae - ti - ti - ae in or - tu re - ga - li,
nam pro - cessit ho - di - e ven - tre vir - gi - na - li pu - er ad - mi - ra - bi - lis to - tus de - lec - ta - bi - lis in
hu - ma - ni - ta - te. Qui in - e - sti - ma - bi - lis est et in - ef - fa - bi - lis in di - vi - ni - ta - te.
Lau - da - mus te be - ne - di - ci - atd.

*) Konrád I. — Nejedlý, Dějiny zpěvu předhusitského a Počátky husitského zpěvu. — Bäumker I. Mone I., Wackernagel I., Dreves, Cantiones bohemicae Kirchenmusikalischs Jahrbuch 1888; zvláště Meister, das Katholische deutsche Kirchenlied od str. 168.

**) Za obstarání věrné kopie vděčím se p. dr. P. Josefu Tibitanzlovi, bibliotékáři Vyšebrodskému.

Gloria toto jest několika notami počátečními citováno i v Arnoštových knihách kapitolní knihovny P/9, a to po »Kyrie, cunctipotens genitor« na fol. 5^b, po »Kyrie, fons bonitatis« na fol. 9^a, po Kyrie bez tropů na fol. 32^b. Samostatně zapsáno jest v P/9 fol. 32^b—34^a s celým textem a jediným tropem »Domine, fili unigenite ihesu xpste et sancte spiritus«. Písni »Dies est laetitiae« interpelován není. Tedy liturgické knihy pořízené arcibiskupem Arnoštem z Pardubic v 2. pol. XIV. stol. neznají této písni, ač jsou plny jiných interpolací.

Ani pozdější zápisu tohoto Gloria nevykazují interpolace »Dies est . . . .«. Uvedené Gloria patří vlastně ku »Kyrie, magne Deus«, jak svědčí nejen totožnost tóniny hypomixolydické u obou, nýbrž i zřejmý záznam ve Slavětínském rukopise str. 7. z Vladislavské doby, kde obě jest předepsáno zpívat na svátek »Obřezání Páně«, sv. Štěpána, na Boží tělo, sv. Margaritu, Michala a Kateřinu.

Jediný známý rukopis čís. 42 ve Vyšebrodě má Gloria proloženo kantilénu „Dies est . . . .“ Slavětínské Gloria jest iako v P/9 fol. 32^b–34^a interpolováno.

Znění písni »Dies est . . .« českého husitského kancionálu Jistebnického (Mus. C II. 7 str. 99) z let 20. stol. XV. neodchyluje se mnoho od nápěvu Vyšebrodského. Pouze lze nalézt 3 změny Jistebnického kancionálu:

1. [Musical notation for 'de ventre virginali'] 2. [Musical notation for 'de ventre vir-'] a na konci 3. [Musical notation for 'in di - vi - ni - ta - te.']}

V katolickém rukopise z konce XV. stol. (Mus. XII. A 1 z 1473 fol. 217^a) však má zcela jiné zakončení, a to dominantou tóniny hypomixolydické, totiž tónem c. Celý motiv od slova »est« jest odchylný od staršího znění, jak dosvědčuje dle originálu následující otisk:

Mus. XII. A 1 fol. 217b.

51. notace černá mensurální.

(D) i - es est le - ti - ci - e in or - tu re - ga - li, nam pro - ces - sit ho - di - e de ven - tre

vir - gi - na - li. R^o Pu - er ad - mi - ra - bi - lis to - tus de - lec - ta - bi - lis in hu - ma - ni -

ta - te, qui i - ne - sti - ma - bi - lis est et in ef - fa - bi - lis in di - vi - ni - ta - te.

Zde proti zápisu husitskému (z Jistebnického kancionálu) stojí jiná notace rukopisu katolického.

Rp. mus. XII. A 1 jest skutečně katolickým, nikoli utrakvistickým. Od fol. 210^b—220^a jest 17 kantilén (cantilene), a to 15 latinských a 2 české (sv. Václave, Hospodine, pomiluj ny); kdo je zpívat bude, obdrží 40 dní odpustkův, jak přímo vysvítá z fol. 220^a: »Et cantantes cantilenas has merentur XL dies indulgencias per ecclesias fundatas et pragenses.« Pro zajímavost uvádím i latinské kantilény: fol. 210^b Ad honorem et decorem, 211^a Ave maris stella lucens miseric, 212^a Imperatrix gloriosa, 212^b Salve regina glorie, 213^b Ave venerabilis venuste, 214^b

Ave sanctissima regina, 215^a Gaude regina glorie, 215^b Gaudens ebur castitatis, 216^a Ave yearchia, 216^b Angelus ad virginem, 217^a Rosarum rosa primula, 217^b Davidis ala, 217^b Dies est leticie, 218^b Olim te virentibus (a 219^a svatý Václave, 219^b Hospodine, pomiluj ny).

Že utrakovisté byli proti odpustkům, jest dostatečně známo a dokazuje to i celý traktát »contra indulgencias« v »manuale ultraquisticum« (rp. musea XIV. E 7). *)

Než to jim nevadilo, aby nezpívali písně, na jichž zpěv římská církev udělovala odpustky. Naopak i katolíci v XV. věku zpívaly písně původu utrakovistického. Mnoho se katolíci od utrakovistů nelišili. Dělil je od sebe hlavně kalich a svátek Husův, jak lící Winter v II. díle »Život církevní v Čechách«. Proto si lze vysvětlit, že píseň »Dies est laetitiae« jest vepsána v husitském kancionále a že i katolický rukopis zpěv její v XV. stol. podporuje udělováním odpustků.

Sedlčanský rukopis z konce století XV. nebo počátku XVI. století na fol. 175^a uvádí bohužel jen text. Osnova 4 linková byla sice připravena písárem pro noty, ale k jich napsání nedošlo.

(Dokončení.)

*) V psaném katalogu knihovny musejní jest pod XIV. E 7 zapsáno »Manuale ultraquisticum praesertim ceremonias eccl. continens«.

Různé zprávy.

Škola zpěvu pro školy střední, měšťanská a paedagogia. Napsal Bohuslav Jermiáš, ředitel matiční školy hudební v C. Budějovicích. Kniha I. Vydání A. pro učitele. Cena brož. K 3·10, váz. K 3·60. Nákladem K. Stieglmaiera, knihkupece v Č. Budějovicích. 1907.

Vydání B. jest pro žáky. Kniha I. jest určena pro první oddělení zpěvu na středních školách, t. j. pro žáky I. třídy, jež by autor dle své předmluvy do jednoho rád viděl ve zpěvu, aby se přiucili všem kostelním písním a aby učitelci neušel žádný schopný žák, jenž se nedal zapsat z liknavosti nebo z nepochopení.

Tuto reformu vyučování zpěvu nemohu leč věle doporučit; jest v rámci nynějších zákonů a dá se provést.

Obsahem I. knihy jest 48 cvičení. Vydání pro žáky (B) dosud na ústavy střední nedošlo. Jest v zájmu nakladatelství i věci samé, aby v čas kniha byla známa učitelům hudby a ještě příštím

školním rokem se mohla zavésti. Příznivé a věcné posudky přinesl »Dalibor« a »Smetana«. Na ně pouze odkazujeme neuvádějíce pro nedostatek místa nového doporučení.

D. O.

Jmenování. Osiřelé místo kapelníka dómu Svatovítského po † J. Foerstrovi bylo obsazeno. Jmenován byl pan K. Douša, dosavadní ředitel kůru basiliky na Smíchově.

D. O.

„Dilexisti iustitiam“ (Graduale) ad 4 voces inaequales. »Ave Maria« (Offertorium) ad Cantum praeincipitem, choro mixto organo cornitanibus auctore P. Aemilian Paukner. Partitura a hlasy K 1·20, separátní hlasy po 30 h. Nákladem V. Kotrby.

»Čech« v červnu přinesl posudek o těchto skladbách děkana v Tachově, křižovníka a bývalého ředitele kůru u sv. Františka v Praze. Zde jen k němu odkazují a skladby ty doporučují.

D. O.

Veskeré dřtvější ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech.

— S hudební přílohou k číslu 5. a 6. —

CYRILL vychází šestkrát do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné*, které činí poštovní poukázkou na celý rok

4 K 40 h, přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech (na faře), kam i reklamace se zasýlají.

YRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou
v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1907. Ročník XXXIV.

F. J. LEHNER.

Číslo 9. a 10.

Dies est laetitiae — Nastal nám den veselý.

Studie ku písním vánočním. Prof. Dobroslav Orel.

(Pokračování.)

Aní jich nebylo třeba. Lid znal v 15. stol. nápěv této písni z paměti. Vyšehradský rukopis z pol. XV. stol. na fol. 57^b, 58^a spokojuje se prostě tím, že uvádí bez not latinský text celé písni s nadpisem: »In nativitate Domini (o narození Páně). Hned za touto písni na fol. 58^a píše, že »sub illa nota«, touž notou se zpívá píseň: »Dies est leticie in festo regali« a uvádí všecky sloky této písni.

Bez udání nápěvu zapisuje píseň »Dies est leticie in ortu regali« i univerzitní rukopis XE 2*) fol. 9^a, ač pro jiné texty má též nápěvy. Podobně i latinský kancionál jistebnický z konce XV. stol. (Museum, sign. XII. F 14) vypisuje jen text latinský bez not.

Nápěv byl všeobecně znám a používalo se ho i k jiným písním.

Vedle nápěvu uvedeného ve Vyšehradském rukopisu č. 42 a ostatních zmíněných variantech, jež vesměs jsou složeny v modu lydickém, vyskytl se v XVI. stol. týž cantus firmus v tonině hypomixolydické, v naší tónině tvrdé. Malá septima lydické tóniny změněna v méně rázovitou septimu velkou, čímž modus církevní pozbyl v této písni svého charakteru. Pak se cantus firmus transponoval na finálu *f* s jedním *hes*, ač též tón *es* měl být snížen v *es*, měla-li zachována být původní struktura tóniny. Než to se nestalo.

Zajímavým v tom ohledu jest utrakvistický musejní rukopis XIII. A 2 z r. 1512, jenž má oba nápěvy, totiž onen původní v tónině mixolydické na fol. 179^a v notaci mensurální černé a druhý modernisovaný do našeho f-dur na fol. 176^b v trojhasé úpravě a s nepatrnými varianty na koncích jednotlivých úryvků.

Původní nápěv z fol. 179^a netřeba uváděti. Avšak druhý c. f. (v tenoru) následuje vytištěný i s ostatními hlasami. Skladba zapsána jest mensurální notací černou, v té době pro vícehlas u jiných národů již neobvyklou; klíč C v discantu jest

*) Pap. rkp. ze stol. XV.—XVI. v katalogu Truhlářově pod titulem: »Canticale latino-bohemum«, 32 listů, 22 × 16,5 cm. Viz též Hanuše M. Výb., str. 63, Flajšhans Pam. 86, Dreves C. boh. p. 15.

chybně udán na 3. lince místo na první; tenor jest bez klíče a contratenor zpívá se v F-klíči na 4. lince. Předepsán jest »tempus imperfectum diminutum«. Předznameňání *hes*, není v originálu, ale pro zamezení zvětšených kvart se musí předpokládat; proto uvedeno jest v závorkách při moderním přepisu skladby v nyní užívané klíče. Též akcidenční zvýšení a snížení jest mnou přidáno.

Mus. XIII. A 2 fol. 176b.

7.

Discant
 Tenor
 Contratenor

14.

cta - - bi - lis in hu - ma - ni - ta - te. Qui in - e - sti - .
 cta - bi - lis in hu - ma - ni - ta - te. Qui in - .
 cta - bi - lis in hu - ma - ni - ta - te. Qui in - .

ma - - bi - lis est et in - ef - fa - bi - lis in di - .
 e - sti - ma - bi - lis est et in - ef - fa - bi - lis in di - .
 e - sti - ma - bi - lis est et in - ef - fa - bi - lis in di - vi - .

vi - ni - ta - - - - te.
 vi - ni - ta - - - - te.
 ni - - ta - - - - te.

Ač není naším úkolem podat kritiku celé skladby, přece nelze se jí úplně vydchnouti. Ze všeho vyzírá homofonie; jen discant se trochu čileji pohybuje. Pozoruhodným jest v 7. taktu kvartsexakord pátého stupně, který se opakuje v taktu 32. Jediná imitace dvoutaktová zdobí skladbu při slovech »puer admirabilis« v discantu a tenoru.

Taktem 39. počíná náběh ku klamnému závěru III. stupně v taktě 41. Skladateli tato umělůstka se odvděčila paralelními čistými kvintami a oktávami mezi discantem a contratenorem v tak nepěkném světle, že ho, patrně to skladatele domácího, nelze čítati ku naším velikánům. Jednoduchost skladby, její trojhlasé spracování a zápis v notaci černé, nikoliv bílé, dává ostatně tušiti, že doba jejího vzniku jest starší doby jejího zápisu, který se jeví spíše jako opis ze staršího rukopisu s uvedeným chybným klíčem.

Nám však jde spíše o cantus firmus, který stírá původní svou tóninu lydickou, tak často užívanou ve starých vánočních písničkách, a načichl moderní v 16. stol. tóninou »dur« v našem slova smyslu. Ke konci jednotlivých frází jsou ligatury (ozna-

čené v přepisu —), které nepatří ke kostře nápěvu a vynutila je kombinace harmonická. V jiných zapisech a tiscích, a to pozdějších, se jeví nápěv ten zcela prostě, bez ligatur, ovšem zmodernisovaný a s českým textem. Jako jeho typ možno položiti nápěv kancionálův českobratrských s různými českými texty:

Mus. tisk. sign. 27. A. 13^a fol. 40^b.

Tento durový útvar melodický s různými varianty u nás zdomácněl ve století XVI.

Ve století XV. jsou však české texty podloženy nápěvu původnímu. Pro český text zajímavou jest zpráva Balbína o ve Vita Arnesti*) z r. 1664, v níž vykládá, že v jisté sbírce rukopisné, psané prastarým druhem písma, jsou též české prosy, v něž jsou vloženy písně: »Nastal nám den veselý«, »Andělové jsú zpíváli« atd. Ač z jeho poznámky o prastarém druhu písma nelze souditi přesně na stáří rukopisu, o němž Balbín mluví, přece jeho výklad jest tím důležitý, že písně české, cantileny, cantiones se vkládaly po jednotlivých strofách do pros, do liturgických zpěvů. Zjev tento viděli jsme již v rukop. Vyšebrodském, kde »Dies est leticie« jest smíšeno s chorálním Gloria, a to tak, že po částech chorálu následují jednotlivé strofy písně tvoříce s chorální melodií tóninový celek. Způsob tento zachoval se v XV. a XVI. století i při skladbách českých, a to i vicehlasých. V Sedlčanském okresním museu zachoval se tenor a alt vicehlasých skladeb z r. 1592, v nichž jsou jednotlivá celá officia, totiž Introit, Kyrie, alleluia, prosa, Sanctus a Benedictus. Cantus firmus v tenoru jest většinou chorální, jsou to tedy skladby »supra notam«. Officium I. jest velikonoční; do všech částí jeho jsou vloženy velikonoční písně. V prosie na příklad jsou polyfonně spracovány písně: »Vesel se této chvíle«, »Vstal jest této chvíle«, »Vstal jest Kristus z mrtvých král«, »Jezu Kriste, vstal jsi, nám přiklad dal jsi«. Škoda, že se nezachovaly ostatní díly; obsahují skladby našich předních domácích skladatelů, Rychnovského, Trojana Turnovského a Chrysopona Jevíčského.

Podobně bylo tedy užito i písně »Nastal nám den veselý«; jí proložena, tropona byla stará liturgická prosa čili sekvence s českým textem.

*) Str. 199: Nuper cum Bibliothecam quandam manuscriptorum excuterem, inveni librum Prosarum et Cantuum Ecclesiae Pragensis, antiquissimo scripturae genere exaratum in quo latinae primum Prosae, cum notis musicis, deinde etiam bohemicae leguntur, eodem prorsus tono et melodia, qua hodie utimur, eodem contextu, iisque sententis, nisi quod Bohemica clariora et significantiora sunt et pluribus versibus constant... Inter illos gratissimi illi vulgi auribus cantus leguntur Nastal nám den veselý, Angelové gsau spi wali. Oméno Boží veliké. Narodil se Krystus Pán. Ná Boží narození. Co tu stojíte. Indulci Jubilo. Vstal jest této chvíle. Pluresque, alii ex prosis fere et sequentiis, ut tum vocabant, Ecclesiae Pragensis confecti.

Bylo-li užito této písni již jako tropu v rukopise s prastarým druhem písma, můžeme usuzovat na její starý původ.

Avšak nejstarší český zápis písni jest mi znám teprve z rukopisu Vyšehradského (polovina XV. stol.). Počátek původního nápěvu jest při ní citován notou černou mensurální na 4linkové osnově. Druhý zápis český jest z konce stol. XV., z Jistebnického kancionálu latinského (Mus. XII. F 14, fol. 221^a), též s citovaným nápěvem v mixolydické tónině bez klíče, a třetí v rukopisu Sedlčanském z konce XV. stol., fol. 176^a.

Budiž uveden text Vyšehradského rukopisu fol. 136^b.¹⁾

1. *V.* Nastal nám den veselý,
z rodu královského,
jenž nám pošlo²⁾ dnešní den
z břicha panenského
R. dietě velmi předivně
i také přeradostné
v těle smrtevnosti,
o němž neze mluvit,
mysliti i praviti
vedle jeho božství.

2. *V.* Narodil se syn boží
z přečisté panenky,
jakžto lilium, ruože,
toť jest div veliký,
R. jehož nesla panenka
stvořitele všeho světa,
jenž jest bez počátku,³⁾
jenžto pokrm přečistý
bral jest s prsí⁴⁾ panenských
za dnuov své mladosti.

3. *V.* Matka tato jest dcera,
otec tento syn jest,
kto slychal divy také,
buoh nám narozen jest.
R. Sluhú jestif i pánum
ten, jenž nebi i zemí⁵⁾
nemóž stížen⁶⁾ býti,
ješto v nebi kraluje
i na zemi panuje,
nemóž stížen⁷⁾ býti.

4. *V.* Anjel jest to pastuškám,
bdícím nad svým stádem,
o puol noci zvěstoval,
nebeského krále
R. toho, jenž v jeslech leží,
mládence mezi zvěří,
pána anjelského,
v plenky obinutého,
tváři velmi překrásné⁸⁾
nad syny člověčí.

5. *V.* Jakžto slunce nezruší
skla, když by je prošlo,
též Marie panenství
není porušené.
R. Šťastná jest ta rodička,
jenž z čistého životka⁹⁾
pána porodila,
toť jest panna Maria,
v létech jsúci mladičká,
Krista jest krmila.

6. *V.* Když svět byl popisován
od krále Augusta,
Maria již jsúc těžká¹⁰⁾
šla také do města,
R. do betlema židovstva,
ku porodu svému synu,¹¹⁾
aby on nás napsal¹²⁾
v knihy živé, nebeské,
kdež jsú chvály anjelské,
beze všech¹³⁾ teskností.

¹⁾ Jireček v Hymnologii (Dějiny církevního básnictví českého až do XVIII. stol.) str. 59. uvádí ku »Dies est laetitiae« sourodou písni: »Nastal nám den veselý b e z e v s e h o s m u t k u . Avšak věrným překladem »Dies est...« jest naše: »Nastal nám den veselý z r o d u k r á l o v - s k é h o .

²⁾ Sedlč.: přišlo.

³⁾ Sedlč. rp.: počátku.

⁴⁾ V orig.: »Sprifij«. Sedlč. rp. »zprsy«.

⁵⁾ Sedlč.: zemí i nebem.

⁶⁾ V orig.: Styzzen, Sedlč. rp. »obyatk«.

⁷⁾ V orig.: Styzen.

⁸⁾ Sedlč.: krásného.

⁹⁾ Sedlč. rp.: života.

¹⁰⁾ Sedlč. rp.: tiehotna; »již« schází.

¹¹⁾ Sedlč.: svého syna.

¹²⁾ Sedlč.: zapsal.

¹³⁾ Sedlč.: vší.

7. **V.** Kriste, jenž jsi svú mocí
nás stvořti ráčil,
a pro naše prohřešenie¹⁾
naroditi ráčil,
R. tebe velmi²⁾ prosíme,
odpust, což my hřešíme,
nedaj zahynutí
a po smrti nám hřešným
do muk pekelných, hrozných
nedopůštěj jít!³⁾
Amen — *Laus domino nostro.*

Sedlčanský rukopis z okresního musea a Jistebnický latinský obsahují též po 7 strofách. Sedlč. rp. nemá **V.** a místo **R.** zapisuje »*Re pe e.*«, t. j. *repetitio*.

Od uvedeného textu jest přesně lišti píseň: »Nastal nám,³⁾ jenžto z Panny čisté narodil se Syn boží, jemužto slunce i měsíc i hvězdy nebeské slúží na časy své«, jež jest shodna s písni »*Natus nobis hodie*« a nikoliv s »*Dies est leticie*«.

Rýmovaný text český nabude pravého pochopení srovnáním s originálem latinským. Na př. ve strofě 3. první »*stižen*« (dle Sedlč. rp. »*objat*«) jest překlad latinského »*apprehendi*«; druhé »*stižen*« = postižen, pochopen jest z latinského »*comprehendi*«. Vše vysvitne lépe z uvedeného originálu dle rp. *Vyšebrodského* č. 42 fol. LIII^b a násl., kdež strofy písni jsou vloženy do textu »*Gloria*«. Odchylka textu latinského z rp. *Sedlčanského* a *Vyšehradského* jsou pod čarou v poznámkách. Textu latinského z Jistebnického kacionálu českého (Mus. sign. C II. 7 str. 99) neuvádím, poněvadž jest kacionál každému přístupným v čítárně Českého Musea.

V otisku ležatě vyznačenými slovy končí části v *Gloria*, po nichž následují jednotlivé strofy písni. Strofa 3. a 8. není ve *Vyšebrodském* rp., nýbrž pouze strofy čís. 1., 2., 4., 5., 6., 7., 9., 10., celkem tedy 8 strof. V *Sedlčanském* rp. obsaženy jsou strofy čís. 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., tedy také 9 strof. — Rukopis *Vyšehradský* fol. 58^a má původně strofy čís. 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 9.; na okraji mladší rukou připsána strofa č. 10. Přeloženy jsou do češtiny sloky 1., 2., 3., 5., 6., 7., 9.

Rp. *Vyšebrodský* č. 42. fol. LIII^b.

... <i>bone voluntatis.</i>	ut rosa de lilio	nescit apprehendi
1. <i>Dies est leticie</i>	stupescit natura,	presens est et eminus
in ortu regali,	quem parit iuvencula	stupor ille geminus
nam processit hodie	natum ante secula	nequit comprehendendi.
ventre virginali	creatorem rerum	... <i>magnam tuam gloriam.</i>
puer admirabilis,	quod uber mundicie	4. In obscuris nascitur
totus delectabilis,	dat lac pudicicie	illustrator solis
in humanitate.	antiquo dierum.	stabulo reponitur
Qui inestimabilis	3. ⁴⁾ <i>Mater est filia</i>	princeps terre molis
est et ineffabilis	pater hic est natus	fasciatur dextera
in divinitate.	quis audivit talia	qui afflxit ⁵⁾ sidera
... <i>glorificamus te.</i>	deus homo natus.	dum celos ascendit
2. <i>Orto dei filio</i>	<i>Servus est et dominus</i>	concrepet vagitibus
virgine de pura	qui ubique dominus	qui tonat in nubibus
		dum ⁶⁾ fulgor ascendit.

¹⁾ Sedlč.: nás se pro hříšné.

²⁾ Sedlč.: věrně.

³⁾ V Sedlčanském op. fol. 177^b bez not, 5 strof; Vyšehr. rkp. str. 79a s citací notovou, 3 strofy; též 4 hlasně v Kopydlanského Hendekasyllabon (museum Sedlčanské).

⁴⁾ Strofa 3. není v rp. Vyšebrodském; vzata jest ze Sedlčanského.

⁵⁾ Rp. Sedlčanský má »affixit«, Vyšehradský jest zde nezřetelný.

⁶⁾ Toto „dum“ má jen Vyšehradský rp. 58^a.

...deus pater omnipotens.

5. Angelus pastoribus
iuxta suum gregem
nocte vigilantibus
natum celi regem *R^o*
nunciat¹⁾ cum gaudio
iacentem in presepio
infantem pannosum,
angelorum dominum
et prenatis hominum
forma speciosum.

... Jesu Christe et sancte Spiritus.

6. Ut vitrum non leditur
sole penetrante,
sic illesa creditur
post partum et ante²⁾ *R^o*
felix est³⁾ puerpera,
cuius casta viscera
deum genuerunt
et beata ubera
in estate tenera
Christum lactaverunt.

... qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.

7. Orbis dum describitur
virgo pregnans ibat
bethleem, qui nascitur
puer, qui nos⁴⁾ scribat *R^o*
in illorum curia,
qui canebant gloriam
nove dignitatis
deo in sublimibus
da⁵⁾ pacem hominibus
bone voluntatis.

... ad dexteram patris miserere nobis.

9. Christe, qui nos propriis
manibus fecisti
et pro nobis omnibus
nasci voluisti, *R^o*
te devote petimus,
laxa, que peccavimus,
ne sinas perire,
post mortem nos miseros
ne simul ad infernos
paciaris ire.

... altissimus Jesu Christe.

10. Mater tuum filium
iugiter implora,
ut nobis remedium
sit in mortis hora. *R*
Qui luctamur stadio
demonis incendio
camino penali,
sed accepto bravio
letemur cum filio⁷⁾
festo nupciali
cum sancto Spiritu in gloria dei
Patris. Amen.

I v XVI. stol. vyskytuje se naše píseň na původní c. firmus v rukopise univ. knihovny 17 B 7 fol. 384^b o 3 slokách a v univ. rp. 17 A 32 fol. 18^a s nadpisem »O Božím narození«, z konce XVI. stol., též na původní mixolydický nápěv.

Avšak vedle toho, zvláště v tiscích bratrských stol. XVI. a XVII. zavládá zmodernisovaný nápěv v transposici F-dur s různými českými texty, jako na př. v kanc. z r. 1594 s textem: »Slavmež krále věčného«, v kanc. českobratrském z r. 1618 (Písň chval Božských) strana 45 na slova: »Velebmež vždy s veselím stvořitele svého«), v Komenského kancionálu amsterodamském na text: »Narodil se Kristus hříšným na spasení« dle německé: »Ein Kindelein so löbelich«.

Odchylný nápěv od původního mixolydického toho útvaru v tónině tvrdé moderní uvedl Holan Rovenský ve své »Kapli Královské« z r. 1693, str. 133. V nějším notopisu psán, nápěv zní takto:

¹⁾ Sedlč. rp.: anunciat.

²⁾ Vyšehr. a Sedlč.: virgo post et ante.

³⁾ Vyšehr.: hec.

⁴⁾ Schází ve Vyšehr.

⁵⁾ Sedlč.: det.

⁶⁾ Jedině v Sedlč.

⁷⁾ Vyšehr.: convivio.

⁸⁾ Také německé texty lze již v XV. stol. stopovat (Mone I. 63) dle rkp. trevirské knihovny: »Der Tag ist so freuden«. Další viz u Meistra, Das kat. deutsche Kirchenlied No. 21, str. 168.

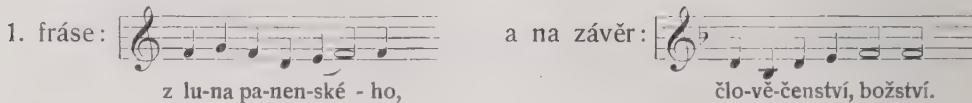
Čtenář pozná snadno odchylky tohoto znění od onoho, jež uvedeno jest jako typ nápěvů českobratrských kancionálů.

Dle Holana má c. firmus i Božanův katolický kancionál z r. 1719: »Slavíček rajský« na slova »Nastal nám den veselý« a ještě jednou na text: »Věřím v Boha jednoho, Otce všemocného«.

Štěyer není daleko poruchou periodicity a tóniny Holanovi. Na str. 49. má takto:

Kancionál Svatojanský z r. 1863, str. 37. opisuje ze Štěyera. Skuherský v harmonizovaných staročeských chorálech přidržuje se celkem tradice kancionálův českobratrských až na konec

Holainovy »Plesy duchovní« z r. 1883 ještě se nejvíce blíží původní melodii v tónině církevní.

O ostatních opisovačech není třeba činiti zmínky. Ke konci nutno tedy konstatovati, že původní melodie mixolydická ze století XIV. byla v XVI. století modernisována v nápěv o tvrdé nynější tonině a během dalších dob získala v tónině tvrdé mnoho variantů, z nichž nejodlišnějším jest Holana Rovenského.

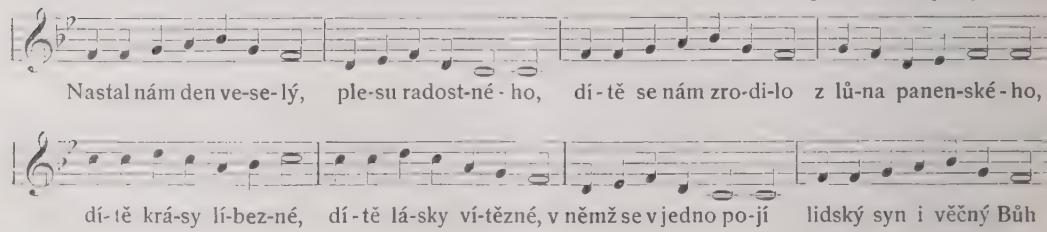
Dnes, znajice historii cenné této písni, můžeme se vrátiti směle ku původnímu jejímu znění, ač by nás moderní tónina její dosti lákala. Není pochybnosti, že byla složena ve starém rodu lydickém, nuže ten jí vraťme!

Proto pro nový zpěvník navrhoji vytisknouti zápis z Vyšebrodského rp. č. 42 z r. 1410 a upraviti text op. Vyšehradského z pol. XV. století.

Cantus firmus jest dobře transponovati na finálu f s 2 $\ddot{\sigma}$.

C. f. z 1410. Text z XV. stol.

Text upravil Fr. Kyselý.

a jež zrosí zemský luh, drahou kr-ví svo - jí.

Jak v Oxfordě slaví prvního máje.

Sděluje P. Bernard Velšek, O. S. B.

Af se čtenář »Cyrilla« neleká, že tímto nadpisem slibuji popis socialistické demonstrace; to by se věru špatně hodilo do časopisu pro církevní hudbu katolickou. Nemíním také psáti o slavnosti Májové pobožnosti, jež v měsíci květnu koná se po celém světě katolickém, nýbrž o krátké sice, ale velmi zajímavé slavnosti, jakou v staroslavném universitním městě Oxfordě zahajují spanilý měsíc květen.

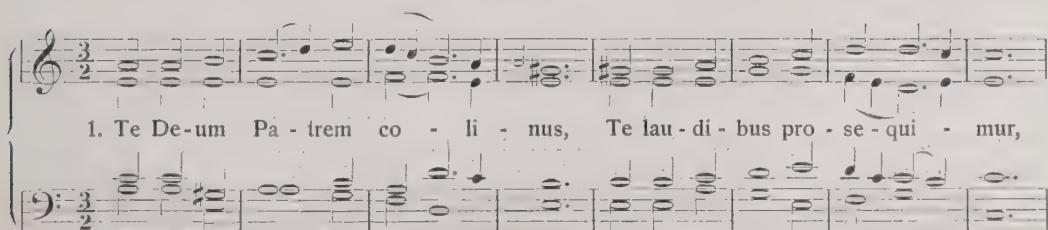
»Volský Brod« — toť doslova »Oxford« — bývá nazýván »Římem Anglie«. Ne, že by se naň usmívalo teplé slunko Italie, anebo se rozkládal na sedmi chlumech, nebo honosil se tak vzácnými starožitnostmi jako věčné město, nýbrž hlavně pro četné věže, jež zdobí kostely a paláce různých fakult. Neschází tu ani mohutná báň, klenoucí se nad knihovnou Radcliffe-ovou (the Radcliffe Library). Budovu fakulty zvané »Magdalen College«, při východním vchodu do města, střeží čtyrhranná věž s plochou střechou, ozdobená osmi výžkami, rozestavenými v předprsní. Podle jména kollegie pojmenována tato věž »Magdalen Tower«. Mezi ostatními věžemi toho druhu vyniká krásnou souměrností a jest opravdovou ozdobou nejenom universitní budovy, nýbrž celého města.

Snad si Oxfordané za celý rok málo všimnou lepých tvarů této věže; ale za to přivádí »Magdalen Tower« přemnohé z nich každoročně na prvního května již záhy ráno.

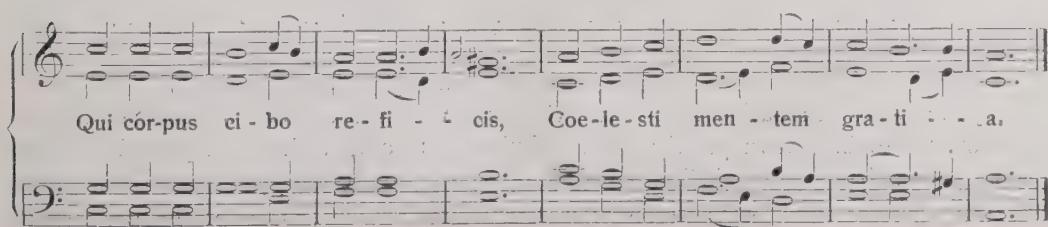
Již před pátou hodinou shromázdí se davy lidu v nejbližším okolí věže, na mostě, který přepíná potok »Cherwell«, a upřeně hledí vzhůru ke věži. Tam nahoře také živo; za předprsní hemží se četné bílé postavy, malé i velké: to je sbor zpěváků v komžích, mužských i chlapců. Postřehnouti lze též jiné postavy v obyčejném obleku: to jsou ti z publika, kterým se podařilo zjednat si lístkem přístup na věž.

Jakmile uhodí pátá hodina, ředitel sboru pozdvihne hůlčíčku, a když hodiny odbily, pokyne k začátku. Rozzvučí se mužské hlasy a s nimi zvoní chlapecké hlásky. Dole na mostě rázem utichl šum, dav udiven poslouchá. Hlasy zpěváků daleko zní ve velebném ranním tichu. Sbor pěje

»Hymnus Eucharisticus:«

1. Te De-um Pa - trem co - li - nus, Te lau - di - bus pro - se - qui - mur,

Qui cór-pus ei - bo re - fi - cis, Coe - le - sti men - temi gra - ti - a,

2. Te odoramus, o Jesu!
Te, Fili Unigenite,
Te, Qui non dignatus es
Subire claustra Virginis.
3. Actus in Crucem, factus es
Irato Deo Victima;
Per Te, Salvator unice,
Vitae spes nobis redit.
4. Tibi, Aeterne Spiritus,
Cujus afflato peperit,
Infantem Deum Maria,
Aeternum benedicimus.
5. Triune Deus, hominum
Salutis Auctor optime,
Immensum hoc mysterium
Ovante lingua canimus.

Překlad:

1. Tě Boha Otce ctíme,
Tobě chválu vzdáváme,
Jenž tělo živíš pokrmem,
Nebeskou ducha milostí.
2. Tobě se klaníme, o Ježíši!
Tobě, Synu Jednorozény,
Tobě, jenž neodmítnul jsi
V lůno Panny sestoupit.
3. Na kříž byv přibit stal jsi se
Rozhnanému Bohu obětí;
Skrz Tě, o Spásce jediný,
Nám života naděje se vrátila.
4. Tobě též, Duchu odvěký,
Jehož vanutím Maria
(Nám) Dítě Boha zrodila,
Na věky dobrořečíme.
5. Trojjediný Bože, lidí (všechn)
Spásy Původce nejlepší,
Nezměrné toto tajemství
Radostným pějem jazykem.

Když poslední sloka dozpívána, posluchači ještě na několik okamžiků trvají na svém místě v dokonalém mluvení, jakoby chtěli zachytit poslední záhvěv tónů.

Pak náhle zas nastane šumot nahoře i dole, zpěváci opouštějí věž a zástupy se rozcházejí na všechny strany.

Není však ještě všeho konec.

Nyní se rázem rozhoupá deset zvonů ve věži Magdalenské kolleje; kovové hlasu i vzdálenějšímu okolí oznamují, že je prvního máje.

Jakého původu je tať Oxfordská slavnost, nelze určitě říci. Pověst vypravuje, že je to vzpomínka na zádušní mše sv., jež bývala až do reformace v kollejném kostele sloužena za krále Jindřicha VII., který druhdy potvrdil kolleji jistá práva. Od reformace místo zádušní mše byly prý zpívány a hudbou doprovázeny písně a madrigály, jež byly konečně v pol. 18. stol. zaměněny za latinský hymnus. Učení páni Magdalenské kolleje však popírají, že tento májový zpěv souvisí s nějakou zádušní mší.

Jisto jest, že obyčej, zpívat latinský hymnus na věži Magdalenské kolleje jest velmi starý. Pronešena domněnka, že snad souvisí s pohanským obyčejem uctívání slunce. Tomu by nasvědčovalo, že bývalo i na jiných místech zvykem, pěti ve sboru písně s věže v určité dny v roce; tak na př. při katedrále sv. Pavla v Londýně. Při kostele sv. Heleny v Abingdonu se zachoval až do dneška obyčej, že ve svatvečer vánoční sbor zpěváků zpívá s věže při světle pochodní vánoční písně (»carols«).

Text našeho hymnu je bezvadný. Písemné zprávy dí, že ho v 17. století napsal Dr. Thomas Smith, »Fellow« (mimořádný professor) Magdalenské kolleje, a melodií opatřil Dr. Benjamin Rogers, varhaník. Tím ovšem není ještě rozhodnuto, že je to hymnus anglikánský, neboť »napsal« lze vyložiti ve smyslu, že ho ze starých rukopisů »opsal« nebo »vypsal«.

Něžná zmínka o Panně Marii spíše svědčí, že hymnus pochází z doby katolické. Proč je nazván »Eucharisticus«, není zřejmo. V textu samém se neděje zmínka o Nejsv. Svátosti. Slova první sloky: »Qui corpus cibo reficis« se patrně vztahují pouze na vezdejší chléb, jelikož Svátost oltářní je nejpředněji pokrmem duše. Jest edy náš hymnus spíše chvalozpěv o nejsv. Trojici. Tyhle poznámky nejsou ovšem

nikterak na újmu našeho příznivého posudku zmíněné slavnosti. Úplně souhlasíme s anglickým spisovatelem, jenž praví: »Celá slavnost jest velmi dojemná a vhodným prostředkem, vzdáti chválu Dárci všeho dobra za jeho nesčetná dobrodiní, jež jsou patrnější na jaře, a jež by měla povzbudit srdce naše k větší vděčnosti, když nepřízeň zimy pominula a před námi rozvinují se krásy jarního času s nejlepší nadějí pro budoucnost. My máme vždycky mnoho — tuze mnoho příčin — abychom byli vděčními.«

S. Thomas's Abbey, Erdington,
v Anglii.

P. Bernard Velíšek

O. S. B.

Oxford and its Story. By Cecil Headlam, M. A. Magdalen Tower on May Morning. By Henry W. Taunt, F. R. G. S. etc.

Z R N K A.

Píše Rev. Boh. Matějů.

Ne horoucnost povalečná, práce tichá a společná zjedná vlasti oslavu. Máme mnoho lidí horoucnosti plných, jichž práce positivní rovná se nule: a to zvláště na poli hudby a umění vůbec. A ti, kteří nejvíce pracovali, a jejichž jméno nezhyne — ku podivu, skoro většinou vynikají tichostí a skromností. K těmto patří i všem známý redaktor tohoto listu. Netřeba vypočítávat jeho práce, podniky, díla mluví sama. — Přjměte, monsignore, od Američanů k Vašim 70. narozeninám ujištění úcty a obdivu nad tím, co Jste pro české umění vykonal. Prosíme Nejvyššího, aby Vás ještě dlouho zachoval, abyste podniky svoje dokončiti mohl, ano i ovoce jejich viděl.*

*

Američani sbírají všecko: v Metropolitan Museu lze viděti nejpestřejší směsici. Ještě že tak oddělí japonský porcelán od hudebních nástrojů, ale jinak, vedle sv. Jana stojí Diana; vedle Apollina sv. Žofie. A něco podobného je i ve sbírkách hudebních. Všecko dohromady. Obecenstvo americké je smíchanina všech národností světa: tož tedy Amerikán každému podává něco, aby na starou vlast vzpomenu, a — pro to, co zde najde, na ní zapomenul. Při populárních koncertech děje se totéž. Tady by se na př. nestalo, kdyby si Čechové přáli české písni a hudebníci je měli a znali, že by jim je nezahráli. A hned potom třeba »Wacht am Rhein« zase pro Němce, »God save the king« pro Angličany, a hned potom zase »o tyranství anglickém« pro Irčany. Z takové anglické sbírky vyjímám ukázkou, naši vánoční píseň »Narodil se Kristus Pán«, aby se poznalo, co z ní protestanský harmonisátor, milovník jejich »chorálu«, dovede udělati.

Let Our Gladness know no end.

Softly and sweetly.

(Old Bohemian Christmas Carol.)

The musical score consists of two staves. The top staff is in G major, 2/4 time, with a treble clef. The bottom staff is in G major, 2/4 time, with a bass clef. The music is in common time. The vocal line starts with '1. Let our gladness know no end. Hal - le - lu - jah. Un - to earth did Christ descend.' The piano accompaniment provides harmonic support with chords and bass notes.

*) Redaktor vzdává vroucí díky za laskavou vzpomínu.

2. See the loveliest blooming rose, hall.
from the branch of Jesse grows, hall. — On this day . . .
3. Into flesh is made the word, hall.
'Tis our refuge, Christ, the Lord, hall. — On this day . . .

V tom protestantském hábitu člověk tu píseň sotva pozná.

*

Velmi zajímavými budou asi pro zpěváky i ředitele kúru pravidla choru katedrály ve Fargo v Dakotě, která budtež zde uvedena:

Za zpěváky připuštění budou pouze ti, kteří faráře o to požádají.

Pravidelné zkoušky odbývají se každý pátek večer od 8 do 10 hodin.

Přísná poslušnost toho, kdo řídí chor, se požaduje od zpěváků.

Ten kdo řídí chor, vybere a uspořádá vždy a v každém případu, co má se zpívat. Zpěváci musí být 10 minut dříve na choře než počne Bohoslužba.

Zpěvákům nedovolují se zpívat při mši, když nebyli na zkoušce.

Každý, kdo má hudební vlohy, má být volen a dychtivý posvětíti tuto vlohu Bohu . . . a má patřatovati, že zpěv jest část Bohoslužby a má chovati se dle toho.

Neohlížej se a nesměj se, když některý zpěvák učinil chybu nějakou.

Netrhej a nekaz musicalie, nebo stojí kostel peníze.

Nepřicházej pozdě ke zkouškám a neber sebou nikoho, kdo nepatří na chor.

Nemysli, protože zpíváš na choře, že už tím máš zaplaceno ku vydržování kostela a kněze.

Neurázej se pro to co máš a nemáš dělati podle těchto pravidel a nemysli, že když si jich nebudeš všímati, že zůstaneš bez trestu.

Tak tedy zní pravidla choru v katedrálním chrámu ve Fargo a v mnohých jiných osadách též diecése. — Každá slážnost má pak být přednesena faráři. Vím dobře, kdyby ředitel kúru v Čechách přišel s takovýmto pravidly, že by snad měl kúr prázdný. Uvádím je proto, aby se vidělo, s čím jsou američtí katolíci velmi spokojeni. V Čechách, na mnohých místech, aby ředitel kúru dělal samé komplimenty a opováží-li se vytknouti chybu, je nepřátelství na krku. Jsou osady, které mají rozumné zpěváky, ale jě prý jich jako šafránu.

*

Měl jsem to potěšení slyšetí s partiturovou ruce dílo slovutného komponisty, Františkána Dr. Hartmanna, oratorium sv. Petra, která složil na slova písma svatého, sestavená od † kardinála Parocchiho; provozováno bylo v Carneggiehallu. Byla to přece moc trpká pilulka pro protestantskou Ameriku: překrásné jsou zejména sbory. Velkolepý sbor »Tu es Petrus« uchvacuje posluchače. Nechtejte psáti podrobný rozbor, podotýkám, že kritikové velkých žurnálů vrhli se na dílo zuřivě — jak jsem byl předpověděl. Je to dílo kněze, oslavující následníka Kristova — a proto musilo být strháno. Ale vavřín nadšení, se kterým dílo od nás katolíků bylo přijato, židovští a zednářští kritikové roztrhati nemohli.

Kdo trochu hudbě rozumí, smál se těm pitomostem, co napsali. Jeden na př. psal: že každá řádka prozrazuje, že skladatel nikdy nebyl dirigentem. A zatím P. Hartmann dlouhá léta řídil orchestr. Jiný napsal, že hudba má na sobě vliv Flotowův; a přál sobě Wagnerismus. Zatím P. Hartmann nemá z Flotowa ani nitky, já alespoň nepoznal stopy nejmenší, a orchestr jeho — inu moderní orchestr dle Wagnerova vzoru. Tyto kritiky ale dosáhly, čeho chtěly: P. Hartmann nepokračoval ve své cestě po Americe, boje se finančního nezdaru. Ubozí škrabáci!

Za to katolické časopisy a časopisy, které nejsou ovládány zednáři ani židy, vzdaly jemu zaslouženou chválu. — Nejdražší místa byla méně obsazena, lacinější byla vyprodána. To je znamení, že my katolíci v Americe, třeba mnoho na kostely obětovali, přece jsme chudší. Kdyby skladatel byl býval episkopální nebo protestantský pastor — síň by byla nestačila.

*

Nikdo by neřekl, že — zpěvu lidu často nejvíce škodí varhaníci umělci. Slyšte zpěv lidu bez varhan, slyšte jej kolikrát s varhanami, za nimiž sedí »umělec«, a poznáte rozdíl. Mistr Zelenka tuším už podal ukázky divoké harmonisace některých písní od umělců; přimysleme si k tomu, že vlasatý genius chce ovládnouti a přemoci svými deseti prsty plný kostel — a poznáme jaká smíšenina tónů k nebi se nese. Jednoduchá harmonisace, pokud možno vždy, při každé sloce tatáž (lid si zvykne na ni) je nejlepší. Umělec ať se umrtví, svoje ženiální nápady Pánu Bohu obětuje, ať se vmyslí ve slova písně, poznenáhlu lid od tahání odvykne a pak v duchu při hraní se slovy písně modlí.

Pravého církevního varhaníka, který jest spolu katolíkem, poznáme podle toho, jak se chová v kostele, když hraje i když nehraje. Při velké mši sv. pro velkou starost, je-li sbor, dost málo může s Pánem Bohem rozmlouvat: ať to vynahradí, když doprovází zpěv lidu. Máme varhaníky, že léta neslyšeli pořádně mše svaté, a dokonce, že léta se nepomodlili pořádně »Otčenáš«. — Mnozí si myslí, když vchází na kůr, že oblékají muzikanta a katolíka nechávají pod kůrem — ale tomu nemá být tak.

Církevní rok.

Podle církevního roku Guérangerova podává Dr. Ignác Rath.

Nábožná cvičení v době vánoční.

V době adventní věnovala věřící duše svou práci tomu, aby připravila příbytek pro Syna Božího, jenž se v ní chce naroditi. Konečně přichází okamžik, kdy sklízí ovoce své práce. »Přišla svatba Beránkova a chof jeho připravila se¹⁾. Nevěstou

¹⁾ Zjev. sv. Jana 19, 7.

je církev svatá; nevěstou je ale také každá věřící duše. Nevyčerpatelná je dobrotnost Páně. Zcela a zúplna dává Sebe Sama s nevýslovou něžností jak celému stádci tak každému jednotlivému jeho členu.

V jaký oděv se máme obléci, abychom mohli jít vstříc nebeskému ženichu? Které perly a které drahokamy budou při tomto blahém setkání ozdobovati naši duši? Poučuje nás o tom církev svatá ve své liturgii a nemůžeme učiniti nic lepšího, než ji ve všem následovati; neboť co oňa činí, to je dobré před očima Božíma a poněvadž je matkou naší, proto ji musíme ve všem poslouchati.

Dříve, než promluvíme o tajemném příchodu »Slova« v duši naší, a dříve, než vylíčíme jednotlivá tajemství tohoto svatého a důvěrného styku Stvořitele s tvorem, budeme uvažovati o svých povinnostech. S církví svatou uvážíme bedlivě, čím je lidská přirozenost vůbec a každá jednotlivá duše zvláště povinna božskému dítku, jež nám konečně jako blahodárnou rosu seslala nebesa. V adventě spojili jsme se se světci starého zákona, abychom si vyprosili příští slíbeného Spasitele; nyní sestoupil a proto jsou nejpřednějším předmětem naší úvahy pocty, jež mu chceme a máme prokazovati.

Církev přináší v této době Božskému dítku tribut pokorného klanění, projevy nevýslovné radosti, hold neskonale vděčnosti a něžnost nesrovnatelné lásky. Rámcem toho, co věřící duše obětuje Emmanuelovi ležícímu v jesličkách, jsou tyto city: klanění, radost, vděčnost a láska. Tyto city jsou také v liturgii co nejjasněji a nejúplněji vyjádřeny. Chceme-li však tyto city lépe pochopiti a dokonale si osvojiti formu, jíž církev svatá tyto city projevuje, je nezbytně třeba povahu těchto citů podrobněji rozebrati a prozkoumati.

Nejpřednější povinnost, již máme u jeslí Spasitelových plniti, je povinnost klanění. Klanění je vůbec nejprvnějším úkonem náboženským. Právem však můžeme říci, že všechny okolnosti tajemného zrození Páně přispívají k tomu, by tuto povinnost ještě více posvětily.

V nebesích zahalují andělé svůj obličej a vyznávají svou nicotu před trůnem Jehovovým. 24 starší pak skládají své koruny před majestátem Beránkovým. Co máme tedy učiniti my, my hříšníci, nehodní členové vykoupeného pokolení, co máme činiti, když sám Bůh se nám ukazuje a to k vůli nám v pokoře a ponížení? Co máme činiti, když následkem úplného zvrácení všeho pořádku vidíme, jak sám Stvořitel plní povinnosti tvora vůči Stvořiteli, když věčný Bůh nehledí k Své nekonečné velebnosti, nýbrž Sám se sklání před hříšným člověkem?

V uvážení tak podivuhodného zjevu je zajisté slušno, abychom ze všech sil se přičinili vzdáti Bohu, jenž k vůli nám se ponížil, své nejhlubší klanění. Co učinil Syn Boží z lásky k lidem a z poslušnosti k rozkazům Svého nebeského Otce, to nemůžeme sice nahraditi, ale jsme povinni, pokud naše slabé síly stačí, alespoň vyznati svou neschopnost k náležitému ocenění velikosti Jeho oběti v plném její rozsahu.

Pokud je nám to možno, musíme se zde na zemi přiblížiti těm citům, jež naplňují anděly na nebi. Nikdy se nesmíme blížiti Božskému dítku bez kandidu upřímného klanění, bez vyznání své nicoty a bez pokorného holdu, neboť tím jsme nekonečné velebnosti tím více povinni, čím milostivěji se k nám sklání. Běda nám, kdyby nás zdánlivá slabost Božského dítka a něha jeho lásky naplnila pýchou! Běda nám, kdybychom se v zaslepené zpupnosti domnívali, že můžeme toto Božské dítko v jeho právech na naše klanění zkracovati a kdybychom zapomněli, kdo je toto dítko a kdo jsme my!

Příklad nejblahoslavenější Panny přispěje velice k tomu, abychom si zachovali náležitou pokoru. Maria byla před Bohem pokornou dříve, než se stala Matkou Boží, a když se jí stala, byla ještě pokornější před Bohem i Synem svým. My jsme však jen bídni tvorové, hříšníci, jimž tisíckráte se dostalo milosti! Klanějme se tedy ze všech sil tomu, jenž s takové výše sestoupil k naší nízkosti a přičinme se, abychom mu nahradili jesle pokorou srdce svého. Snažme se alespoň o to, ačkoli v plné míře je nám to nemožno, snažme se, abychom se tak pokořili, jako se ponížil On; tak se ponížiti, to dovedl jen sám Bůh.

(Dokončení.)

Zpěv a mluva.

Péče a výevík ústrojí hlasového.

Napsal Josef Pěkný. (Pokračování.)

Pod barvou (timbrem) hlasu rozumíme onu zvláštnost tónu, jež nám umožňuje poznati sluchem známého právě tak, jako to jest možno zrakem. Helmholtz zavěl pro timbre trochu zvláštní název: barva zvuku.

Prostému rozumu by výraz: kvalita tónu pověděl právě tolik, kolik jest řečeno slovem **timbre**.

Všecky různé hudební nástroje mají svou vlastní a zvláštní kvalitu tónu. Každé cvičené ucho může rozeznati housle od jiného hudebního nástroje právě tak dobře, jako lze rozeznati dva různé, lidské hlasy. U nástrojů spočívá různost tónů jak se zdá ve formě a různosti materiálu, z něhož jsou zhotoveny, a při dvou nástrojích téhož druhu, jako na př. při dvojích houslích, závisí pravděpodobně na malých odchylkách ve formě, na pevnosti, stáří a podobných vlastnostech dřeva. Právě tak závisí různost **timbru** u různých hlasů na různostech v struktuře hlasových orgánů; tvar, tloušťka, pružnost a vzájemná poloha jednotlivých částí hrají zde rozhodně velikou roli.

Helmholtz ukázal, že není vůbec jednoduchého hudebního tónu, ale že každý tón ve skutečnosti jest provázen větším nebo menším počtem tónů vyšších, které výškou ton základní převyšují, ale podstatně jsou slabší. Spojeny jsouce s tónem základním, zdokonalují jej, dodávají mu jaksi tělesnosti. Každá nota má jistý počet takových trabantů, kteří ji neustále provázejí, a od hudebníků jsou nazývány tóny vyššími.

Mimo to víme, že každý resonator má určitý vlastní tón, při jehož zavzniění sám ve chvění přijde, kdežto při všech ostatních tonech zůstává klidný. Je-li tvořen nějaký tón, vyskočí, jako Minerva z hlavy Zevovy v plné zbroji, z hrtanu, t. j. provázen všemi vyššími tóny, jež mu náležejí. Jest pochopitelné, že některé tyto tóny odpovídají vlastním tonům resonatoru, jiné nikoliv; první jsou sesilovány ústy a chrtánem, kdežto druhé účinkují, jsouce více nebo méně seslabeny. Odtud ta nekonečná rozmanitost hlasů, z nichž žádný není druhému dokonale podoben. Jistý **timbre**, protože v takové míře od tělesných vlastností jest závislý, může býti v jistém stupni dědičný a v mnohem ohledu může býti i značkou ethnologickou. Tak na př. mají hlasy domorodců Nového Zeelandu, při nichž různé dutiny přední části lebky jsou jen málo vyvinuty, nápadně nepatrnu resonanci. Italská výslovnost, t. zv. *ore rotundo* jest rovněž kmenovou zvláštností. Právě tak lze rozeznati Američana od Angličana, Berliňana od Jihoněmce dle různosti **timbru**.

Hlas zpěvný.

Vznik a zánik hlasu.

Hullach^{*)} praví, že rozdíl mezi hlasem obyčejné mluvy a hlasem zpěvným spočívá v tom, že kdežto u zpěvného tóny jest slyšeti vázaně, t. j. přechod od jednoho tónu k druhému dospívá také úplně tak k sluchu, slyšíme u hlasu obyčejné mluvy pouze tóny, nikoliv intervally, nýbrž jich počáteční a konečné body. Dle mého náhledu spočívá rozdíl mezi zpěvem a řečí v tom, že při řeči se užívá pouze málo not a i těch ještě bez ohledu na hudební rozdělení času. Mnozí tvrdí, že rozdíl mezi zpěvem a řečí jest týž, jako mezi chůzí a tancem. Zpěv jest poesíí hlasu.

Pohlížíme-li na řeč a zpěv jako na konečné body vývoje lidského hlasu, můžeme pokládati deklamaci a recitativ za jeho střední členy. Rozdíl mezi zpěváky a lidmi, kteří »nemají hlasu«, spočívá opravdu na nedostatku hudebního sluchu u těchto druhých; nemají přirozeného nadání napodobit tóny, to jest opakovati ty různé odstíny hudebních výšek, protože pro ně mají málo sluchu nebo vůbec pro ně sluchu nemají.

(Dokončení.)

^{*)} The cultivation of the speaking voice, 2. vyd. p. 16. Oxford 1874.

Různé zprávy.

Upozornění redakce. Zprávu o Cyrillském sjezdu v Hořicích dne 22.—24. července 1907 uvolnil se napsati pan ředitel B. Kašpar. Jsa ve stadiu stěhování, nemohl ji v čas napsati a dělošla teprve po ukončení čísla. Bude uveřejněna v číslu příštím.

Osobní. Ředitelem kúru při basilice na Smíchově zvolen jednohlasně městskou radou ředitel kúru ze Slaného, p. Bohumil Kašpar, jednatel Jednoty ředitelů kúr a varhaníků, přítel a dopisovatel našeho listu. Přejeme mu mnoho zdaru na novém působišti.

D. O.

Výbor vhodných skladeb. V každém ročníku »Cyrilla« jest seznam skladeb vhodných jakžto premií »Cyrilla«. Skladatelé a skladby se však množí — nutno seznam rozšířiti a opatřiti

skladby kratičkou kritikou a poznámkou, pro jaké kúry jsou přístupny. Má se stanoviti komise, která by zkoumala církevní skladby, jak tomu dávno v Německu, a která by sestavila katalog skladeb dle kategorií a přístupnosti. Proto žádá podepsaný snažně všech ředitelů kúru, aby mu poslali seznam skladeb, jež provádějí, a připojili svou kritiku o nich. Z vlastní praxe a názoru nejlépe lze skladby oceniti. Mimo to prosí i pp. nakladatelů o pokyny a skladby, jež by mohly býti pak doporučovány komisi jako vhodné pro naše kúry. Tím také snaží se Cyrillská Jednota řediti heslem »Svij k svému!« Dobroslav Orel, Praha VII.-159.

Modlitby a zpěvy pro žáky středních škol. Upravil Dobroslav Orel. II. vydání. Tiskem a nákladem K. Reyla, Praha III. Cena váz. 80 h. Pro střední ústavy doporučuje redakce.

Veškeré dřívější ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Králi. Vinohradech.

— S hudební přílohou k číslu 9. a 10. —

CYRILL vychází šestkrát do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné*, které činí poštovní poukázkou na celý rok 4 K 40 h, přijímá redaktor F. J. Lehner na Králi. Vinohradech (na faře), kam i reklamace se zasýlají.

CYRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

F. J. LEHNER.

Číslo 11. a 12.

1907. Ročník XXXIV.

OZNÁMENÍ.

Před 34 roky počal jsem vydávati tento časopis, věnovaný posvátné hudbě za tím účelem, aby rozšiřoval a hájil pravé zásady gregorianského chorálu, liturgické polyfonie a české písni kostelní. Slova nevyzněla na prázdro. Proslulí hudebníci národa Českého počali obrozovati posvátný zpěv v celém rozsahu po různých končinách koruny České. Ozvěna sborů kostelních rozléhala se po okolí těchto uměleckých ústředí tak utěšeně, že bylo lze založiti roku 1880 Obecnou Jednotu Cyrillskou, jejíž odbočky počaly se rozvětovati po farnostech všech diecésí v Čechách a na Moravě. Zbývá pouze zabezpečiti další a trvalý rozvoj organováním diecésních Jednot Cyrillských.

Věnovav delší polovici života posvátné hudbě, opozdil jsem se v druhém úkolu životním. Abych zameškané — pokud lze — nahradil, hodlám skloněk života věnovati „Dějinám umění národa Českého“ a pokračovati v započaté práci, pokud Pán Bůh zdraví a sílu dá.

Konče tento ročník „Cyrilla“, vzdávám vroucné díky všem spolupracovníkům, kteří s neúmornou pílí poučovali čtenářstvo důkladnými pracemi ze všech oborů posvátné hudby, a všem našim skladatelům, kteří mi poskytovali skladby pro kostelní sbory malých i velkých sborů.

Obecná Jednota Cyrillská se přičiní, aby organováním diecésních Jednot se zabezpečil trvalý rozvoj církevního zpěvu liturgického a lidového za pomoci nejdůstojnějších ordinariátů a konsistoří, a bude „Cyrilla“ jakožto orgán svůj vydávati v kratších lhůtách.

F. J. Lehner.

Cyrillský sjezd v Hořicích.

Píše Bohumil Kašpar.

Ve dnech 22.—24. července t. r. pořádaly diecésní Jednota královéhradecká a farní Jednota hořická sjezd přátel hudby církevní v Hořicích.

Hořice mají zvučné jméno v uměleckém světě českém. Vynikají svojí školou sochařskou a svojí hudebností, zejména v hudbě církevní. Sbor hořický a ředitel jeho Č. Pilař stáli vždy v nejpřednější řadě. Těšil jsem se — a zajisté i ostatní účastníci — na sjezd hořický, dobře věda, že čeká nás nevšední požitek umělecký. Očekávání naše bylo stupňováno, když došly programy sjezdu. Mimo chorál Palestrina, Stehle, Perosi, Hruška, Říhovský, Winter; a to Palestrina se svojí osmihlasou, dvojsborovou mší »Hodie Christus natus est«. A předem již musím vyznati, že očekávání naše bylo nejen splněno, ale překonáno. Účastníků bylo více než 120, a to i ze severu Čech i z jihu Moravy.

Sjezdu předcházela koncertní zábava. Přítomné uvítal místní vdp. děkan a zahájil jej vdp. Dr. Jos. Mrštík. Vdp. prof. D. Orel z Prahy přináší pozdrav patriarchy Cyrillistů Msgra Lehnera, kterému k 70. narozeninám jeho, i nejd. p. biskupovi královéhradeckému zaslány telegrafické pozdravy. Sjezdu súčastnil se i skladatel J. Malát a prof. A. Rublič z Prahy.

Již tento večer ukázal vážné nazírání hořických na umění hudební. Skladby vesměs cenné došly dokonalého provedení. Totéž platí i o druhém večeru.

Zastoupeni byli skladatelé: Rublič, Arenskij, Malát, R. Wagner, Křížkovský, Kuj, Horník, Vymetal, Moniuszko, Kovařovic, Bizet, Rebíkov, A. Dvořák, Říhovský, Rubinstejn a Bendl. Zvláště akklamován byl prof. Rublič a kol. Winter, jako sóloví pěvci. K prosbě naší přednesl po oba večery prof. Dr. Al. Kolísek řadu slováckých písni lidových, jimiž obecenstvo tak upoutal, že potlesk nebral konce a pan přednášeječí nucen byl k stálým přídavkům. Umí ale pan doktor zpívat ty písničky! O každé napřed něco poví, vysvětlí a pak zpívá — inu, jako Slovák! Divím se, že dávno už nezavolali si jej do Prahy, aby ukázal i tam, jak krásný, svérázný je náš lidový zpěv. Tak povolaného interpreta sotva druhého bychom našli! On zná lid, zvyky i zpěvy jeho, žije mezi ním a cíti s ním. U něho snoubí se dokonalá znalost zpěvu toho, schopnost největší interpretace s vysokým akademickým vzděláním. Jen neradi jsme se rozcházeli po oba večery.

V úterý ráno po stručném Říhovského rozboru odebrali jsme se do děkan-ského chrámu páně. Kdysi řekl mi vynikající jeden hudebník o skladbách Palestri-nových: To jsou mrtvoly!« Sám F. Z. Skuherský vytýká jím ve své Nauce o formách chudobu invence a jednotvárnost. Přál jsem si v Hořicích, aby všichni, kdo upírají starým mistrům životaschopnost, byli přítomni. Dovede-li jen dirigent i účinkující té »mrtvole« duši vdechnout, nevyrovnaná se jí žádná skladba moderní. Po kolik nocí hlavou mi šuměly proudy té nádherné, bohaté polyfonie. Tu cítil jsem, že psal skladby tu Bohem vyvolený princeps musicæ«. Skladba byla mistrně provedena a obdivovali jsme řiditele sboru kol. Pilaře. Také ostatní skladby dokonale byly provedeny. Zde bylo znáti, že není provedení jen k vůli sjezdu sehnáno, jak bohužel leckde se děje, ale že zde pravá hudba církevní jest domovem.

Pak promluvil jsem »O nynějším stavu hudby církevní.« Poukázal jsem hlavně na zřízení diecésních jednot ve všech diecézích, jichž každý ředitel kúru byl by členem; zvolením znalců a ochotných pracovníků z oboru liturgie i hudby, i agitačně schopných, bylo by lze toho docílit. Každý kúr podával by úřední výkazy o své činnosti.

Pak přednášel vdp. prof. Orel o původu rorámin. Přednáška jeho o důkladném studiu i znalosti věci svědčící, byla velepoučná. Kriticky probral roráty, vyvrátil klamné domněnky, dokázal vědecky názor svůj a odkryl nová hlediska.

Posledním dopoledním řečníkem byl kol. Winter, známý znatel, ctitel a přestitel římského chorálu. Mnohovýznamnost melodií chorálních ukázal na jednotlivých příkladech. Zajímavá poučná přednáška jeho byla rovněž novum. Zajímavá shoda mezi chorálem a starou polyfoní! V obou různé často nálady týmž motivem se vyjadřují; zvláštnost zpívané modlitby oproti instrumentální hudbě.

Opoledne přednášel zasloužilý cyrillista dp. far. Šubert »Co překáží cyrillským snahám na venku.« Ze zkušenosti vlastní mluvil a zajisté, že každý z posluchačů nějaké zlaté zrnko si odnesl; i ten, kdo sám mnoho již pracoval.

Kol. Říhovský analysoval obsírně s účastníky thematickou stavbu mše »Jubilei« od Stehleho a po té vdp. prof. Orel promluvil »O úpravě lidového kancionálu.« Pracoval na »Oltáři« a pracuje i v pražské komisi pro nový diecésní zpěvník a proto slova jeho byla nejen slovy znalce osvědčeného (sám sestavil vzorný zpěvník pro střední školy), ale i úřední osoby. (Projevil také v zásadě souhlas s mým článkem v tomto listě o věci té nedávno uveřejněným.)

Pak cvičil jsem s účastníky Hruškovu mši »Ecce Dominus veniet.« Hruška byl rodákem hořickým.

Adorační pobožností a přátelským večerem, o němž už v čele jsem se zmínil, zakončen prvý den, den práce a spolu den sváteční.

Ve středu ráno v chrámu Páně, jako ukázka moderní polyfonie, provedena Stehleho »Jubilei solemnis«. Tato i ostatní vše dozvídalo dokonalého provedení, zvláště pětilasým ženským sborem provedené »Pange lingua« bylo kabinetním kouskem přednesu a jistě plně uspokojilo přítomného autora.

Po mši sv. řídě ukázky Hruškovy mše, kde s domácím sborem závodili účastníci, vesměs odborníci, mohl jsem plně ocenit kvality místního sboru, jenž jde nejen za rukou, ale i za okem dirigenta. »Inu, Pilař je přec chlapík.« »Takový sbor mít doma, dával bych Palestrinu každou druhou neděli,« slyšel jsem mezi účastníky cestou z kostela.

Na nastávající přednášku vdp. Dr. Al. Kolínska přišlo půl Hořic, sál byl přeplněn. »O poesii lidových písni posvátných i světských« přednášel pan doktor tak krásně a poutavě, vysvětluje a zpívaje, že tak mile se poslouchaly a lehce chápaly všecky ty jemné nuance esthetické i důvody vědecké, zejména lidopisné. Jak jsem již nahoře naznačil, do Prahy — a nejen do Prahy, ale po Čechách i po Moravě kdyby bylo lze jezdit, láska i pochopení lidového zpěvu by se nejen šířila, ale zpěv ten sám pak vytlačil by všechny plevel u nás dnes se roztahující.

Pak vyložil jsem stručně organizaci řiditelů kúrů a zákonné jich nároky na pensi.

Ku konci přednesl kollega Pilař zajímavé dějiny reformy chrámové hudby v Hořicích.

Opoledne jeli jsme na několika vozech do sousedního Miletína. Městečko malé, krásný kostelíček a v něm krásná hudba církevní. Ideál faráře i řiditele kúru, ideál svatyně i kúru. Četný a sevřený sbor, i repertoar cenný dělají panu řiditeli J. Bidlovi čest. Skladby vesměs pečlivě nacvičené a velmi pěkně provedené. Jak kytice růží a kytice fialek tak druží se k sobě sbor hořický a miletínský. I krásné varhany v Miletíně mají a také pochlubili se jimi a tím i dokonalou hrou. Žák a syn p. řid. Bidly přednesli jeden preludium od Mendelssohna, druhý fantasii od Liszta. Mnohé i velké město závidět malému Miletínu.

V obou městech domovem jest pravá hudba církevní a hořický sjezd byl tím, čím býti podobné sjezdy mají: v z o r e m a proto i pramenem poučení a povzbuzení a zůstane jistě nezapomenutelným.

K požitkům hudebním dostalo se nám i vzácného, v oboru sochařství, návštěvou sochařské školy, v níž výstava prací k vůli sjezdu našemu ponechána laskavostí p. c. k. říditele V. Weinzelta, jenž byl nám ochotným průvodcem. Kresby, modely i plastiky žáků budily obdiv svojí dokonalostí. A což výstava prací předních našich sochařů, bývalých žáků zdejší školy! Zejména zajímaly poprsí A. Dvořáka, Kociána, Abel, Krakonoš, Prvorozéný, oltáře pro Dvůr Králové, Nazaret a j. I strojirny prohlédl jsme a všudy byl nám pan c. k. ředitel Weinzel neunavným ciceronem a a mým hostitelem.

Něco podobného jinde v Rakousku nelze uviděti. Budťež proto p. c. k. říditele zde uctivé díky vzdány jménem všech účastníků, jichž výslovné přání zde takto tlumočíme.

O úpravě lidového Kancionálu.

Přednesl na sjezdu v Hořicích Dobroslav Orel.

Tak tedy vše bych měl již pohromadě, mluví k sobě pan Postřihač. Mohu již dátí se do toho zpěvníku. Zde je džbán s plzeňským, tu mám arabigumu, papír, tady jsou zpěvníčky: »Oltář«, Stýblův Kancionálek, »Poklad svatováclavský«, Kyselkův zpěvník, zde jsou Modlitby a zpěvy od jakéhosi Orla, prý rabulanta, který není s ničím spokojen, a tu ten důležitý Kancionál svatojanský, ze kterého přece mohu už něco vystrihnouti. Tak začnu. Ale kde mám nůžky? To hlavní mi schází ku mé kariéře spisovatelské, -- nůžky, honem nůžky sem! Tak, dobrá, už jsou zde, teď už do opravdy začnu. Co to dá člověku klopoty a shánění, než se stane slavným spisovatelem, než může konečně na titulní list si napsati: »Zpěvník a modlitby. Sepsal Václav Postřihač, spisovatel«, vzdychá učenec nad nůžkami a již jimi zaryl do »Stýbla« a z něj přilepuje na papír »Bože před tvou velebností«, a to tu novější. Spisovatel musí býti moderní, jítí s proudem času; — »tedy beru ten novější text«, filosofuje hluboký duch Postřihačův. Tu zas stříhlá v Bradáčovi »Hospodine, všech věcí Pane«, hned zas z Orla vytáhl »Pozdvihni se duše z prachu«. Ale hrůzou mu vyrazil pot na čele, když čte ke konci 1. sloky: »Jako plod tvůj orlice«. — To to mám mítí ve svém zpěvníku? Nikdy! Jablonský letí do koše redakčního. Ještě nějaké plody abych dal vytisknouti. A Orla dal stranou — na index, z toho už nevystrihnu nic, pomyslil si. Také ty melodie jsou tam nějaké divné — těch dosud ve zpěvnících nebyvalo. Zapomněl své zásady, že moderní spisovatel musí jítí s proudem času. A tak stříhal, lepil, až napsal zpěvník, poslal ke Konsistoři ke schválení, čekal měsíc, dva, pět — a ono pořád nic nejde. Zlobil se, ale pak mu to lichotilo, jak důkladnou práci podal, která vyžaduje i moudrých tohoto světa tolik bádání . . .

Toh obrázek také úpravy lidového zpěvníku. Než dnes taková úprava nestačí, poněvadž nikdy dříve neměla stačiti.

My si úpravu lidového zpěvníku představujeme trochu jinak, bez nůžek, ale za to na základě hlubokého a kritického studia starých památek lidové naší poesie duchovní, a to obsažených v rukopisech, roztroušených po našich archivech

a ve starých tiscích, dále studiem moderní literatury hudební a vypsáním cen na nové písňě.

Úpravě Kancionálu musí předcházet práce sběratelská. Nutno vypsat na lístky ze všech památek starých všechny písňě, sestaviti, abych tak řekl »Zettel-Katalog« písni, (pouze s 1. slokou), je roztrídit dle dob církevního roku, písňě z jednotlivých dob seřaditi abecedně a míti pohromadě od každé písni její historický vývoj. Příklad viz v »Cyrillu« v posl. č. 7. a 8.

Toho nemůže učiniti jeden člověk, k tomu třeba mnoho obětavých a také placených lidí. Vzorem budiž Dra Zíbrta Bibliografie české historie v širším slova smyslu a užším z cizích prací »Das katholische deutsche Kirchenlied in seinen Singweisen« I. a II. díl od Wilhelma Bäumkera (Freiburg im Breisgau 1883). Celou akci však bude řídit odborník jeden, aby se nepracovalo a neopisovalo zbytečně totéž několikrát. Nitky odevšud budou spočívat v jedných rukou.

Tím způsobem bude pohromadě celý zpěvní materiál všech dob a všech slohů, zároveň všechny varianty melodie.

Nyní následovati bude vlastní práce kritická, — práce »zeleného stolu« — proti níž zdánlivě brojil v čís. 5. a 6. časopisu »Cyrill« pan ředitel B. Kašpar. Pravím, že brojí zdánlivě, neboť není a nemůže býti proti uvedenému postupu při úpravě Kancionálu, nýbrž jest proti kritice jednostranné, ku které by byly přizvány buď kruhy pouze duchovní, tedy dogmatickou a liturgickou kritiku provádějící, nebo pouze na osadách prakticky činní hudebníci, kteří by opět pouze vybírali písni lidu našemu lahodíci.

Plně souhlasím s panem ředitelem, když si přeji, aby v komisi pro úpravu zpěvníku zasedali mužové z tábora muzikantského, kněžského, básnického a dějezpytného. Taktéž jest úplně správné, když komise se rozdělí na 2 sekce, literární a hudební, a jen někdy se sejde za účelem projednání společných prací. Schází-li se muzikanti a básníci stále, překáží jeden druhému a práce stojí. »Irritabile est genus musicorum«, dosti se nahádají mezi sebou muzikanti, nadtož aby se přeli ještě s umíněnými básníky!

Tedy komisi máme již pohromadě. Hlavní práci bude míti odbor hudební. Připraví vybraný materiál notový a dá básníkům, aby k nápěvům upravili texty.

Jak je mají upravovati, nechceme my, muzikanti, předepisovati, jen upozorňujeme na zásady, napsané Bartošem, v nichž napomíná: »Pokud možno, nechte všude původní znění, jen text hleďte přizpůsobiti nápěvu po stránce rytmické a dynamické.«

Připravit vybraný materiál notový — toť práce nesnadná, veliká a zodpovědná. Kterými principy se bude řídit při tom odbor hudební?

Zásady tyto napsal jsem do »Časopisu katolického duchovenstva« pod titulem »Nápěvy v novém zpěvníku Pražské arcidiecéze« v čís. 3. z r. 1907.

Z nich buďtež uvedeny aspoň nejhlavnější:

1. Cesury melodických frásí buďtež shodny s cesurami textovými, neboť nesmí končiti úryvek melodický tam, kde nekončí slovo.

2. Přízvuk tónový shodujž se s přízvukem slovným ve všech slokách. Na těžkou dobu připadnouti musí i tón i slabika přízvučná, na dobu lehkou tón i slabika bezpřízvučná.

Jest dbáti i v hudbě i ve slově jak přízvuku hlavního tak vedlejšího, který stanoví gramatika Gebauerova.

3. S touto zásadou souvisí i **rhytmus**. Rhytmus týž v textu i v nápěvu musí být absolutním zákonem, od něhož není odchylky. Proti němu bylo napácháno v literatuře církevní i světské mnoho hříchův, jež zavinil tři sta let trvající boj prosodie s rhytmem; známo jest, že i Smetana řídil se v »Prodané nevěstě« prosodií a teprve v dalších svých operách dbal rhytmu, byv upozorněn Eliškou Krásnohorskou.

Století 15. a 16. nedbalo celkem ani prosodie ani rhytmu v textu. Stojí daleko za stoletím 14., za Štítným. Odpocítávalo pouze slabiky na mensurovaný *cantus firmus*. Kolik not, případně ligatur, tolik slabik ve sloce první. V ostatních slokách na přebytečné slabiky se přidávaly do nápěvu nové noty téhož znění jako nota předcházející.

Komise hudební upozorní na tyto vady textové odbor literární a přesně označí metrum kantilény.

4. *Cantus firmus* buď uveden ve znění původním buď dle nejstarších známých zápisů nebo tak, jak vyšel z dílny skladatelovy.

Zákon ten jest pouze výsledkem katalogisování všech starých památek naší pěvecké slávy české, jak vyplývá z písni katolických, strany podoboří, českých bratří i luteránské konfesse.

Dnes nelze se spokojiti tím, čím na svou dobu se mohl spokojiti Bradáč v Kancionálu Svatojánském. Jemu postačil Šteyer (český Kancionál do tisíc písni I. vyd. z r. 1683), který nebál se vzít do svého díla i písni jiných konfessí a tím je zachránil. Dnes nutno jít až k samým pramenům, rukopisům zachovaným, z nichž uvádím jen husitský Kancionál jistebnický z 20. let stol. XV., Kancionál vyšehradský z poloviny stol. XV., latinský katolický Kancionál jistebnický z konce stol. XV., Sedlčanský rukopis z konce XV. stol.; zkrátka jest probrati materiál, který uvádí *Truhlář* v katalogu českých i latinských rukopisů uschovaných v knihovně universitní, někdejší knihovně jesuitské, jest prostudovati památky v museu království Českého, v městském museu pražském a v museích po městech v Čechách.

Opakuji, že nestačí kritickému duchu spočinouti na Kancionálu Šteyerově. Jest to dítě doby, jež hovělo probouzející se chromatice, nešetřící staré diatoniky církevní v kantiléně. Bradáč mnohdy v Kancionálu Svatojanském se jí dal nejenom svěsti, nýbrž jí sám daleko předčil, zohyzdil akcidentály starou, původní a krásnou melodii. O stlačení cantu firmu v nepřirozenou mensuru ani nemluvím.

Nestačí-li tedy za bási Šteyer, tím méně Kancionál Svatojanský, kterémuz nelze upříti epochálního významu pro svou dobu, pro r. 1683, ale jen pro svou dobu.

Dnes stoupají požadavky hudby světské a nutně kráčeti jest paralelně s ní v hudbě církevní.

Dobrou pomůckou budou díla kaceřovaného Konráda (I., II. díl) a moderního Dra. Zdeňka Nejedlého (»Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách a Počátky husitského zpěvu«).

Pravil jsem, že *cantus firmus* má být uveden buď dle nejstarších známých zápisů nebo jak vyšel z dílny skladatelovy.

O prvním bodu zásady již promluveno. Tedy ještě něco o těch skladatelích.

Dnes těžko jest se dopátrati jmen skladatelů hlavně mladších. Avšak bedlivým studiem je zvíme přece. Zajisté budou ve zpěvníku zastoupeni Jan N. Škroup, V. Horák, Veit, Rob. Führer (»Bože, před tvou velebností«), Karel Píč, Jan Vításek, zvláště Zvonař, Skuherský a Křížkovský.

5. Vybrány budou tedy písni sice staré, ale nikoli zastaralé, písni všech slohů, i slohu barokního, ale dle měřítka přísně uměleckého.

6. Písně buděž v takové transposici notovány, aby odpovídaly střední absolutní výšce hlasů mužských, ženských a dětských.

7. Všechny exempláře budou s notami, ať jsou myšleny pro kohokoliv. I zpěvák neznající not, má ruznou polohou hlaviček notových usnadněnu a podepřenu paměť. Snadněji se mu pohledem na výše a níže položené noty vybaví píseň, kterou umí z paměti zpívat. Dá Bůh, že tím se zmenší i procento analfabetů notových.

8. Běh církevního roku se svými význačnými slavnostmi jest zároveň pravidlem pro pořad písní.

9. Dle nařízení synody Pražské z roku 1860 bude při každé písni sloka po pozdvihování holdem velebné Svátosti.

10. Jest ideálem církve, aby lid přílnul k mešní liturgii a zpíval i při zpívané mši sv. jazykem liturgickým, jak tomu bývalo i při mši utrakovistů v stol. XV. a XVI. (Viz agendu v museu krále Českého III. 93.)

Proto bude vždy ve zpěvníku i chorální mše se svými stálými částkami a odpověďmi.

11. Notaci schvaluji tu, jež jest již částečně provedena v »Oltáři«, t. j. návrat ku staré notaci mensurální, kde nebylo taktových čar, ale v níž byla zcela zřejmo metrum a mensura.

Notaci mensurální bez taktových čar budiž v notách čtvrtových a osminových notována píseň stará, století XV. a XVI. Píseň moderní budiž notována tak, jak vyšla z dílny skladatelovy, tedy v moderním taktu, také notou čtvrtovou, osminovou, výjimečně půlovou. Mám na mysli na př. Führerovou kantilénu: »Bože, před tvou velebností«, kterou nutno opatřiti taktovými čarami. Různost notace nebude na újmu jednoty zpěvníku, jako není na újmu jednotě opery různý klíč, takt a rytmický recitativ.

Dále se jedná o výběr písní, o obsah zpěvníku, věc to velmi choulostivou. Jsou extremy. V některých kostelích, zejména pražských a těch venkovských, kde varhaník zápasí s klávesy a notami, jest repertoár velmi nepatrný. Písní 7—10 stačí na celý rok. Ve velkých městech to zavínuje fluktuace obecenstva v kostele a touha varhaníků po koncertování. Jsou případy, že varhaník za mši sv. sehráje 2 sloky a ostatní čas věnuje sobě a »vox humana«. Na venkově někde jest hráči obtížnou i harmonisace »Bože, před tvou velebností«.

Tof jedna krajní strana. Na opačném křídle jsou entuziasti pro povznesení duchovního zpěvu, řekněme ten pověstný »zelený stůl«. Jest jeho snahou, aby aspoň trochu církevní zpěv vyrovnal se hudbě světské, jež závratných dostoupila přímo požadavků a jež pracuje s prostředky nadobycejšími. Srovnejme dnešní stav světského zpěvu s církevním, a musíme říci, že jest mezi nimi ohromná propast.

Světská muzika stává se majetkem vyvolených a duchovní zpěv klesí pod úroveň hudebnosti a esthetické ceny.

Nepřeháním, pánonové! Byla provedena revise v diecézi pražské a hradecké nynějšího stavu duchovní písně pastorální otázkou, jaké písně se v jednotlivých osadách zpívají.

Mnozí v těchto odpovědích pastorálních viděli princip a východisko pro nový zpěvník. Přiznávám se, že také jsem na základě odpovědí doufal v možnost správného postupu při práci o novém zpěvníku. Téhož náhledu byl i pan ředitel Sychra s ředitelem Kašparem, když v litoměřické diecézi navrhla konsistoř, aby rozeslala dotazníky, jimiž by se zjistilo:

1. které všecky písně jsou zavedeny na osadě,

2. které se těší oblibě lidu

3. kterých se užívá zpěvníků a průvodů varhan,

4. které jsou varianty a místní texty, kterýchž zápisu buděž pořízeny.

Ředitel kúru měl tyto dotazníky vyplnit a nikoli knězí, což shledávám rozumnějším, než pastorální odpovědi o této otázce k něží na svých konferencích.

Avšak, když se konečně komisi do rukou dostane veškerý materiál z celé diecése, co si s tím počne?

Rozšíření dá ohromnou práci, což dosvědčí může sám Dr. Mrštík se společníky, který třídil materiál z diecése hradecké.

Pomíjím toho, že se ztratil, že † biskup Brynych předložil hudební komisi vlastní svůj a již vytíštěný výběr písni, ale předce se táži opět, k čemu ta práce?

Jedině dobrá a nutná ku posouzení dosavadní miserie a šlendriánu, ku konstatování hlubokého poklesnutí duchovní písni zaviněného josefinským, germánským centralismem, nedostatku péče o nádherný národní poklad duchovní poesie a neprozumění mnohých činitelů tak vydatné podpoře zušlechtiti lidstvo.

Ano, těm všem chybám nás naučí seznam písni, jež se zpívají na osadě a v diecési. Avšak tento »status quo« můžeme seznati zcela dobře i z množství dosavadních zpěvníků buď naprostě bezcenných, komplatorních nebo těch, jež jsouce vázány kompromisem, nemohly hnati útokem na hradbu úpadku a spokojily se jen mírnou jeho opravou a šly střední cestou mezi oběma uvedenými stranami.

Ke kompromisnímu zpěvníku čítám i »Oltář«; hověl lidu a dosavadnímu způsobu zpěvu a zároveň v mnohých věcech učinil nápravu. Vy víte, páновé, sami, co »Oltář« zkusil a co o něm přímo nabájeno.

Babičky říkaly, že jim teď biskup dává novou víru, kněží naříkali na novoty a ředitel kúru na cvičení prý těžkých písni a nesnadnou harmonisaci v průvodu.

Uznáváme, že harmonisace písni někde vybočuje z obvyklých dominantních a tonických akordů, ale má-li býti pokrok, nesmí se vázati na lenost reprodukce.

Když někde na koncertním podiu jest sebe nepatrnejší produkce, vyžaduje náležité přípravy.

Ale pro kostel jest vše dobré, i to zcela nedostatečné a nepřipravené. Do školy se učitel připraví, ač mu nechybí důkladná příprava všeobecná, do kostela jest varhaníku každá příprava zbytečnou, ač jeho hudební vzdělání se někdy rovná víc než nule. Proto ten odpor k »Oltáři« — nechuf ku práci!

Nyní jedná se o opravu »Oltáře«, komisie jest k ní zvolena panem biskupem. K čemu raditi? Ač jsem pronesl tolik zásad nových o úpravě kancionálu vůbec, předce bych radil, aby se »Oltářem« příliš nehýbalo, aspoň ne obsahově, jen snad formálně.

Důvody?

Na kompromisním zpěvníku těžko co měnit. Pokud nemáme pohromadě veškeren materiál duchovní písni v katalog uveden, pokud nemáme českého »Bäumkera«, je to zbytečná a škodlivá práce.

Škodlivá i proto, že sotva se »Oltář« trochu vžil, již by se lidu vzal. Pak by se vůbec nezpívalo. Lépe něco než nic. Tedy důvody praktické a diplomatické — kompromisní — nás k tomu vedou, zachovati »status quo« tak dlouho, až bude možno vykonati úpravu zpěvníku dokonale a jednou pro vždy na základě historie a poznaných pramenův. K tomu bohdá přijde brzy.

Kéž by těchto několik nahozených myšlenek dbali ti, kteří členy do komise pro úpravu zpěvníků navrhují a kteří v komisích zasedají.

Církevní rok.

Podle církevního roku Guérangerova podává Dr. Ignác Rath.

(Dokončení.)

Církev svatá prokazuje Božskému dítku povinnou čest svým klaněním. Tajemství Emmanuelovo je pro ni však také pramenem podivuhodné radosti. Bohu povinná úcta se ve svých vznešených zpěvech snáší velice dobře s radostí, k níž vyzvali lidstvo andělé. Církev se snaží nápodobiti radost pastýřů, kteří spěšně a v radostném vzrušení příšli do Betléma,¹⁾ jakož i radost mudrců z východu, když opouštějice Jerusalém, znovu zahledli hvězdu.²⁾ Tím se vysvětuje, že veškerou křesťanstvo oslavuje narození Božského dítka radostnými zvyky a obyčeji národními a stopy těchto obyčejů sáhají tak daleko, jako památky podání vůbec. Do Říma přicházejí ještě za dnešních dob pastýři z Appennin, a náměstí a ulice svatého města zaznívají radostními jejich písňemi.

Křesťané drazí, spojme se s tímto plesáním. Není času ku vzdechům a prolévání slz. »Dítko narodilo se nám.« Konečně přišel ten, jehož jsme očekávali; přišel, aby mezi námi dlel. Jak dlouhé bylo naše očekávání, tak blahým budiž vědomí jeho konečného příchodu. Dosti brzy přijde den, kdy dnešní dítko se stane mužem a bude mužem bolesti. Pak budeme s ním trpěti; dnes ale se radujeme z jeho příchodu a připojujeme se k andělům seskupeným kolem jeho jeslí, bychom s nimi pěli zpěvy chvály. Těch 40 dní rychle uplyne. Otevřme srdce své a přijměme radost, jež nám přichází s hůry, jakožto dar nebes. Praví přec Božská Moudrost, že mysl spravedlivého je jako ustavičné hody,³⁾ poněvadž je v něm pokoj: pokoj však se nám právě v této době přináší na zemi: pokoj lidem na zemi, kteří jsou dobré vůle!

S touto tajemnou a vzácnou radostí spojuje se jako by sám sebou pocit díků k Tomu, jenž se nedal zdržet ani naší nehodnosti ani Svou vznešenou velebností a vyvolil mezi dcerami lidskými Svou matku a jesle v chlévě za místo Svého zrození. Tak velice bylo srdce jeho naplněno horlivostí u vykonání díla naší spásy, že všechno od osoby své vzdálil, co by mohlo vzbuzovati naši bázeň nebo ostýchavost: naopak vlastním příkladem nejhlubšího ponížení ukázal nám cestu pokory, po níž musíme kráčeti, abychom se dostali do vlasti nebeské, jejíž brány nám pýcha naše uzavřela.

S pohnutým srdcem přijměte tedy vzácný dar dítka, jež nás osvobodí. Je to jednorozéný syn Otce, toho Otce, jenž tak miloval svět, že syna svého dal pro spásu jeho;⁴⁾ je to sám jednorozéný syn, jenž se zcela odevzdal do vůle Otce svého, poněvadž sám chtěl.⁵⁾ Když pak nebeský Otec ani vlastního syna svého neušetřil, ale za nás za všechny ho vydal: kterakž nám také s ním všechno nedá, jak praví apoštol?⁶⁾ Neocenitelný to dar! Jak bychom mohli nabídnouti nějakou náhradu, jež by se s tímto dobrodiním jen z daleka dala srovnati, když v hlubokosti své býdy nedovedeme ani cenu jeho odhadnouti! Jedině Bůh sám ví, co nám v tomto tajemství daruje a Božské dítko, jež leží v jeslích, o velikosti toho daru mlčí.

Když ale naše díky nejsou v žádném poměru ku prokázanému dobrodiní, čím tedy máme splatiti svůj dluh? To dokážeme jedině láskou, neboť láska, ačkoli je jenom konečná, přece se neměří a je schopna stálého vztuštu. Proto se církev Božskému dítku klaní, chválí je a děkuje mu, ale na konec je uchváčena před jesličkami nevylíčitelnou láskou. Církev praví: »Aj ty jsi krásný, milý můj a ušlechtilý!«⁷⁾

¹⁾ Luk. 2, 16. — ²⁾ Mat. 2, 10. — ³⁾ Isaiáš 9, 6. — ⁴⁾ 1. Jan 3, 16. — ⁵⁾ Isaiáš 53, 7. —

⁶⁾ R. Řím 8, 32. — ⁷⁾ Pís. Šal. 1, 15.

Příchod Tvůj naplňuje oko mé radostí! Božské slunce spravedlnosti, tvé teplo vlévá život v srdce mé! Jak bezpečným je tvoje vítězství nad mou duší, když na ni útočíš zbraněmi své slabosti, svého ponížení a dětství! Všechna slova církve se mění v jejich ústech ve výrazy lásky. Klanění, chvála, díky nejsou pak již ničím jiným, než měnivými a vroucími projevy této lásky, která veškeru její bytost proniká a v níž jakoby veškeru její bytost se rozplývala.

Také my, křesťané, následujme matku svou církev svatou a obětujme srdce své Emmanueli. Pastýři obětovali Božskému dítčku to nejlepší, co při své chudobě obětovati mohli. Mudrci mu přinesli dary drahocenné. Jedni i druzí nás svým příkladem učí, že se nikdo nesmí objeviti v přítomnosti Božského dítka, aniž by přinesl důstojný dar. Nezapomeňme však, že pohrdá každým pokladem mimo toho, jež přišlo hledati. V něm sestoupila s nebes láska. Politujme každé srdce, jež by mu nepřišlo svou láskou vstří!

To jsou povinnosti, které máme splniti Ježíši Kristu při prvním jeho příchodu, kde přichází v těle a slabosti, jak praví svatý Bernard, kde přichází, nikoliv aby svět soudil, nýbrž aby ho zachránil a spasil.

Zpěv a mluva.

Péče a výcvik ústrojí hlasového.

Napsal Josef Pěkny.

(Dokončení.)

Průměrně obsahuje lidský hlas dvě nebo půltřetí oktávy; tři oktávy jsou již velice vzácný a zpěváku, který by se mohl honositi docela čtyřmi oktávami, obdivujeme se jako zázračnému zjevu. Hranice síly lidského hlasu nedají se tak čísly určiti jako hranice obsahu. Kolísají ostatně i u jedné a též osoby, neboť spočívají na mimořádných, měnivých okolnostech.

Zpěvný hlas se objevuje často již ve 3. roce věku; 3- i 4roční děti se již často učí kratším písničkám. Od 6. roku až k dokonalému rozvinutí mění se hlas ve své povaze jen málo, mohutní však v poměru všeobecného vztahu sil. V době zralosti děje se v hlase značná změna a ačkoliv hlavně u mužského pohlaví se jeví, není neznatelná ani u dívek. U jinochů jest hlas po kratší nebo delší dobu ve stavu kolísání, pak se ve své povaze podstatně mění, stává se hlubším a plnějším a nabývá „mužného“ charakteru. Při změně hlasu jsou tyto anatomické změny: Vzrůst hrtanu ve všech směrech; chrupavky se stávají tlustšími a pevnějšími; přední viditelný úhel, jež obě plochy štítovitě chrupavky tvoří, stává se ostřejším a znatelnějším, takže na krku na vnější straně více vyniká; hlasivky samy stávají se tlustšími a dlouží se. U ženského pohlaví nastávají tytéž fysikální zjevy, ale v podstatně menších rozdílech; obsah hlasový se rozšíří o jeden nebo dva tóny, hlas sílí, zjemňuje a nabývá svěžestí. Ve věku dospělém podržuje hlas celkem svůj charakter, kolem 30. roku jest pak nejplnější; u mužů nastává v 50 -60 tém roce, často ještě dříve, druhá změna: chrupavky hrtanové ztvrdnou i promění se částečně nebo zcela v kosti, kdežto části měkké pozbývají z části své pružnosti. U většiny mužů pozbývá hlas v 50. roce věku, někdy již několik let dříve, své síly a plnosti, často docela

změní svou střední výšku; ve vysokém věku stává se hlas třesavým.¹⁾ Také u žen ubývá v pokročilejším věku resonance a měkkost hlasu, ač v obyčejné konverzaci tato změna jest sotva znatelná.

Provádí-li se zpěv jako umění, jest známo již ze zkušenosti, že při zpěvu vzestupné stupnice nastane bod, v němž nemůžeme se hnouti dále, nezměníme-li způsob vytváření hlasu. Počet těchto změněných zastávek přistroje hlasového právě tak jako výška tónu, při níž nastávají, jest u různých jednotlivců různa; avšak u všech jest rozdíl mezi hlubší a vyšší partií hlasu; tón stupnice, při němž tato změna nastává, jest zase individuálně rozdílný. Jinými slovy: Ve stupnici každého hlasu jest při některém (individuálně různém) tónu rozhraní. Všecky tóny, které jsou níže než tento mezný bod, působí při svém vzniku zvláštní pocit v hrtanu. Při tónech ležících nad tím rozhraním má zpěvák změněný pocit v hrdle, z něhož vycifuje, že tyto tóny jsou vytvářeny jiným mechanismem než předešlé. Tyto různé »zastávky orgánu hlasového« jsou známy pod jménem »rejstříku«. Ale jest třeba užívat tohoto slova velice opatrně, protože pro bojechtivé učence ve zpěvu jest rejstřík bitevní fanfárou, při jejímž zavznění se stávají zuřivými.

Obecná Jednota Cyrillská.

VÝROČNÍ ZPRÁVY ZA ROK 1907.

Čechy.

Diecése Králové-Hradecká.

Diecésní Jedn. Cyrillská v Hradci
Králové podává zprávu o své činnosti za dobu od 5. června 1906 do 26. června 1907, kdy konala se letošní valná hromada, při níž přítomno bylo 10 členů. Z jednatelské zprávy vyjímáme: Jednota pořádala cyr. exercicie v Kladrubech 5. června (viz o nich »Cyrill« r. 1906, str. 61.) a od 10. až 12. září v Poděbradech (»Cyrill«, 1906, str. 79. a 87.). Z exercií v Králové Dvoře v poslední chvíli sešlo z vážné příčiny, ač již programy se měly tisknouti. V duchu reformy zpíváno v mnohých farnostech na kůrech chrámových i ústavech. Za vedení předsedy a jednatele Jednoty zpívali bohoslovci při svěcení Vlašské kaple v Kutné Hoře 28. září 1906 a při svě-

cení kostela v Landškrouně 21. října 1906. Všech členů bylo 360. Jednota utrpěla zvláště velkou ztrátu úmrtím ředitele kúru Frant. Jiráska v Jičíně 1. července 1906. (Viz posmrtnou upomínu jeho v »Cyrillu« r. 1906, str. 49.). Přijmy diecésní Jednoty obnášely r. 1906: 1456 K 62 h, vydání 138 K 76 h, takže zbylo na hotovosti 1317 K. R. 1905 byla hotovost na konci roku 1097 K 24 h. Přibylo tedy r. 1906 220 K 62 h. Změny ve výboru staly se při poslední valné hromadě tyto: Ředitelem Jednoty zvolen Th. Dr. Rudolf Šetina, tajemník bisk. konsistoře, od jehož čilosti a hudební vyspělosti Jednota doufá vzpružení cyrillského ruchu v sídle diecése. Týž jest spolu archivářem. Jednatelem

¹⁾ Existují ovšem také výjimečně ústrojí, při nichž hlas svou svěžest a pružnost zachovává až do nejvyššího stáří. Rubini a Lablache byli ve stáří 62 let ještě zcela »à la hauteur«, a Sims Reeves vytvářel ještě do nedávna tóny, jež by mu mohl záviděti mnohý pěvec, stojící ještě v zenithu života. Tom Holmes patřil ještě před 20 lety k nejlepším pěvcům. Abych ukázal, v jak úzkém spojení jest zachování hlasu se zachováním celého organismu, dodávám ještě, že tento umělec ve svém 76. roce zvítězil ve světových závodech proti mladému soupeři.

se stal Jindřich Fiala, vikarista katedrálního chrámu. Ku podpoře ředitele zvolen Wünsch mladší, chorista při katedrále. Ostatní členové výboru zůstali.

Dr. Jos. Mrštík, předseda.

Farní Jednota Cyrillská v Hořicích.
V děkanském chrámu Páně v Hořicích pro-
vedeny byly roku 1906 následující skladby:
F. Hruška: mše »in hon. Nom. J. Christi«
pro 4 hl. smiš. a varhany, mše »Ecce Do-
minus veniet« pro 4 hl. smiš. a varhany.
Jos. Foerster: mše »in hon. sc. Adalberti«
pro 4 hl. smiš. a varhany, mše »De Beata«
pro 4 hl. smiš. a varhany, mše »Bohemica«
pro 4 hl. smiš. a varhany. Ant. Foerster:
»Te Deum« pro 4 hl. smiš. a varhany. J.
Cainer: mše »in hon. sc. Wenceslai« pro
4 hl. smiš. a varhany, mše »in hon. Nom.
Jesu Christi« (vánoční) pro 4 hl. smiš.
a varhany. Fr. Witt: mše »in hon. sc.
Francisci Xaverii« pro 4 hl. smiš. a varhany,
mše »in hon. sc. Augustini« pro 4 hl. smiš.
a varhany, mše »in hon. Conc. Oecum
Vaticani« pro 6 hl. smiš. à capella, »Te
Deum« pro 4 hl. smiš. a varhany. Palestrina:
mše »Hodie Christus natus est« pro 8 hl.
smiš. à capella, mše »Dies sanctificatus« pro
4 hl. smiš. à capella, mše »Assumpta est
Maria« pro 6 hl. smiš. à capella, »Popule
meus« pro 8 hl. smiš. Haller: mše »tertia«
pro 2—4 hl. smiš. a varhany, mše »quarta«
pro 2—4 hl. smiš. a varhany, »Requiem«
pro 2—4 hl. smiš. a varhany, »Te Deum«
pro 4 hl. smiš. a varhany. Stehle: mše
»Salve Regina« pro 2—4 hl. smiš. a varhany,
»Missa solemnis« pro 4 hl. smiš. à capella,
»Requiem« pro 2—4 hl. smiš. a varhany.
Mitterer: mše »in hon. Sc. Caroli Boromaei«

pro 4 hl. smiš. a varhany, »Missa Domini-
calis« pro 4 hl. smiš. a varhany, »Requiem«
pro 4 hl. smiš. a varhany, osm »Pange
lingua«, Goller: mše »in hon. sc. Stephani«
pro 4 hl. smiš. a varh. Ebner: mše »Jubi-
late Deo« pro 4 hl. smiš. a varh. Koenen:
mše »in hon. Trium Regum« pro 4—6 hl.
smiš. à capella. Singenberger: mše »in hon.
sc. Angel. Cust.« pro 4 hl. smiš. a varhany,
mše »Stabat Mater« pro 4 hl. smiš. a varh.
»Requiem« pro 2—3 hl. smiš. a varhany
Engler: mše pro 3 ženské hlasy. Měnivé
části mše zpívány buď chorálně neb reci-
tando. Případná offertoria zpívána ze sbírky
»Dvouhlasých offertorií« od různých skla-
datelů (vydaných u Pusteta v Řezně) a z »Liber
Mottetorum« od Stehleho.

Lidové písně věnována též náležitá po-
zornost. Odbor literátsky nacvičil kromě
mešní písně »Hospodine, všech věci Pane«,
jíž doplnil repertoar nacvičených písní meš-
ních ku každému období, různé písně ku
zpívání před a po mši sv. a tím hledí vy-
mýti tak zvané písně »poutní« šlendriánské.
Radost jest poslechnouti si při májových
pobožnostech zpěv lidu, který se zápalem
zbožným zpívá »Otče náš«, »Zdrávas« a »Pod
ochranu Tvou« od Lehnera, kromě písní
Mariánských a litanií. K tomu druží se
velkolepé, zpívané liturgickým sborem, ma-
riánské případné vložky.

Sám sv. Otec Pius X. měl by z toho
radost a viděl by, že to, co rád by měl zavedeno
v Italii, v Čechách dávno již zavedeno jest.
Ovšem Čechové mají drahocennou sbírku
svých písní lidových zbožných, jako snad
zádný jiný národ.

Veškeré dřívější ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech.

S hudebními přílohami k číslu 11. a 12.

(Tenor, Baryton, Bass.)

CVRILL vychází šestkrát do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok
4 K 40 h, přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech (na faře), kam i reklamace se zasýlájí.

Obsah XXXIV. ročníku „Cyrilla“.

I. Články.

Hospodine, studnice dobroty, Kyrie fons bonitatis. Studie k českým tropům. — Dobroslav Orel. 2.

Co počít s novým chorálem. — P. E. Paukner. 11.

O některých zpěvech liturgie vánoční. — P. Bernard Velišek, O. S. B. 17.

K šedesáti letům narozeninám univ. prof. Dr. O. Hostinského. — Dobroslav Orel. 20.

O kulturním a zušlechtujícím významu hudby a zpěvu vůbec, vokální a instrumentální zvláště. — Jan Ev. Zelinka. 22.

Praktické cvičení »Missa festiva«, op. 16. od J. E. Zelinky. 27. 42.

O některých zpěvech liturgie devítnákové. — P. Bernard Velišek, O. S. B. 33.

Lidový zpěv a zpěvníky. — Bohumil Kašpar. 36.

Zrnka. — P. Bohumil Matějů. 38. 75.

Církevní rok. Mystika doby vánoční. — Dr. Ignác Rath. 43. 77. 89.

Hospodine, všechn věci Pane! Kyrie incidentale. — Dobroslav Orel. 51.

Zpěv a mluva. — Josef Pěkný. 57. 79. 90.

Dies est laetitiae. Nastal nám den veselý. Studie ku písni vánočním. — Dobroslav Orel. 62. 65.

Jak v Oxfordě slaví prvního máje. — P. Bernard Velišek, O. S. B. 73.

O úpravě lidového kancionálu. — Dobroslav Orel. 84.

II. Obecná Jednota Cyrillská.

Vyzvání k zaslání výročních zpráv. 17.

Seznam premií. 28.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Slané. 15.

Diecéze Králové-Hradecká.

Diecésní Jednota Cyrillská v Hradci Králové. Výroční zpráva. 91. — Cyrillské exercicie v Poděbradech. 14. — Sjezd přátel hudby církevní v Hořicích. 49. 82.

Farní Jednoty Cyrillské. Hořice. 92.

Diecéze Litoměřická.

Dobrovice. 15.

Morava.

Diecéze Brněnská.

Farní Jednoty Cyrillské. Polehradice. 45. — Rajhrad. 45.

III. Nekrolog.

† Josef Förster.

IV. Drobné zprávy.

Nové Commune Sanctorum. 16. — Jednota českoslovanských feditelských kůrů. 16. 32. — Boh. Kašpar. 16. 80. — † P. Utto Kornmüller. 32. — Komité pro sestavení nového kancionálu. 46. — Trojdílný zpěvník pro žactvo českých škol středních. Státní zkoušky z hudby. O hudbě fecké. 47. — Mše Beethovenova. 48. — Škola zpěvu pro školy střední, měšťanské a paedagogia. 64.

V. Hudební přílohy.

1.—6. J. C. Sychra. Missa brevissima, (Pětihlasmá.)

7.—12. Hlasy k téže mše: Cantus, Altus, Tenor, Baritonus, Bassus.

